

Brussel, 28 maart 2023
(OR. en)

7911/23

**Interinstitutioneel dossier:
2021/0425(COD)**

**ENER 162
ENV 317
CLIMA 165
IND 154
RECH 115
COMPET 286
ECOFIN 293
CODEC 506**

RESULTAAT BESPREKINGEN

van:	het secretariaat-generaal van de Raad
aan:	de delegaties
nr. vorig doc.:	7557/23
nr. Comdoc.:	15111/1/21 REV 1 + ADD 1 REV 1
Betreft:	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markten voor hernieuwbare gassen, aardgas en waterstof (herschikking) – Algemene oriëntatie

Voor de delegaties gaat hierbij de algemene oriëntatie van de Raad over bovengenoemd voorstel, die de Raad (Vervoer, Telecommunicatie en Energie) op 28 maart 2023 heeft aangenomen.

De algemene oriëntatie bevat het voorlopige standpunt van de Raad over dit voorstel en vormt het uitgangspunt voor de voorbereiding van de onderhandelingen met het Europees Parlement.

Voorstel voor een

RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

**betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markten voor hernieuwbare gassen,
aardgas en waterstof (Voor de EER relevante tekst)**

HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel 194, lid 2,

Gezien het voorstel van de Europese Commissie,

Na toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen,

Gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité¹,

Gezien het advies van het Comité van de Regio's²,

Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure,

Overwegende hetgeen volgt:

¹ PB C 211 van 19.8.2008, blz. 23.

² PB C 172 van 5.7.2008, blz. 55.

- (1) Richtlijn 2009/73/EG van het Europees Parlement en de Raad³ is herhaaldelijk en ingrijpend gewijzigd⁴. Aangezien nieuwe wijzigingen nodig zijn, dient ter wille van de duidelijkheid tot herschikking van die richtlijn te worden overgegaan.
- (2) De interne markt voor aardgas, die sinds 1999 geleidelijk is ingevoerd in het geheel van de Unie, heeft tot doel een echte keuzevrijheid te bieden aan alle consumenten in de Europese Unie, zowel particulieren als ondernemingen, nieuwe mogelijkheden voor economische groei te creëren en de grensoverschrijdende handel te bevorderen en zo efficiëntieverbeteringen, concurrerende tarieven en een betere dienstverlening te bewerkstelligen, alsmede bij te dragen tot de leverings- en voorzieningszekerheid en de duurzaamheid van de economie.
- (3) Richtlijn 2003/55/EG van het Europees Parlement en de Raad en Richtlijn 2009/73/EG van het Europees Parlement en de Raad hebben aanzienlijk bijgedragen tot de totstandbrenging van een dergelijke interne markt voor aardgas.

³ Richtlijn 2009/73/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas en tot intrekking van Richtlijn 2003/55/EG (PB L 211 van 14.8.2009, blz. 94).

⁴ Zie bijlage III, deel A.

- (4) In het kader van het door de Commissie op 30 november 2016 voorgestelde pakket "Schone energie voor alle Europeanen" is met Verordening (EU) 2019/943⁵ en Richtlijn (EU) 2019/944⁶ een verdere stap gezet in de ontwikkeling van de interne markt voor elektriciteit, waarbij de burgers centraal staan en een bijdrage wordt geleverd aan de doelstellingen van de Unie inzake de overgang naar een schone-energiesysteem en de vermindering van broeikasgasemissies. De interne markt voor aardgas moet op dezelfde beginselen berusten en met name een gelijk niveau van consumentenbescherming waarborgen.
- (5) De Unie streeft ernaar de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen. Daartoe heeft zij een reeks initiatieven aangenomen, waaronder de EU-strategie voor een geïntegreerd energiesysteem (**COM(2020)299 final**) en de waterstofstrategie (**COM(2020) 301**) die de Commissie in juli 2020 heeft gepubliceerd - waarin wordt uiteengezet hoe de energiemarkten kunnen worden gemoderniseerd, onder meer door de gasmarkten te decarboniseren - alsook Verordening (EU) 2018/1999 en Verordening (EU) 2021/1119. Deze richtlijn moet bijdragen tot de verwezenlijking van deze doelstellingen, waarbij de voorzieningszekerheid en een goed functionerende interne markt voor gassen, met inbegrip van waterstof, worden gewaarborgd.

⁵ Verordening (EU) 2019/943 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 betreffende de interne markt voor elektriciteit (PB L 158 van 14.6.2019, blz. 54).

⁶ Richtlijn (EU) 2019/944 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot wijziging van Richtlijn 2012/27/EU (PB L 158 van 14.6.2019, blz. 125).

- (5 bis) Deze richtlijn moet worden gezien in samenhang met andere beleids- en wetgevingsinstrumenten, met name die welke zijn voorgesteld in het kader van de Europese Green Deal. Veel van die andere voorgestelde instrumenten, zoals de uitbreiding van [het emissiehandelssysteem van de Unie, de verordening inzake de verdeling van de inspanningen, de richtlijn hernieuwbare energie, de richtlijn energie-efficiëntie, de ReFuelEU-initiatieven en de voorgestelde herziening van de energiebelastingrichtlijn, moeten de decarbonisatie van de economie van de Unie stimuleren en ervoor zorgen dat deze een traject naar een klimaatneutrale Europese Unie in 2050 blijft volgen, zoals vereist in de Europese klimaatwet]. De voornaamste doelstelling van deze richtlijn is evenwel niet de transitie te stimuleren, maar deze mogelijk te maken en te faciliteren door ervoor te zorgen dat er efficiënte gasmarkten blijven bestaan.**
- (6) Deze richtlijn beoogt de penetratie van hernieuwbare en koolstofarme gassen in het energiesysteem te bevorderen en de rol van fossiel gas te verkleinen, en om die nieuwe gassen een belangrijke rol te laten spelen bij de verwezenlijking van de klimaatdoelstellingen van de EU voor 2030 en klimaatneutraliteit in 2050. De richtlijn beoogt verder een regelgevend kader op te zetten dat alle marktdeelnemers stimuleert en in staat stelt de overgangsrol van fossiel gas in aanmerking te nemen bij de planning van hun activiteiten om lock-in-effecten te vermijden en een geleidelijke en tijdige uitfasering van fossiel gas te waarborgen, met name in alle relevante industriële sectoren en voor verwarmingsdoeleinden.

(6 bis) Verwacht wordt dat in het traject van de Europese Unie naar klimaatneutraliteit in 2050 energiebesparing en directe elektrificatie in veel gevallen de meest kosten-effectieve en energie-efficiënte decarbonisatieoptie zullen zijn. Er zal echter altijd een aantal eindgebruikstoepassingen zijn waarvoor dit niet haalbaar is of waaraan hogere kosten zijn verbonden. In dergelijke gevallen kan het gebruik van hernieuwbare of koolstofarme gassen en brandstoffen, waaronder biomethaan en hernieuwbare en koolstofarme waterstof, relevant zijn. De stimulansen die het pakket van de Europese Green Deal biedt, zullen aldus naar verwachting tot een fundamentele verandering leiden in de structuur van de vraag naar energie in het algemeen en de vraag naar gassen in het bijzonder. Terwijl momenteel op grote schaal aardgas wordt gebruikt voor ruimteverwarming, zullen in de toekomst naar verwachting andere energiedragers in de plaats daarvan komen, bijvoorbeeld bij het gebruik van geëlektrificeerde ruimteverwarmingstoestellen. Verwacht wordt dat waterstof in de toekomst in de eerste plaats zal worden gebruikt in sectoren die anders moeilijk koolstofvrij te maken zijn. Het betreft onder meer een aantal industriële processen, maar ook vervoerswijzen zoals langeafstandsvrachtervervoer over de weg, luchtvervoer en zeevervoer. Aangezien de precieze decarbonisatietrajecten en de rol en gebruikssituaties van energiedragers ook zullen afhangen van lokale uitgangspunten, middelen en omstandigheden, hoeven ze niet in detail worden voorgeschreven. Efficiënte markten zullen ervoor zorgen dat, gezien de lokale middelen en omstandigheden, consumenten die door andere beleidsinstrumenten worden gestimuleerd, zelf zullen kunnen kiezen welke decarbonisatiemogelijkheden het meest geschikt zijn voor hun specifieke gebruikssituatie.

- (7) De waterstofstrategie van de EU onderkent dat, in het licht van het uiteenlopende potentieel van de EU-lidstaten voor de productie van hernieuwbare waterstof, een open en concurrerende EU-markt met onbeperkte grensoverschrijdende handel belangrijke voordelen biedt voor de mededinging, de betaalbaarheid en de voorzieningszekerheid. Bovendien wordt benadrukt dat het toewerken naar een liquide markt met een op grondstoffen gebaseerde waterstofhandel de deelname van nieuwe producenten zou vergemakkelijken en gunstig zou zijn voor een verdergaande integratie met andere energiedragers. Het zou realistische prijssignalen geven voor investeringen en operationele beslissingen. De voorschriften moeten dus bevorderlijk zijn voor de opkomst van waterstofmarkten en op grondstoffen gebaseerde waterstofhandel en liquide handelshubs, en de lidstaten moeten onnodige belemmeringen hiervoor wegnemen. De bestaande regels voor de markten van en de handel in elektriciteit en gas die efficiënte commerciële activiteiten mogelijk maken, moeten, rekening houdend met inherente verschillen, voor zover passend en binnen een passend tijdsbestek van toepassing worden op de waterstofmarkten van de Unie.
- (8) In overeenstemming met de waterstofstrategie van de EU zal hernieuwbare waterstof naar verwachting vanaf 2030 op grote schaal worden ingezet om bepaalde sectoren koolstofvrij te maken, variërend van luchtvaart en scheepvaart tot moeilijk koolstofvrij te maken industriële sectoren. Alle op waterstofsysteem aangesloten eindafnemers zullen fundamentele consumentenrechten hebben die van toepassing zijn op eindafnemers die zijn aangesloten op het aardgassysteem, zoals het recht om van leverancier te veranderen en nauwkeurige factureringsinformatie te krijgen. In gevallen waarin afnemers op het waterstofnet zijn aangesloten, bijvoorbeeld industriële afnemers, zullen deze van dezelfde rechten inzake consumentenbescherming genieten als aardgasafnemers. Consumentenvoorzieningen die bedoeld zijn om de deelname van huishoudens aan de markt aan te moedigen, zoals prijsvergelijkingstools, actieve afnemers en energiegemeenschappen van burgers, zijn echter niet van toepassing op het waterstofsysteem.

- (9) In overeenstemming met de waterstofstrategie is de ontwikkeling van voornamelijk uit zonne- en windenergie geproduceerde hernieuwbare waterstof een prioriteit voor de EU. Hernieuwbare waterstof is de optie die het best verenigbaar is met de doelstelling van de EU op het gebied van klimaatneutraliteit en nul vervuiling op de lange termijn en die het meest coherent is met een geïntegreerd energiesysteem. Koolstofarme brandstoffen, zoals koolstofarme waterstof, kunnen echter een rol spelen in de energietransitie, met name op korte en middellange termijn, om de emissies van bestaande brandstoffen snel te verminderen en het gebruik van hernieuwbare brandstoffen zoals hernieuwbare waterstof te ondersteunen. Om de transitie te ondersteunen, moet een drempel voor broeikasgasemissiereducties voor koolstofarme waterstof en synthetische gasvormige brandstoffen worden vastgesteld. Deze drempel moet strenger worden voor waterstof die wordt geproduceerd in installaties die vanaf 1 januari 2031 operationeel worden, teneinde rekening te houden met technologische ontwikkelingen en de dynamische vooruitgang op de weg naar broeikasgasemissiereducties door waterstofproductie beter te stimuleren. In de EU-strategie voor een geïntegreerd energiesysteem werd benadrukt dat een EU-breed certificeringssysteem moet worden ingevoerd dat ook betrekking heeft op koolstofarme brandstoffen, teneinde de lidstaten in staat te stellen deze te vergelijken met andere opties voor het koolstofarm maken van de economie en deze in hun energiemix als een haalbare oplossing te beschouwen. Om ervoor te zorgen dat koolstofarme brandstoffen dezelfde decarbonisatie-effecten hebben als andere hernieuwbare alternatieven, is het belangrijk dat deze worden gecertificeerd aan de hand van een vergelijkbare methodische aanpak op basis van een levenscyclusbeoordeling van hun totale broeikasgasemissies. Dit zou het mogelijk maken een alomvattend certificeringssysteem voor de hele EU in te voeren dat de hele energiemix van de Unie bestrijkt. Aangezien koolstofarme brandstoffen en koolstofarme waterstof geen hernieuwbare brandstoffen zijn, kunnen hun terminologie en certificering niet worden opgenomen in het voorstel voor de herziening van Richtlijn (EU) 2018/2001 van het Europees Parlement en de Raad⁷. Om deze leemte alsnog op te vullen, worden zij in deze richtlijn opgenomen.

⁷ Richtlijn (EU) 2018/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen (PB L 328 van 21.12.2018, blz. 82).

- (10) De vrijheden die de burgers van de Unie in het Verdrag worden gegarandeerd – onder meer het vrij verkeer van goederen, de vrijheid van vestiging en het vrij verrichten van diensten – kunnen evenwel enkel verwezenlijkt worden in een volledig opengestelde markt waarop alle consumenten hun leveranciers vrijelijk kunnen kiezen en alle aanbieders vrijelijk aan hun afnemers kunnen leveren.
- (10 bis) De lidstaten moeten ook in een volledig opengestelde markt hun energiemix kunnen plannen. De lidstaten kunnen ervoor kiezen een deel van hun distributiesysteem strategisch te sluiten en aan te passen om de levering van aardgas aan huishoudens geleidelijk af te bouwen teneinde de transitie naar een duurzaam en doeltreffend systeem te waarborgen.**
- (11) De consumentenbelangen zouden in deze richtlijn centraal moeten staan, en de kwaliteit van de dienstverlening zou een kerntaak van aardgas- **en waterstof**bedrijven moeten zijn. Bestaande rechten van consumenten en rechten van toegang tot [...] **energiediensten** [...] alsook bescherming tegen energiearmoede, zoals vermeld in de mededeling over de Europese pijler van sociale rechten, moeten worden versterkt en gewaarborgd, en dienen meer transparantie te omvatten. Consumentenbescherming zou moeten waarborgen dat alle consumenten in de ruimere context van de Unie profiteren van een concurrerende gasmarkt. Consumentenrechten dienen door de lidstaten te worden gehandhaafd, of indien een lidstaat hierin voorziet, door de regulerende instanties.
- (12) In de Europese pijler van sociale rechten wordt energie beschouwd als een essentiële dienst waartoe iedereen toegang moet hebben en wordt er opgeroepen tot steunmaatregelen voor wie er behoefte aan heeft (beginsel 20). Ook in VN-doelstelling 7 inzake duurzame ontwikkeling wordt gevraagd toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen te verzekeren.

- (13) Eisen inzake openbardienstverlening en de gemeenschappelijke minimumnormen die daaruit voortvloeien, moeten verder worden versterkt om te waarborgen dat alle verbruikers, met name de kwetsbaren onder hen, hun voordeel doen bij de vrije mededinging en bij billijke prijzen. De eisen inzake openbardienstverlening dienen op nationaal niveau te worden gedefinieerd, met inachtneming van nationale omstandigheden; het Unierecht dient echter door de lidstaten te worden nageleefd.
- (14) De lidstaten moeten over een ruime discretionaire bevoegdheid beschikken om aan elektriciteitsbedrijven openbardienstverplichtingen op te leggen bij het nastreven van doelstellingen van algemeen economisch belang. Openbardienstverplichtingen die de vorm aannemen van prijsstelling voor de aardgaslevering, vormen evenwel fundamenteel een verstorende maatregel die vaak leidt tot de accumulatie van tarieftekorten, de beperking van de keuze van de consument, minder stimulansen voor investeringen in energiebesparing en energie-efficiëntie, lagere dienstverleningsnormen, een lager niveau van betrokkenheid en tevredenheid van consumenten, en de beperking van de mededinging, alsook tot minder aanbod van innovatieve producten en diensten op de markt. De lidstaten moeten derhalve andere beleidsinstrumenten toepassen, en dan met name gerichte sociale beleidsmaatregelen, om de betaalbare levering van aardgas aan hun burgers te vrijwaren. Overheidsoptreden in de prijsstelling voor de levering van aardgas zou alleen als openbardienstverplichting mogen worden toegepast en zou aan specifieke voorwaarden onderworpen moeten zijn. Een volledig geliberaliseerde, goed functionerende retailmarkt voor aardgas zou de concurrentie op prijs en op andere punten dan prijs onder bestaande leveranciers stimuleren en zou stimulansen moeten bieden aan nieuwe deelnemers op de markt, waardoor de keuze en de tevredenheid van de consument verbetert.

- (15) Openbaredienstverplichtingen die de vorm van prijsstelling voor de aardgasvoorziening aannemen, moeten worden gebruikt zonder afbreuk te doen aan het beginsel van open markten, in duidelijk omschreven omstandigheden, ten aanzien van duidelijk omschreven begunstigden, en moeten beperkt zijn in duur. Om de versturende effecten van openbaredienstverplichtingen bij de prijsstelling voor de aardgasvoorziening te beperken, moeten de lidstaten die op deze manier ingrijpen aanvullende maatregelen treffen, waaronder maatregelen om te voorkomen dat de prijsstelling voor groothandelsmarkten wordt verstoord. De lidstaten moeten er tevens voor zorgen dat alle begunstigden van gereguleerde prijzen, indien zij dit wensen, ten volle profijt kunnen trekken van de aanbiedingen op de concurrerende markt. Daarom moeten zij rechtstreeks en op gezette tijden worden geïnformeerd over de beschikbare aanbiedingen en besparingsmogelijkheden op de concurrerende markt en hulp krijgen om in te spelen op en te profiteren van marktgebaseerde aanbiedingen.
- (16) Overheidsingrijpen in de prijsstelling van de aardgasvoorziening mogen niet leiden tot directe kruissubsidiëring tussen verschillende categorieën afnemers. Volgens dit beginsel mogen prijssystemen bepaalde categorieën afnemers niet expliciet verplichten de kosten te dragen van prijsingrepen die andere categorieën afnemers beïnvloeden. **Openbaredienstverplichtingen bij de prijsstelling mogen alleen betrekking hebben op de levering van aardgas, aangezien huishoudens naar verwachting niet op grote schaal waterstof voor verwarmingsdoeleinden zullen gebruiken. De waterstofmarkt zal voornamelijk betrekking hebben op de industrie, die dergelijk overheidsingrijpen niet nodig heeft.**

(16 bis) Overheidsingrijpen in de prijsstelling voor de levering van aardgas vormt in beginsel een marktversturende maatregel. Dergelijke maatregelen mogen derhalve alleen worden uitgevoerd als openbaredienstverplichtingen en moeten worden onderworpen aan specifieke voorwaarden. Op grond van deze richtlijn zijn gereguleerde prijzen mogelijk voor energiearme en kwetsbare huishoudens, ook onder de kostprijs, en, als overgangsmaatregel, voor huishoudens en micro-ondernemingen. In tijden van crisis, waarin de groot- en kleinhandelsprijzen van aardgas aanzienlijk stijgen en dit negatieve gevolgen heeft voor de economie in ruimere zin, moeten de lidstaten de toepassing van gereguleerde prijzen tijdelijk ook kunnen uitbreiden tot kmo's. De lidstaten moeten voor zowel huishoudens als kmo's tijdelijk gereguleerde prijzen onder de kostprijs kunnen vaststellen zolang dit geen concurrentievervalsing tussen leveranciers veroorzaakt en de leveranciers worden gecompenseerd voor de kosten van levering onder de kostprijs. Er moet echter voor worden gezorgd dat deze prijsregulering gericht is en geen prikkels voor een hoger verbruik creëert. De prijsregulering moet derhalve aan voorwaarden worden onderworpen. Die voorwaarden moeten worden afgestemd op de voorwaarden voor gereguleerde elektriciteitsprijzen van [Richtlijn (EU) 2019/944]. Voor zover deze maatregelen staatssteun vormen, laten de bepalingen betreffende die maatregelen de toepassing van de artikelen 107 en 108 VWEU onverlet. De Raad moet, op voorstel van de Commissie, bij uitvoeringsbesluit vaststellen wanneer er sprake is van een aardgasprijscrisis. In het besluit moet ook de periode worden gespecificeerd waarvoor die vaststelling geldt, dat wil zeggen de periode waarin de tijdelijke verlenging van gereguleerde prijzen van toepassing is; deze kan tot één jaar kan bedragen. Bij het toekennen van uitvoeringsbevoegdheden aan de Raad wordt terdege rekening gehouden met het politieke karakter van het besluit tot activering van de uitgebreide mogelijkheden voor overheidsingrijpen in de prijsstelling voor de levering van aardgas, omdat dit een delicate afweging vereist van verschillende beleidsoverwegingen en de horizontale gevolgen van een dergelijk besluit voor de lidstaten.

- (17) De consumenten moeten kunnen beschikken over duidelijke en begrijpelijke informatie over hun rechten ten aanzien van de energiesector. De Commissie heeft na raadpleging van de belanghebbenden, waaronder lidstaten, regulerende instanties, consumentenorganisaties en aardgasbedrijven, een toegankelijke, gebruikersvriendelijke checklist voor energieconsumenten opgesteld met praktische informatie voor de consument over zijn rechten. Deze checklist dient up-to-date te worden gehouden, aan alle consumenten te worden uitgereikt en algemeen beschikbaar te zijn.
- (18) De lidstaten moeten er rekening mee houden dat voor een succesvolle transitie meer moet worden geïnvesteerd in onderwijs en vaardigheden voor werknemers in de gassector, onder meer met betrekking tot de ontwikkeling van infrastructuur. Een dergelijke vermelding zou in overeenstemming zijn met het voorstel voor een herziening van de EED (2021/0203 (COD)).
- (19) Marktregels moeten afnemers beschermen en hun de mogelijkheid bieden koolstofarme keuzes te maken, zodat nieuwe hernieuwbare en koolstofarme gassen volledig kunnen worden geïntegreerd in de energietransitie.
- (20) Aardgas speelt nog steeds een belangrijke rol in de energievoorziening, aangezien huishoudens nog steeds meer energie uit aardgas dan uit elektriciteit verbruiken. Hoewel elektrificatie een essentieel element van de groene transitie is, zullen huishoudens in de toekomst nog steeds aardgas verbruiken, waaronder grotere volumes hernieuwbaar gas.
- (21) Aangezien de aardgassector, met inbegrip van de kleinhandelsmarkt voor aardgas, geen deel uitmaakte van het pakket "Schone energie voor alle Europeanen", zijn de desbetreffende bepalingen inzake consumentenbetrokkenheid en -bescherming niet afgestemd op de behoeften van de energietransitie, maar op de situatie van meer dan tien jaar geleden toen het derde energiepakket werd aangenomen.

- (22) Op de aardgasmarkt is er sprake van slechte klanttevredenheid en -betrokkenheid en van een traag gebruik van nieuwe hernieuwbare en koolstofarme gassen, allemaal tekenen van beperkte mededinging in veel lidstaten. [...]De aardgasprijzen voor huishoudelijke afnemers zijn de afgelopen tien jaar gestegen, waardoor huishoudelijke afnemers twee tot drie keer meer betalen voor hun aardgasverbruik dan industriële afnemers.
- (23) Net als in de elektriciteitssector zijn marktflexibiliteit en een adequaat rechtskader voor consumentenrechten in de aardgassector essentieel om ervoor te zorgen dat consumenten kunnen deelnemen aan de energietransitie en kunnen profiteren van betaalbare prijzen, goede dienstverleningsnormen en daadwerkelijke keuzemogelijkheden die de technologische ontwikkelingen weerspiegelen.
- (24) De overschakeling van fossiel gas op hernieuwbare alternatieven zal verwerkelijken als energie uit hernieuwbare bronnen een aantrekkelijke, niet-discriminerende keuze wordt voor consumenten op basis van echt transparante informatie, waarbij de transitiekosten eerlijk worden verdeeld over verschillende groepen consumenten en marktdeelnemers.
- (25) Om de huidige lacunes op de kleinhandelsmarkt voor gas aan te pakken, moeten de bestaande mededingingsbelemmeringen en technische obstakels voor de opkomst van nieuwe diensten, betere dienstverleningsniveaus en lagere consumentenprijzen worden aangepakt, en moet tegelijk de bescherming van arme en kwetsbare afnemers worden gewaarborgd.

- (26) Om een hoog niveau van consumentenbescherming en -empowerment in alle energie-sectoren te waarborgen, moet het rechtskader voor de wetgeving inzake de koolstofvrije gasmarkt een weerspiegeling zijn van de bescherming, en waar relevant de empowerment, die de consument op de elektriciteitsmarkt geniet.
- (27) Met het oog op een coherente en doeltreffende benadering moet deze weerspiegeling alle bepalingen inzake consumentenbescherming en empowerment omvatten, waar mogelijk en indien aanpasbaar aan de gasmarkt. Dit moet gaan van contractuele basisrechten tot regels voor factureringsinformatie, het overstappen naar een andere energieleverancier, de beschikbaarheid van betrouwbare vergelijkingsinstrumenten, de bescherming van kwetsbare en energiearme afnemers, adequate gegevensbescherming voor slimme meters en gegevensbeheer, en regels voor efficiënte alternatieve geschillenbeslechting.
- (28) Bij het streven naar consistente bepalingen voor alle sectoren moeten de lasten voor nationale overheden en bedrijven worden beperkt en evenredig zijn door tevens voort te bouwen op de ervaring met het pakket "Schone energie voor alle Europeanen".
- (29) De modernisering van de gassector zal naar verwachting aanzienlijke economische en **ecologische** voordelen opleveren, zowel in de vorm van verbeterde mededinging op detailhandelsniveau als in de vorm van sociale en verdelingsvoordelen en empowerment van de afnemer, met inbegrip van versterkte contractuele rechten en betere informatie over het verbruik en over de energiebronnen die tot groenere keuzes leiden. De betrokken energiegemeenschappen moeten bijdragen tot de ingebruikname van hernieuwbaar gas.

- (30) Overstappen naar een andere leverancier is een belangrijke indicator die wijst op betrokkenheid van de consument, en is een belangrijk instrument om de concurrentie op zowel de aardgasmarkt **als de waterstofmarkt** te stimuleren. Het percentage afnemers dat overstapt op een andere leverancier verschilt van lidstaat tot lidstaat en door uitstap- en beëindigingsvergoedingen worden afnemers ontmoedigd om over te stappen. Hoewel het afschaffen van dergelijke vergoedingen de keuze van de consument zou kunnen beperken doordat producten die gebaseerd zijn op het belonen van consumententrouw niet langer worden aangeboden, zou het beperken van het verdere gebruik ervan het welzijn en de betrokkenheid van de consument en de concurrentie op de markt verbeteren.
- (31) Kortere overstaptijden zetten afnemers er waarschijnlijk toe aan om te zoeken naar betere energiecontracten en over te stappen op een andere leverancier. Het toegenomen gebruik van informatietechnologie moet het mogelijk maken dat uiterlijk in 2026 het technische overstapproces waarbij een nieuwe leverancier op een meetpunt bij de marktdeelnemer wordt geregistreerd, op werkdagen normaliter binnen 24 uur wordt afgerond. De garantie dat dit technische overstapproces uiterlijk op die datum binnen 24 uur kan plaatsvinden, zou ertoe bijdragen dat de overstaptijd tot een minimum wordt beperkt, hetgeen mede leidt tot een grotere betrokkenheid van de consument en tot concurrentie op detailhandelsniveau.

- (31 bis) De 24-uursprocedure voor het overstappen op een andere gasleverancier zou een afspiegeling zijn van wat reeds van toepassing is op de elektriciteitsmarkt, die vergelijkbare back-endfuncties en IT-databasevereisten heeft. Het harmoniseren van de overstaptijden tussen beide sectoren zou alle consumenten ten goede komen, met name die met dualfuelcontracten. Kortere overstaptijden voor consumenten mogen geen afbreuk doen aan de balanceringsverplichtingen voor leveranciers.**
- (32) Verschillende factoren verhinderen dat consumenten toegang hebben tot de verschillende bronnen van marktinformatie die hun ter beschikking staan, en dat zij deze informatie begrijpen en ernaar handelen. Daaruit volgt dat de vergelijkbaarheid van het aanbod moet worden verbeterd en de factoren die overstappen bemoeilijken zoveel mogelijk moeten worden beperkt zonder de keuze van de consument onnodig te beperken.
- (33) Met behulp van onafhankelijke vergelijkingsinstrumenten, waaronder websites, kunnen kleinere afnemers op een doeltreffende manier de verdiensten van de verschillende op de markt beschikbare energieaanbiedingen beoordelen. Zij moeten trachten een zo breed mogelijk scala aan op de markt beschikbaar aanbod te tonen en de markt zo volledig mogelijk te dekken, zodat de afnemer een representatief overzicht krijgt. Het is van wezenlijk belang dat kleine afnemers toegang hebben tot ten minste één vergelijkingsinstrument en dat de informatie die via dergelijke instrumenten wordt verstrekt, betrouwbaar, onpartijdig en transparant is. De lidstaten kunnen hiertoe voorzien in een vergelijkingsinstrument dat wordt beheerd door een nationale instantie of een particuliere onderneming.
- (34) Eindafnemers moeten ook zelf geproduceerd hernieuwbaar gas kunnen verbruiken, opslaan en verkopen en aan alle aardgasmarkten kunnen deelnemen door ondersteunende diensten aan het systeem te verlenen, bijvoorbeeld door energie op te slaan. De lidstaten moeten in hun nationale recht kunnen beschikken over verschillende bepalingen met betrekking tot belastingen en heffingen voor individuele en gezamenlijk optredende actieve afnemers.

(35) Gezien de rol die zij kunnen spelen bij het koolstofvrij maken van het energiesysteem, moeten bepaalde categorieën energie-initiatieven van burgers op de aardgasmarkt op het niveau van de Unie worden erkend als "energiegemeenschappen van burgers". Deze gemeenschappen moeten het gebruik van hernieuwbaar gas in het aardgassysteem vergemakkelijken. Om hun een billijke behandeling en gelijke mededingingsvoorwaarden te bieden, moeten een ondersteunend kader en een welomschreven lijst van rechten en verplichtingen worden vastgesteld die een algemene weerspiegeling zijn van de deelnamestructuur, de governancevoorschriften en het doel van energiegemeenschappen van burgers in Richtlijn (EU) 2019/944.

(35 bis) Hernieuwbare-energiegemeenschappen in de zin van Richtlijn (EU) 2018/2001 [...] en energiegemeenschappen van burgers [...] in de zin van Richtlijn (EU) 2019/944 en [...] deze richtlijn [...] kunnen bijdragen tot de productie, opslag en levering van hernieuwbaar gas, en aldus helpen bij het decarboniseren van het energiesysteem. Met name kunnen hernieuwbare-energiegemeenschappen mede bijdragen tot de ontwikkeling van een lokale circulaire economie, met name in plattelandsgebieden. Energiegemeenschappen van burgers kunnen helpen particuliere kapitaal-investeringen te mobiliseren voor het koolstofvrij maken van de energievoorziening en [...] landbouwbedrijven en dorpen in staat stellen methaan uit de landbouw en uit stedelijk afval af te vangen en te leveren aan huishoudens in het lokale gebied of in steden [...]. Er moet voor een gelijk speelveld worden gezorgd zodat hernieuwbare gassen, zoals biomethaan, die door energiegemeenschappen van burgers en hernieuwbare-energiegemeenschappen worden geproduceerd, in het aardgassysteem kunnen worden geïntegreerd.

(36) [...]

(36 bis) De bepalingen betreffende energiegemeenschappen van burgers moeten andere burgerinitiatieven, zoals hernieuwbare-energiegemeenschappen in de zin van Richtlijn (EU) 2018/2001 of burgerinitiatieven die voortkomen uit privaatrechtelijke overeenkomsten, onverlet laten. Lidmaatschap van een energiegemeenschap van burgers moet open staan voor alle eindafnemers, met name huishoudelijke afnemers [...]. Het is passend dat kleine ondernemingen, lokale overheden en natuurlijke personen effectieve zeggenschap, [...] als omschreven in [...] deze richtlijn, en dus beslissende invloed op de besluitvorming, [...] behouden. De lidstaten moeten [...] het risico dat particuliere ondernemingen die grootschalige commerciële activiteiten uitoefenen en waarvoor de [...] energiesector een primair gebied van economische activiteit vormt, beslissende invloed uitoefenen op de besluitvorming, [...] beperken door deze ondernemingen van deelname en stemming uit te sluiten en [...] door beperkingen in te stellen op het aantal [...] [...] aandelen en commerciële contracten dat zij kunnen aanhouden. Overheidsbedrijven [...] mogen niet onder dergelijke particuliere ondernemingen vallen. [...] [...]. Teneinde het risico van overmatige bedrijfsinvloed ("corporate capture") verder te beperken, moeten de lidstaten erop toezien dat deze initiatieven voldoen aan de in deze richtlijn vastgelegde governance- en deelnamecriteria om ervoor te zorgen dat de effectieve zeggenschap berust bij lokale overheden, burgers en kleine ondernemingen, een en ander overeenkomstig deze richtlijn [...].

- (37) Facturen en factureringsinformatie zijn een belangrijk middel om eindafnemers te informeren en slagvaardiger te maken. Energiefacturen zijn nog steeds het grootste punt van zorg en een bron van klachten van consumenten, en dus een factor die bijdraagt tot de permanent lage percentages consumententevredenheid en betrokkenheid bij de gassector. De bepalingen inzake factureringsinformatie in de gassector lopen ook achter op de rechten die aan consumenten in de elektriciteitssector worden toegekend. Het is daarom noodzakelijk deze in overeenstemming te brengen en minimumeisen vast te stellen voor facturen en factureringsinformatie in de gassector, zodat consumenten toegang hebben tot transparante en gemakkelijk te begrijpen informatie. Facturen moeten de eindafnemers informatie bieden over hun verbruik en kosten, zodat deze de aanbiedingen gemakkelijker kunnen vergelijken en gemakkelijker op een andere leverancier kunnen overstappen, en moeten ook informatie bieden over hun consumentenrechten (bijvoorbeeld inzake alternatieve geschillenbeslechting). Bovendien moeten facturen een instrument zijn om consumenten actief bij de markt te betrekken, zodat zij hun consumptiepatronen kunnen beheren en groenere keuzes kunnen maken. **Het is belangrijk consumenten uitgebreide en nauwkeurige informatie te verstrekken om ervoor te zorgen dat zij zich bewust zijn van hun effect op het milieu en dat zij dus hun voorkeur kunnen uiten voor de meest duurzame energiedragers.**
- (38) De regelmatige verstrekking van accurate factureringsinformatie op basis van het feitelijke gasverbruik, vergemakkelijkt door slimme-metersystemen, is belangrijk om afnemers te helpen hun gasverbruik en de bijbehorende kosten te reguleren. Afnemers, met name huishoudelijke afnemers, moeten niettemin toegang hebben tot flexibele regelingen voor het betalen van hun facturen.

- (39) Toegang tot objectieve en transparante verbruiksgegevens is bij de levering aan afnemers een belangrijk aspect. De consumenten moeten dan ook over hun verbruiksgegevens en de bijbehorende prijzen en servicekosten kunnen beschikken, zodat zij concurrenten kunnen uitnodigen een op [...] deze informatie gebaseerd aanbod te doen. De consument moet ook het recht hebben om naar behoren te worden geïnformeerd over zijn energieverbruik. Bij vooruitbetaling mogen de gebruikers daarvan niet buitenproportioneel worden benadeeld en [...] uiteenlopende betalingssystemen mogen klanten niet discrimineren. Voldoende regelmatig aan de consument verstrekte informatie over de energiekosten moet een stimulans zijn voor energiebesparing aangezien de afnemer hierdoor feedback krijgt over het effect van investeringen in energie-efficiëntie en het effect van gedragswijziging.
- (40) Wanneer op nationaal niveau een beslissing wordt genomen omtrent de uitrol van slimme-metersystemen voor aardgas, moet die beslissing gebaseerd kunnen worden op een economische evaluatie. In die economische evaluatie moet rekening worden gehouden met de langetermijnvoordelen van de uitrol van slimme-metersystemen voor consumenten en de hele waardeketen. Indien uit die evaluatie blijkt dat de invoering van dergelijke meetsystemen alleen economisch haalbaar en kosteneffectief is voor afnemers met een zeker aardgasverbruik, moeten de lidstaten hier rekening mee kunnen houden bij de uitrol. Dergelijke evaluaties dienen echter op regelmatige basis te worden herzien om ze aan te passen aan grote veranderingen in de onderliggende veronderstellingen, of ten minste om de vier jaar, gezien de snelle technologische ontwikkelingen.

- (41) Om de actieve marktdeelname van eindafnemers te ondersteunen, moet bij de in te voeren slimme-metersystemen terdege rekening worden gehouden met het gebruik van relevante beschikbare normen, waaronder normen die interoperabiliteit op het niveau van het datamodel en de applicatielaag mogelijk maken, met beste praktijken en met het belang van de ontwikkeling van gegevensuitwisseling, voor toekomstige en innovatieve energie-diensten. Bovendien mogen de slimme-metersystemen die worden ingevoerd geen belemmering vormen voor het overstappen naar een andere leverancier in het geval van aardgasverbruikers, en moeten zij zijn uitgerust met functionaliteiten die geschikt zijn voor het beoogde doel en de eindafnemers in staat stellen tijdig toegang te krijgen tot hun verbruiksgegevens, hun energiegedrag aan te passen, daarvoor beloond te worden en op hun factuur te besparen.
- (42) De lidstaten die niet systematisch slimme-metersystemen invoeren in het aardgassysteem, moeten het de afnemers mogelijk maken, op hun verzoek en onder eerlijke en redelijke voorwaarden, **waarbij die lidstaten de daaraan verbonden kosten voor hun rekening nemen**, te profiteren van de installatie van een slimme meter, en moeten hun alle relevante informatie verstrekken.
- (43) In de lidstaten zijn, of worden momenteel, verschillende modellen voor het beheer van gegevens ontwikkeld in verband met de invoering van slimme-metersystemen. Onafhankelijk van het gegevensbeheermodel is het belangrijk dat lidstaten transparante regels instellen voor de toegang tot gegevens onder niet-discriminerende voorwaarden, en het hoogste niveau van cyberbeveiliging en gegevensbescherming garanderen, alsmede de onpartijdigheid van de entiteiten die gegevens verwerken.

- (44) Efficiënte en voor alle consumenten toegankelijke middelen van geschillenbeslechting zijn een garantie voor betere consumentenbescherming. De lidstaten moeten voorzien in procedures voor een snelle en doeltreffende afhandeling van klachten.
- (45) De lidstaten moeten passende maatregelen nemen, zoals het bieden van steun door middel van hun socialezekerheidsstelsel om ten aanzien van kwetsbare afnemers voorzieningszekerheid te waarborgen, of het bieden van steun voor verbetering van de energie-efficiëntie, teneinde energiearmoede waar deze wordt vastgesteld op grond van artikel 3, lid 3, punt d), van Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad⁸, aan te pakken, ook in de bredere context van armoedebestrijding. Die maatregelen zouden kunnen verschillen naargelang de bijzondere omstandigheden in de betrokken lidstaat, en zouden maatregelen op het gebied van sociaal en energiebeleid kunnen omvatten in verband met de betaling van **gasfacturen**, investeringen in de energie-efficiëntie van woongebouwen of consumentenbescherming, zoals waarborgen tegen afsluiting.
- (46) Overeenkomstig Verordening (EU) 2018/1999 en Richtlijn (EU) 2019/944 van het Europees Parlement en de Raad⁹ zijn in de **Aanbeveling van de Commissie van 14 oktober 2020 over energiearmoede**¹⁰ indicatieve richtsnoeren [...] verstrekt inzake passende indicatoren voor het meten van energiearmoede en het definiëren van een "aanzienlijk aantal huishoudens dat kampt met energiearmoede".

⁸ Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie, tot wijziging van Verordeningen (EG) nr. 663/2009 en (EG) nr. 715/2009 van het Europees Parlement en de Raad, Richtlijnen 94/22/EG, 98/70/EG, 2009/31/EG, 2009/73/EG, 2010/31/EU, 2012/27/EU en 2013/30/EU van het Europees Parlement en de Raad, Richtlijnen 2009/119/EG en (EU) 2015/652 van de Raad, en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 525/2013 van het Europees Parlement en de Raad (PB L 328 van 21.12.2018, blz. 1).

⁹ Richtlijn (EU) 2019/944 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot wijziging van Richtlijn 2012/27/EU (PB L 158 van 14.6.2019, blz. 125).

¹⁰ **PB L 357 van 27.10.2020, blz. 35.**

- (47) Door de administratieve vergunningsprocedures te vereenvoudigen en te stroomlijnen en duidelijke termijnen vast te leggen voor besluiten die moeten worden genomen door de autoriteiten die bevoegd zijn voor het afgeven van vergunningen, zouden waterstof-productiefaciliteiten en infrastructuurvoorzieningen voor waterstofsyste­men in een passend tempo moeten kunnen worden uitgerold. De lidstaten moet worden verzocht verslag uit te brengen over de geboekte vooruitgang. Grandfathering van toestemmingen (zoals vergunningen, machtigingen, concessies of goedkeuringen) die krachtens nationaal recht worden verleend voor de aanleg en exploitatie van bestaande aardgaspijpleidingen en andere netwerkactiva, is nodig zodra de getransporteerde gasvormige energiedrager in een gaspijpleiding verandert van aardgas in (zuivere) waterstof. **Deze grandfathering van toestemmingen mag geen afbreuk doen aan de geldigheid van technische veiligheidseisen voor waterstofinfrastructuur, noch aan de mogelijkheid voor de bevoegde autoriteiten om de naleving van die eisen te monitoren en passende en evenredige handhavingsmaatregelen te nemen, waaronder eventuele intrekking van de gegrandfatherde toestemmingen, indien gerechtvaardigd.** Dit moet onnodige vertraging bij het herbestemmen van bestaande aardgaspijpleidingen en andere netwerkactiva voor waterstoftransport voorkomen. Er moet worden vermeden dat de voorwaarden voor het verlenen van vergunningen voor infrastructuurvoorzieningen van waterstofsyste­men wezenlijk verschillen, tenzij dit voldoende wordt gemotiveerd. Technische veiligheids-overwegingen kunnen een gedifferentieerde aanpak bij de grandfathering van bestaande vergunningen of de afgifte van nieuwe vergunningen rechtvaardigen. De bepalingen inzake toestemmingsprocedures moeten van toepassing zijn onverminderd het internationaal recht en het recht van de Unie, met inbegrip van bepalingen ter bescherming van het milieu en de menselijke gezondheid. In naar behoren gerechtvaardigde buitengewone omstandigheden moet het mogelijk zijn de termijnen voor toestemmingsprocedures met maximaal een jaar te verlengen.

- (48) Door aanvragers gedurende de procedures voor het aanvragen en verlenen van vergunningen via een administratief contactpunt advies te geven, wordt getracht de complexiteit voor projectontwikkelaars te reduceren en de efficiëntie en transparantie te vergroten. De efficiëntie kan ook worden vergroot door aanvragers de mogelijkheid te bieden relevante documenten in digitale vorm in te dienen en hun een procedurehandboek ter beschikking te stellen. De lidstaten moeten ervoor zorgen dat de autoriteiten die de toestemmingsprocedures toepassen, actief betrokken worden bij het aanpakken van resterende belemmeringen, met inbegrip van niet-financiële belemmeringen zoals een gebrek aan kennis, digitale en personele middelen die de verwerking van een toenemend aantal toestemmingsprocedures in de weg staan.
- (49) Zonder een effectieve scheiding van netten en productie- en leveringsactiviteiten ("effectieve ontvlechting") bestaat er een risico op discriminatie, niet alleen bij de exploitatie van de netten, maar ook wat betreft de stimulansen voor verticaal geïntegreerde bedrijven om in toereikende mate in hun netten te investeren.
- (50) De juridische en functionele ontvlechtingsregels als bepaald in Richtlijn 2003/55/EG hebben evenwel niet geleid tot een effectieve ontvlechting van de transmissiesysteembeheerders. Derhalve heeft de Europese Raad in zijn zitting van 8 en 9 maart 2007 de Commissie verzocht om wetgevingsvoorstellen uit te werken voor een daadwerkelijke scheiding tussen leverings- en productiediensten, enerzijds, en netexploitatie, anderzijds.

- (51) Uitsluitend het wegwerken van stimulansen voor verticaal geïntegreerde bedrijven om hun concurrenten met betrekking tot nettoegang en netinvesteringen te discrimineren, kan een effectieve ontvlechting waarborgen. Ontvlechting van de eigendom, hetgeen met zich brengt dat de neteigenaar wordt aangewezen als de systeembeheerder en onafhankelijk is van belangen bij de productie en levering, is duidelijk een effectieve en stabiele manier om het inherente belangenconflict op te lossen en de voorzieningszekerheid te waarborgen. Om deze reden heeft het Europees Parlement in zijn resolutie van 10 juli 2007 inzake de vooruitzichten voor de interne gas- en elektriciteitsmarkt gesteld dat het ontvlechting van de eigendom op het niveau van de transmissie ziet als het efficiëntste middel om investeringen in infrastructuur op niet-discriminerende wijze te bevorderen en te zorgen voor eerlijke toegang tot het net voor nieuwkomers en transparantie op de markt. In het kader van ontvlechting van de eigendom moet van de lidstaten worden geëist dat zij ervoor waken dat dezelfde persoon of personen zeggenschap kan dan wel kunnen uitoefenen over een productie- of leveringsbedrijf en tegelijk zeggenschap of rechten kan dan wel kunnen uitoefenen over een transmissiesysteembeheerder of een transmissiesysteem. Omgekeerd moet zeggenschap over een transmissiesysteem of een transmissiesysteembeheerder de mogelijkheid uitsluiten zeggenschap of rechten uit te oefenen over een productie- of leveringsbedrijf. Binnen deze grenzen mogen productie- of leveringsbedrijven minderheidsbelangen hebben in transmissiesysteembeheerders of transmissiesystemen.
- (52) Eventuele systemen voor ontvlechting moeten doeltreffend zijn bij het wegnemen van eventuele belangenconflicten tussen producenten, leveranciers en transmissiesysteembeheerders, teneinde prikkels te creëren voor de nodige investeringen en de toegang van nieuwkomers op de markt met een transparant, efficiënt reguleringssysteem te waarborgen, en zij mogen voor regulerende instanties geen te bezwaarlijk reguleringssysteem opleveren.

- (53) De definitie van de term "zeggenschap" is overgenomen uit Verordening (EG) nr. 139/2004 van de Raad van 20 januari 2004 betreffende de controle op concentraties van ondernemingen (de "EG-concentratieverordening")¹¹.
- (54) Gezien de verticale kruisverbanden tussen de elektriciteits- en de gassector moeten de ontvlechtingsbepalingen gelden voor beide sectoren samen, **zoals nader gespecificeerd in de desbetreffende artikelen van deze richtlijn.**
- (55) Wat daarentegen de waterstofsector betreft, kan de opkomst van verticaal geïntegreerde bedrijven in de eerste plaats worden vermeden door vooraf duidelijke regels vast te stellen. Dit verdient de voorkeur boven dure vereisten voor ontvlechting achteraf, waarvan de uitvoering tijd vergt.

¹¹ PB L 24 van 29.1.2004, blz. 1.

- (56) Om in het kader van de ontvlechting van de eigendom volledige onafhankelijkheid van de netexploitatie ten aanzien van productie- en leveringsbelangen te waarborgen en de uitwisseling van vertrouwelijke informatie te voorkomen, mag eenzelfde persoon geen lid zijn van de raad van bestuur van zowel een transmissiesysteembeheerder of een transmissiesysteem als een bedrijf dat één van de functies van productie of levering verricht. Om dezelfde reden mag eenzelfde persoon niet over de bevoegdheid beschikken om leden van de raad van bestuur van een transmissiesysteembeheerder of een transmissiesysteem aan te wijzen, én zeggenschap of rechten uit te oefenen over een productie- of leveringsbedrijf.
- (57) De aanwijzing van een systeem- of transmissiebeheerder die onafhankelijk is van productie- en leveringsbelangen, dient het voor een verticaal geïntegreerde bedrijf mogelijk te maken om zijn netactiva in eigendom te handhaven en toch een effectieve scheiding van belangen te bewerkstelligen, op voorwaarde dat deze onafhankelijke systeembeheerder of de onafhankelijke transmissiebeheerder alle functies van een systeembeheerder vervult en er is voorzien in gedetailleerde regulerings- en toezichtsmechanismen.
- (58) Wanneer op 3 september 2009 een bedrijf dat eigenaar is van een transmissiesysteem, deel uitmaakte van een verticaal geïntegreerd bedrijf, moeten de lidstaten daarom de keuze krijgen tussen, hetzij ontvlechting van de eigendom, hetzij het aanwijzen van een systeem- of transmissiebeheerder die onafhankelijk is van productie- en leveringsbelangen.

- (59) Teneinde de belangen van de aandeelhouders van verticaal geïntegreerde bedrijven volledig te vrijwaren, moeten de lidstaten de keuze hebben ontvlechting van de eigendom in te voeren, hetzij via directe desinvestering, hetzij via splitsing van de aandelen van het geïntegreerde bedrijf in aandelen in het netbedrijf en aandelen in het resterende productie- en leveringsbedrijf, mits wordt voldaan aan de eisen ten gevolge van ontvlechting van de eigendom.
- (60) De volledige doeltreffendheid van de oplossingen van een onafhankelijke systeem- of transmissiebeheerder moet worden gewaarborgd met behulp van specifieke aanvullende regels. De regels van de onafhankelijke transmissiebeheerder verschaffen een geschikt regelgevingskader voor de waarborging van eerlijke mededinging, voldoende investeringen, toegang voor nieuwkomers op de markt en integratie van de markten voor gas. Effectieve ontvlechting door middel van de onafhankelijke transmissiebeheerder moet berusten op een pijler met organisatorische maatregelen en maatregelen inzake het bestuur van transmissie-systeembeheerders en op een pijler met maatregelen op het gebied van investeringen, de aansluiting van nieuwe productiecapaciteiten op het net en marktintegratie door middel van regionale samenwerking. De onafhankelijkheid van de transmissiebeheerder moet tevens onder meer gewaarborgd worden door bepaalde afkoelingsperiodes tijdens welke in het verticaal geïntegreerde bedrijf geen bestuurs- of andere toepasselijke activiteiten worden uitgeoefend die toegang geven tot dezelfde informatie als die welke kon worden verkregen in een bestuursfunctie.

- (61) Om de mededinging op de interne markt voor gas verder uit te breiden, moeten grote niet-huishoudelijke afnemers die grootschalige commerciële activiteiten uitoefenen, hun leveranciers kunnen kiezen alsmede, teneinde hun gasbehoeften veilig te stellen, contracten met diverse leveranciers kunnen afsluiten. Zulke afnemers moeten worden beschermd tegen exclusiviteitsbepalingen die tot gevolg hebben dat concurrerende of aanvullende aanbiedingen worden uitgesloten.
- (62) Een lidstaat moet kunnen kiezen voor volledige ontvlechting van de eigendom op zijn grondgebied. Indien een lidstaat dat recht heeft uitgeoefend, mag [...] een bedrijf niet het recht hebben een onafhankelijke systeem- of transmissiesysteembeheerder aan te wijzen. Bovendien mag een bedrijf dat één van de functies van productie of levering verricht, geen directe of indirecte zeggenschap, noch rechten uitoefenen over een transmissiesysteembeheerder uit een lidstaat die wel voor volledige ontvlechting van de eigendom heeft gekozen.
- (63) Op de interne markt voor aardgas bestaan verschillende types van marktorganisatie. De maatregelen die de lidstaten uit hoofde van deze richtlijn kunnen nemen om voor gelijke mededingingsvoorwaarden te zorgen, moeten gebaseerd zijn op dwingende redenen van algemeen belang. Over de vraag of maatregelen verenigbaar zijn met het VWEU en het Unierecht moet de Commissie worden geraadpleegd.

- (64) Bij de toepassing van effectieve ontvlechting moet het beginsel van niet-discriminatie tussen de openbare en de particuliere sector in acht worden genomen. Daartoe mag eenzelfde persoon niet over de mogelijkheid beschikken om, in strijd met de regels van de ontvlechting van de eigendom of met de optie van de onafhankelijke systeembeheerder enige zeggenschap of recht uit te oefenen, alleen dan wel gezamenlijk, ten aanzien van de samenstelling, stemming of besluitvorming in de organen van zowel de transmissiesysteembeheerders of transmissiesystemen als de productie- of leveringsbedrijven. Wat betreft de ontvlechting van de eigendom en de oplossing van de onafhankelijke systeembeheerder, moeten, mits de lidstaten in kwestie kunnen aantonen dat aan deze eis is voldaan, twee afzonderlijke overheidsinstanties zeggenschap kunnen hebben over enerzijds productie- en leveringsactiviteiten en anderzijds transmissieactiviteiten.
- (65) De volledige effectieve scheiding van, enerzijds, netwerkactiviteiten en, anderzijds, leverings- en productieactiviteiten moet in de gehele Unie toegepast worden op zowel bedrijven van de Unie als andere bedrijven. Om te waarborgen dat netactiviteiten en leverings- en productieactiviteiten overal in de Unie onafhankelijk van elkaar worden gehouden, moeten de regulerende instanties de bevoegdheid krijgen de certificering te weigeren van transmissiesysteembeheerders die de ontvlechtigingsregels niet naleven. Om overal in de Unie een samenhangende toepassing van die regels te waarborgen, moeten de regulerende instanties ten volle rekening houden met het advies van de Commissie wanneer zij certificeringsbesluiten nemen. Om tevens de naleving van de internationale verplichtingen van de Unie en de solidariteit en de energiezekerheid in de Unie te waarborgen, moet de Commissie gerechtigd zijn een advies te geven betreffende de certificering in verband met een transmissiesysteembeheerder of een eigenaar van een transmissiesysteem waarover één of meer personen uit één of meer derde landen zeggenschap heeft.

- (66) Pijpleidingnetten voor waterstof moeten een belangrijk middel zijn voor efficiënt en duurzaam transport van waterstof, zowel onshore als offshore. Aangezien de kapitaaluitgaven voor de aanleg ervan hoog zijn, kunnen dergelijke netten natuurlijke monopolies vormen. De ervaring met de regulering van de aardgasmarkten heeft aangetoond hoe belangrijk het is om voor een open en niet-discriminerende toegang tot pijpleidingnetten te zorgen teneinde de mededinging op de grondstoffenmarkten veilig te stellen. Daarom moeten beproefde beginselen inzake netbeheer, zoals derdentoegang, van toepassing zijn op onshore- en offshorewaterstofnetten in de Unie.
- (67) Het beheer van waterstofnetten moet worden gescheiden van activiteiten op het gebied van energieproductie en -levering om het risico van belangenconflicten vanwege de netbeheerders te voorkomen. De structurele scheiding tussen eigendom van waterstofnetten enerzijds en deelnemingen in energieproductie en -levering anderzijds garandeert dat er geen dergelijke belangenconflicten ontstaan. De lidstaten moeten kunnen gebruikmaken van het alternatieve ontvlechttingsmodel van de "geïntegreerde waterstofnetbeheerder" **voor transmissiesysteembeheerders voor aardgas die onderworpen zijn aan het ontvlechttingsmodel van de "onafhankelijke transmissiebeheerder" en voor bestaande verticaal geïntegreerde waterstofnetten. De lidstaten moeten ook kunnen toestaan dat het model van de "onafhankelijke waterstofnetbeheerder" [...] wordt gebruikt zodat verticaal geïntegreerde eigenaren van waterstofnetten de eigendom van hun netten kunnen behouden, en tegelijkertijd de niet-discriminerende exploitatie van dergelijke netten na 2030 wordt gewaarborgd.**

- (68) Hoewel de gezamenlijke exploitatie van waterstofnetten en gas- of elektriciteitsnetten synergieën kan creëren en derhalve moet worden toegestaan, moeten de activiteiten inzake waterstofnetbeheer in een afzonderlijke juridische entiteit worden georganiseerd om transparantie met betrekking tot de financiering en het gebruik van toegangstarieven te waarborgen.

[...] [...]

(70) Met het oog op transparantie met betrekking tot de kosten en de financiering van gereguleerde activiteiten moeten activiteiten in verband met waterstofnetbeheer worden gescheiden van andere netbeheersactiviteiten voor andere energiedragers, ten minste met betrekking tot de rechtsvorm en de rekeningen van de netbeheerders. **Voor de juridische ontvlechting van waterstofnetbeheerders moet de oprichting van een dochteronderneming of een afzonderlijke juridische entiteit binnen de groepsstructuur van de gastransmissie- of distributiesysteembeheerder als voldoende worden beschouwd, zonder dat een functionele ontvlechting van de governance of scheiding van beheer of personeel nodig is. Aldus wordt transparantie met betrekking tot de kosten en de financiering van gereguleerde activiteiten bereikt zonder dat de synergieën en kostenvoordelen die de exploitatie van meerdere netwerken kan opleveren, verloren gaan. Gezien de perifere ligging en de beperkte marktomvang van Estland, Letland en Litouwen, moet het vereiste van juridische ontvlechting voor deze landen pas vanaf 2031 gelden. [...]**

(71) Derden moeten toegang krijgen tot waterstofnetten om concurrentie en een gelijk speelveld op de markt voor waterstoflevering te waarborgen. Gereguleerde derdentoegang op basis van gereguleerde toegangstarieven moet op lange termijn de standaardregel worden. Om de beheerders de nodige flexibiliteit te bieden en de administratieve kosten tijdens de opstartfase van de waterstofmarkt te verminderen, moeten de lidstaten de mogelijkheid hebben om het gebruik van via onderhandelingen tot stand gekomen derdentoegang tot 2030 toe te staan.

- (72) **Alleen de delen van de natuurlijk gevormde ondergrondse opslagplaatsen die voor aardgas worden gebruikt, zoals zoutholten, waterhoudende grondlagen en uitgeputte gasvelden, kunnen ook voor waterstof worden gebruikt. Zulke grootschalige ondergrondse opslaginstallaties voor waterstof zijn slechts in beperkte mate beschikbaar en zijn ongelijk verdeeld over de lidstaten. Gezien de potentieel gunstige rol voor waterstoftransport en de werking van waterstofmarkten, moeten derden uiteindelijk gereguleerde toegang krijgen tot dergelijke grootschalige ondergrondse opslagplaatsen, teneinde een gelijk speelveld voor marktdeelnemers te waarborgen. In de opstartfase van een waterstofmarkt moet er echter flexibiliteit zijn voor de lidstaten om ook gebruik te maken van via onderhandelingen tot stand gekomen toegangsregelingen.**
- (72 bis) **Het valt te verwachten dat waterstof en waterstofderivaten (zoals ammoniak en vloeibare organische waterstofdragers) zullen worden ingevoerd in en getransporteerd binnen de [...] Unie. Het is echter nog onzeker met welke middelen en in welke vorm waterstof zal worden [...] getransporteerd, daar er waarschijnlijk verschillende middelen en vormen naast elkaar zullen bestaan en met elkaar zullen concurreren. Deze richtlijn voorziet in een regelgevingskader voor infrastructuur en markten voor gasvormige waterstof. Bijgevolg is het zo dat, alleen indien andere vormen van waterstof of derivaten en de faciliteiten waarin deze worden behandeld, relevant zijn om de opkomst van een concurrerende markt voor gasvormige waterstof [...] te waarborgen, de rol en de regels die daarop van toepassing kunnen zijn, in deze richtlijn moeten worden omschreven.**

- (73) Terminals voor de omzetting van vloeibare waterstof of vloeibare ammoniak in gasvormige waterstof zijn een middel om waterstof in te voeren, maar concurreren met andere wijzen van waterstoftransport. Hoewel de derdentoegang tot dergelijke terminals moet worden gewaarborgd, moeten de lidstaten ervoor kunnen kiezen een systeem van onderhandelde derdentoegang op te leggen teneinde de administratieve kosten voor beheerders en regulerende instanties te verminderen. **De opslagplaats voor vloeibare waterstof of vloeibare ammoniak die aan de terminal is verbonden en waartoe toegang wordt verleend, moet in verhouding staan tot de capaciteit van de terminal om waterstof om te zetten en in het net te injecteren.**
- (73 bis) De lidstaten kunnen ervoor kiezen gas uit te faseren om de doelstelling inzake klimaatneutraliteit van Verordening (EU) 2021/1119 te verwezenlijken of om technische redenen. Het is belangrijk te voorzien in een duidelijk regelgevingskader dat het mogelijk maakt de weigering van toegang en de eventuele afsluiting van netgebruikers toe te staan om die beleidsdoelstellingen te verwezenlijken. Om redenen van consistentie en transparantie is weigering van toegang of afsluiting van netgebruikers alleen mogelijk indien dit infrastructuur betreft die zal worden ontmanteld overeenkomstig de netontwikkelingsplannen en indien dit op distributieniveau eveneens in overeenstemming is met de goedgekeurde ontmanteling. Tegelijkertijd moeten passende maatregelen worden genomen om de netgebruikers in dergelijke omstandigheden te beschermen en is het ook belangrijk dat de besluiten tot weigering van toegang en tot afsluiting worden genomen op basis van door de regulerende instanties opgestelde objectieve, transparante en niet-discriminerende criteria.
- (74) Bestaande verticaal geïntegreerde waterstofnetten moeten [...] **om afwijkingen van de vereisten van deze richtlijn kunnen verzoeken, op voorwaarde dat die netten niet aanzienlijk worden uitgebreid en zolang die afwijkingen geen nadelige gevolgen hebben voor de mededinging, de waterstofinfrastructuur of de marktontwikkeling.**

- (75) Lokale waterstofclusters moeten een belangrijke bouwsteen van de Europese waterstof-economie zijn. Dergelijke clusters zouden kunnen profiteren van vereenvoudigde regelgevingsvereisten in de opstartfase van de waterstofmarkt [...], **met name wat betreft de toepassing van ontvlechting van eigendom op netten die deze clusters leveren. De overeenkomstige vereenvoudigde regelgevingsvereisten moeten ook betrekking hebben op de noodzaak van flexibiliteit in de regelgeving voor directe pijpleidingverbindingen tussen waterstofproducenten en individuele afnemers alsook de beleving van industriële waterstofafnemers via herbestemde of nieuw gebouwde lokale distributienetten.**
- (76) Interconnectoren voor pijpleidingen met derde landen kunnen dienen als een transportmiddel voor de in- of uitvoer van waterstof. **De toepasselijkheid van deze richtlijn op waterstofpijpleidingen van en naar derde landen moet worden beperkt tot het grondgebied van de lidstaten.** De exploitatievoorschriften voor [...] waterstofinterconnectoren met derde landen [...] moeten worden vastgelegd in een [...] **internationale overeenkomst tussen de Unie en het (de) verbonden derde land(en). Een dergelijke internationale overeenkomst mag niet als noodzakelijk worden beschouwd indien de lidstaat die door de waterstofinterconnector is aangesloten of voornemens is te worden aangesloten, onderhandelt over en overgaat tot de sluiting van een intergouvernementele overeenkomst met het [...] betrokken derde land of de betrokken derde landen overeenkomstig de machtigingsprocedure waarin deze richtlijn voorziet, zulks om te zorgen voor een samenhangend regelgevingskader en de consistente toepassing ervan voor de gehele infrastructuur.**

- (77) Om het efficiënte beheer van de Europese waterstofnetten te waarborgen, moeten de waterstofnetbeheerders verantwoordelijk zijn voor de werking, het onderhoud en de ontwikkeling van het waterstoftransportnet, in nauwe samenwerking met andere waterstofnetbeheerders en andere systeembeheerders waarmee hun netten verbonden zijn of verbonden kunnen worden; onder meer om energiesysteemintegratie te bevorderen.
- (78) **Eén waterstofnetbeheerder of een beperkt aantal [...]waterstofnetbeheerders moet(en) van de regulerende instantie van de lidstaten de opdracht krijgen voldoende grensoverschrijdende capaciteit voor het transport van waterstof op te bouwen om aan elke economisch redelijke en technisch haalbare vraag naar capaciteit te voldoen, en marktintegratie mogelijk te maken.**
- (78 bis) **Overeenkomstig de waterstofstrategie van de Unie moet de nadruk liggen op het transport en het gebruik van waterstof in zuivere vorm. In die zin moet het toekomstige waterstofsysteem waterstof met een hoge zuiverheidsgraad transporteren, opslaan en behandelen, rekening houdend met de kwaliteitseisen van de waterstof-eindgebruikers, in tegenstelling tot waterstof die in het aardgassysteem wordt gemengd. Toekomstige toepasselijke waterstofkwaliteitsnormen voor het waterstofsysteem zullen de algemeen aanvaardbare zuiverheidsniveaus van waterstof verder bepalen. De Europese normalisatie-instellingen moeten in het kader van een technisch normalisatieproces een bandbreedte van aanvaardbare zuiverheidsniveaus van waterstof en andere relevante kwaliteitsparameters voor waterstof (bv. contaminanten) vaststellen.**

- (79) In sommige gevallen kan, afhankelijk van onder meer de topografie van waterstofnetten en de populatie van eindgebruikers die met de waterstofnetten zijn verbonden, waterstofkwaliteitsbeheer door waterstofnetbeheerders noodzakelijk worden (bv. zuivering). Daarom kunnen de regulerende instanties de waterstofnetbeheerders opdragen een efficiënt beheer van de waterstofkwaliteit in hun netten te waarborgen wanneer dat nodig is voor het systeembeheer. Bij het uitvoeren van dergelijke activiteiten moeten de waterstofnetbeheerders voldoen aan de toepasselijke kwaliteitsnormen voor waterstof.
- (80) Wanneer aardgassysteembeheerders of waterstofnetbeheerders verzoeken om toegang of aansluiting weigeren wegens een gebrek aan capaciteit, dan moeten deze weigeringen naar behoren worden gemotiveerd en moeten de beheerders worden verplicht hun systeem te verbeteren om de gevraagde aansluitingen of toegang mogelijk te maken wanneer dat economisch efficiënt is.
- (81) Obstakels voor de voltooiing van de interne markt voor aardgas die het gevolg zijn van de niet-toepassing van de marktregels van de Unie op gastransmissieleidingen van en naar derde landen, moeten ook worden aangepakt. Het is noodzakelijk ervoor te zorgen dat de regels die gelden voor gastransmissieleidingen tussen twee of meer lidstaten, binnen de Unie ook gelden voor gastransmissieleidingen van en naar derde landen. Dit moet zorgen voor de samenhang van het rechtskader binnen de Unie, terwijl concurrentievervalsingen op de interne energiemarkt van de Unie en negatieve effecten op de voorzieningszekerheid worden voorkomen. Dit moet ook meer transparantie en rechtszekerheid bieden aan marktdeelnemers, in het bijzonder aan investeerders in gasinfrastructuur en systeemgebruikers, met betrekking tot de toepasselijke wettelijke regeling.

- (82) De lidstaten en de overeenkomstsluitende partijen bij het Verdrag tot oprichting van de energiegemeenschap¹² moeten nauw samenwerken wat betreft alle aangelegenheden die verband houden met de ontwikkeling van een geïntegreerde gasmarkt en de decarbonisatie ervan, en zij mogen geen maatregelen treffen die verdere integratie van de gasmarkten of de voorzieningszekerheid van de lidstaten en de verdragsluitende partijen in het gedrang brengen. Hierbij kan het gaan om samenwerking op het gebied van opslagcapaciteit en het uitnodigen van deskundigen voor relevante regionale gasrisicogroepen.
- (83) Pijpleidingen die een olie- of gasproductieproject van een derde land verbinden met een verwerkingsinstallatie of met een aanlandingsterminal binnen een lidstaat, dienen als upstreampijpleidingnetten te worden beschouwd. Pijpleidingen die een olie- of gasproductieproject in een lidstaat verbinden met een verwerkingsinstallatie of met een aanlandingsterminal binnen een derde land, dienen voor de toepassing van deze richtlijn niet als upstreampijpleidingnetten te worden beschouwd, aangezien zulke pijpleidingen normaliter geen groot effect hebben op de interne energiemarkt.
- (84) Transmissiesysteembeheerders dienen de vrijheid te hebben technische overeenkomsten met transmissiesysteembeheerders of andere entiteiten in derde landen te sluiten over kwesties in verband met de exploitatie en de interconnectie van transmissiesystemen, mits de inhoud van die overeenkomsten verenigbaar is met het Unierecht.
- (85) Bestaande technische overeenkomsten tussen transmissiesysteembeheerders of andere entiteiten over de exploitatie van transmissieleidingen dienen van kracht te blijven, mits zij stroken met het Unierecht en de relevante besluiten van de regulerende instantie.

¹² PB L 198 van 20.7.2006, blz. 18.

- (86) Indien dergelijke technische overeenkomsten bestaan, is het krachtens deze richtlijn niet noodzakelijk dat een internationale overeenkomst tussen een lidstaat en een derde land of een overeenkomst tussen de Unie en een derde land wordt gesloten met betrekking tot de exploitatie van de betrokken gastransmissieleiding.
- (87) De toepasselijkheid van deze richtlijn op gastransmissieleidingen van en naar derde landen moet worden beperkt tot het grondgebied van de lidstaten. Wat offshoregastransmissieleidingen betreft, dient deze richtlijn van toepassing te zijn in de territoriale wateren van de lidstaat waar zich het eerste interconnectiepunt met het net van de lidstaten bevindt.
- (88) Bestaande overeenkomsten tussen een lidstaat en een derde land over de exploitatie van transmissieleidingen moeten van kracht kunnen blijven, overeenkomstig deze richtlijn.
- (89) Wat overeenkomsten of gedeelten van overeenkomsten met derde landen betreft die gevolgen kunnen hebben voor de gemeenschappelijke regels van de Unie, moet een coherente en transparante procedure worden ingesteld waarbij een lidstaat op eigen verzoek kan worden gemachtigd tot wijziging, verlenging, aanpassing, vernieuwing of sluiting van een overeenkomst met een derde land over de exploitatie van een transmissieleiding of een upstreampijpleidingnet tussen de lidstaat en een derde land. De procedure mag de uitvoering van deze richtlijn niet vertragen, dient de bevoegdheidsverdeling tussen de Unie en de lidstaten onverlet te laten, en dient van toepassing te zijn op zowel bestaande als nieuwe overeenkomsten.

- (90) Indien duidelijk is dat het voorwerp van een overeenkomst deels een bevoegdheid van de Unie is en deels van een lidstaat, is het van wezenlijk belang dat er nauwe samenwerking is tussen die lidstaat en de instellingen van de Unie.
- (91) Om te zorgen voor eenvormige voorwaarden voor de tenuitvoerlegging van deze richtlijn moeten aan de Commissie uitvoeringsbevoegdheden worden overgedragen zodat zij kan besluiten een lidstaat te machtigen een overeenkomst met een derde land te wijzigen, te verlengen, aan te passen, te vernieuwen of te sluiten, of besluiten om die machtiging te weigeren. Die bevoegdheden moeten worden uitgeoefend in overeenstemming met Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad¹³.

¹³ Verordening (EU) nr. 182/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 2011 tot vaststelling van de algemene voorschriften en beginselen die van toepassing zijn op de wijze waarop de lidstaten de uitoefening van de uitvoeringsbevoegdheden door de Commissie controleren (PB L 55 van 28.2.2011, blz. 13).

(92) De zekerheid van de energievoorziening is een essentieel element voor de openbare veiligheid en is daarom inherent verbonden met de efficiënte functionering van de interne markt voor gas en met de integratie van de geïsoleerde gasmarkten van de lidstaten. Gas kan de burgers van de Unie slechts bereiken via het net. Functionerende open gasmarkten en met name netten en andere activa die met de levering van gas verbonden zijn, zijn essentieel voor de openbare veiligheid, het concurrentievermogen van de economie en het welzijn van de burgers van de Unie. Personen uit derde landen mogen bijgevolg alleen zeggenschap over een transmissiesysteem of een transmissiesysteembeheerder krijgen, indien zij voldoen aan de eisen van daadwerkelijke scheiding die binnen de Unie van toepassing zijn. Onverlet haar internationale verplichtingen is de Unie van oordeel dat de sector van de gastransmissiesystemen van groot belang is voor de Unie en dat dus extra beschermingsmaatregelen vereist zijn met betrekking tot het in stand houden van de energievoorzieningszekerheid van de Unie, teneinde bedreigingen voor de openbare orde en de openbare veiligheid in de Unie en het welzijn van de burgers van de Unie te voorkomen. De energievoorzieningszekerheid in de Unie noopt met name tot een beoordeling van de onafhankelijkheid van het netbeheer, van de mate waarin de Unie en de afzonderlijke lidstaten afhankelijk zijn van de levering van energie uit derde landen, alsmede van de behandeling van binnenlandse en buitenlandse handel en investeringen in energie in een bepaald derde land. De voorzieningszekerheid moet derhalve worden beoordeeld in het licht van de feitelijke omstandigheden van elk geval, alsmede in het licht van de rechten en verplichtingen uit hoofde van het internationaal recht, in het bijzonder de internationale overeenkomsten tussen de Unie en het betrokken derde land. De Commissie moet in voorkomend geval aanbevelingen doen om te onderhandelen over toepasselijke overeenkomsten met derde landen waarin de energievoorzieningszekerheid in de Unie aan bod komt of om daartoe de nodige elementen op te nemen in andere onderhandelingen met deze derde landen.

- (93) Er moeten verdere maatregelen worden getroffen om te zorgen voor transparante en niet-discriminerende tarieven voor de toegang tot transport. Deze tarieven moeten op een niet-discriminerende basis voor alle gebruikers gelden. Indien de opslaginstallaties, de leiding-buffer of ondersteunende diensten op een voldoende concurrerende markt functioneren, kan toegang worden verleend op basis van transparante en niet-discriminerende, op de markt gebaseerde mechanismen.
- (94) De onafhankelijkheid van de opslagsysteembeheerders moet worden gewaarborgd teneinde derden een betere toegang te geven tot opslaginstallaties die in technische of economische zin noodzakelijk zijn voor een efficiënte toegang tot het systeem voor levering aan de afnemers. Het is daarom passend dat opslaginstallaties worden beheerd door juridisch gescheiden entiteiten die over effectieve beslissingsbevoegdheid beschikken met betrekking tot de activa die noodzakelijk zijn voor het onderhoud, de exploitatie en de ontwikkeling van opslaginstallaties. Ook moet de transparantie worden verhoogd inzake de opslagcapaciteit die aan derden ter beschikking wordt gesteld, meer bepaald door de lidstaten te verplichten een duidelijk, niet-discriminerend kader vast te stellen en bekend te maken waarin het voor opslaginstallaties geldende reguleringstelsel omschreven staat. Deze verplichting mag geen nieuw besluit over toegangsregelingen vereisen, maar zou de transparantie met betrekking tot de regeling inzake toegang tot opslag moeten verbeteren. Vertrouwelijkheidsvoorschriften voor commercieel gevoelige informatie zijn van groot belang als het gegevens met een strategisch karakter betreft of als een opslaginstallatie slechts één gebruiker heeft.

- (95) Niet-discriminerende toegang tot het distributienet is bepalend voor de toegang tot afnemers op kleinhandelsniveau. De ruimte voor discriminatie wat toegang voor derden en investeringen betreft, is echter kleiner op distributieniveau dan op transmissieniveau omdat congestie en de invloed van de productiebelangen op het distributieniveau doorgaans minder groot zijn dan op transmissieniveau. Om gelijke mededingingsvoorwaarden op kleinhandelsniveau vast te stellen, moeten de activiteiten van de distributiesysteem-beheerders worden gemonitord om te voorkomen dat zij profiteren van hun verticale integratie ten gunste van hun concurrentiepositie op de markt, met name ten aanzien van huishoudelijke en kleine niet-huishoudelijke afnemers.
- (96) De lidstaten dienen concrete maatregelen te nemen ter ondersteuning van een breder gebruik van **biomethaan of andere soorten gassen die technisch en veilig kunnen worden geïnjecteerd in, en getransporteerd via, het aardgassysteem, [...]** aan de producenten waarvan zonder discriminatie toegang tot het gasnet moet worden verleend, mits die toegang permanent verenigbaar is met de relevante technische voorschriften en veiligheidsnormen **en tenzij in deze richtlijn anders is bepaald.**

- (97) Producenten van hernieuwbare en koolstofarme gassen zijn vaak aangesloten op het distributienet. Om hun acceptatie en marktintegratie te vergemakkelijken, is het van essentieel belang dat zij ongehinderd toegang krijgen tot de wholesalemarkt en de relevante virtuele handelspunten. De deelname aan de wholesalemarkt wordt bepaald door de wijze waarop de entry-exitsystemen worden gedefinieerd. In verschillende lidstaten maken producenten die zijn aangesloten op het distributienet geen deel uit van het entry-exitsysteem. Daarom moet de toegang van hernieuwbare en koolstofarme gassen tot de groothandelsmarkt worden vergemakkelijkt door een definitie van entry-exitsysteem vast te stellen **die de opnemings van distributiesystemen mogelijk maakt**, en er uiteindelijk voor te zorgen dat **alle** productiefaciliteiten **toegang hebben tot de markt, ongeacht of zij** op het distributie- **of het transmissiesysteem** zijn aangesloten [...]. Bovendien bepaalt [de] **herschikte gasverordening** zoals voorgesteld bij COM(2021) [...] **804**] dat distributiesysteem- en transmissiesysteembeheerders moeten samenwerken om bidirectionele flows van het distributienet naar het transmissienet of alternatieve middelen voor gemakkelijkere marktintegratie van hernieuwbare en koolstofarme gassen mogelijk te maken.
- (98) Teneinde kleine distributiesysteembeheerders geen onevenredige financiële en administratieve lasten op te leggen, moeten de lidstaten, waar nodig, in staat zijn de betrokken bedrijven te ontheffen van de voorschriften inzake juridische ontvlechting.

- (99) Waar gebruikgemaakt wordt van een gesloten distributiesysteem om optimale efficiëntie van een geïntegreerde energievoorziening te waarborgen waarbij specifieke exploitatienormen nodig zijn, of waar een gesloten distributiesysteem primair ten behoeve van de eigenaar van het systeem wordt gehandhaafd, moet de distributiesysteembeheerder kunnen worden vrijgesteld van verplichtingen die een onnodige administratieve belasting zouden vormen gezien de bijzondere aard van de betrekking tussen de distributiesysteembeheerder en de gebruikers van het systeem. Industrie- of commerciële locaties of locaties met gedeelde diensten, zoals spoorwegstations, luchthavens, ziekenhuizen, grote campings met geïntegreerde faciliteiten of chemische-industriële locaties zouden een gesloten distributiesysteem kunnen hebben wegens de specifieke aard van hun activiteiten.
- (100) Door de integratie van toenemende volumes hernieuwbare en koolstofarme gassen in het aardgassysteem zal de kwaliteit van in Europa getransporteerde en verbruikte [...] gassen veranderen. Met het oog op het efficiënte beheer van het aardgassysteem moeten transmissiesysteembeheerders verantwoordelijk zijn voor het beheer van de gaskwaliteit in hun faciliteiten. Indien hernieuwbare en koolstofarme gassen worden geïnjecteerd op distributieniveau, en wanneer het nodig is om hun impact op de gaskwaliteit te beheren, kunnen regulerende instanties de distributiesysteembeheerders opdragen het efficiënte beheer van de gaskwaliteit in hun faciliteiten te waarborgen. Bij het uitvoeren van taken inzake gaskwaliteitsbeheer moeten transmissie- en distributiesysteembeheerders voldoen aan alle toepasselijke gaskwaliteitsnormen.

- (101) Om de interne markt voor aardgas goed te laten functioneren, moeten de energieregulators besluiten kunnen nemen over alle relevante reguleringskwesties en moeten zij volledig onafhankelijk zijn van alle andere publieke of particuliere belangen. De bepalingen met betrekking tot de autonomie bij de uitvoering van de toegewezen begroting van de regulerende instantie dienen te worden toegepast in het kader dat door de nationale wet- en regelgeving inzake begrotingszaken is vastgelegd. Bij het bijdragen aan de onafhankelijkheid van de regulerende instantie van politieke of economische belangen via een adequaat rouleringsschema, moeten de lidstaten kunnen rekening houden met de beschikbaarheid van personeel en de omvang van het bestuur.
- (102) Om ervoor te zorgen dat alle marktspelers, waaronder nieuwe deelnemers, daadwerkelijk toegang tot de markt hebben, zijn niet-discriminerende balanceringsmechanismen nodig die de kosten weerspiegelen. Dit moet worden verwezenlijkt door de invoering van transparante, op de markt gebaseerde mechanismen voor de levering en aankoop van de hoeveelheden gas die nodig zijn in het kader van de balanceringsbehoeften. De regulerende instanties moeten een actieve rol spelen om te garanderen dat de balanceringsprijzen niet-discriminerend zijn en een weerspiegeling van de kosten vormen. Tegelijkertijd moeten passende stimuleringsmaatregelen worden vastgesteld om de input en output van gas op elkaar af te stemmen en het systeem niet in gevaar te brengen.

- (103) De regulerende instanties moeten in staat zijn de tarieven of de methoden voor de berekening van de tarieven vast te stellen of goed te keuren op basis van een voorstel van de transmissiesysteembeheerder(s), van de distributiesysteembeheerder(s) of van de lng-systeembeheerders, dan wel op basis van een voorstel dat is overeengekomen tussen deze systeembeheerders en de gebruikers van het net. Bij de uitvoering van deze taken moeten de regulerende instanties ervoor zorgen dat de transmissie- en distributietarieven niet-discriminerend zijn en een weerspiegeling van de kosten vormen, en rekening houden met de op lange termijn, marginale, vermeden netkosten van vraagzijdebeheersmaatregelen.
- (104) De regulerende instanties moeten, in nauwe samenwerking met het bij Verordening [...] **(EU) 2019/942** [...] van het Europees Parlement en de Raad¹⁴ opgerichte Agentschap voor de samenwerking tussen energieregulators (ACER), een open, concurrerende, veilige en ecologisch duurzame interne markt voor waterstof met ongehinderde grensoverschrijdende flows bevorderen. Om de interne markt voor waterstof goed te laten functioneren, moeten de regulerende instanties besluiten kunnen nemen over alle relevante reguleringskwesties.

¹⁴ **Verordening (EU) 2019/942 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 tot oprichting van een Agentschap van de Europese Unie voor de samenwerking tussen energieregulators (PB L 158 van 14.6.2019, blz. 22).** [...]

- (105) Energieregulators moeten de bevoegdheid krijgen om bindende besluiten in verband met aardgas- of waterstofbedrijven vast te stellen en doeltreffende, evenredige en afschrikwekkende sancties op te leggen aan aardgas- of waterstofbedrijven die hun verplichtingen niet nakomen of een bevoegde rechterlijke instantie daartoe voorstellen te doen. Energieregulators moeten ook de bevoegdheid krijgen om, ongeacht de toepassing van de concurrentieregels, een besluit te nemen over passende maatregelen om voordelen voor de afnemers te waarborgen door middel van bevordering van daadwerkelijke mededinging die noodzakelijk is voor de goede werking van de interne markt voor aardgas en voor waterstof. Het opzetten van gasafzetprogramma's is één van de mogelijke maatregelen om daadwerkelijke mededinging te bevorderen en een goede werking van de markt te garanderen.
- (106) Energieregulators moeten ook de bevoegdheid krijgen om bij te dragen tot het waarborgen van een hoog niveau van openbare dienstverlening voor wat betreft de openstelling van de markt, van de bescherming van kwetsbare afnemers, en van de effectiviteit van de maatregelen ter bescherming van de consument. Deze bepalingen laten de bevoegdheden van de Commissie op het gebied van de toepassing van de mededingingsregels, inclusief het onderzoek naar fusies met een EU-dimensie, en de regels betreffende de interne markt, zoals het vrije verkeer van kapitaal, onverlet. De onafhankelijke instantie waarbij een door de beslissing van een regulerende instantie getroffen partij beroep kan aantekenen, zou een rechtbank of een andere rechterlijke instantie kunnen zijn met de bevoegdheid om een rechterlijke toetsing uit te voeren.

- (107) Het harmoniseren van de bevoegdheden van regulerende instanties moet de bevoegdheden omvatten om stimulansen te bieden aan bedrijven, en effectieve, evenredige en afschrikkende sancties op te leggen aan die bedrijven of een bevoegde rechtbank voor te stellen dergelijke sancties op te leggen. Bovendien moeten regulerende instanties gemachtigd zijn relevante informatie van de bedrijven te verkrijgen, moeten zij aangewezen en toereikend onderzoek kunnen verrichten en geschillen kunnen beslechten.
- (108) De regulerende instanties en ACER moeten informatie over de waterstofmarkt verstrekken om transparantie te waarborgen, onder meer over aspecten als vraag en aanbod, transportinfrastructuur, kwaliteit van de dienstverlening, grensoverschrijdende handel, investeringen, consumentenprijzen en marktliquiditeit.
- (109) Transmissiesysteembeheerders spelen een belangrijke rol bij het waarborgen van kosteneffectieve investeringen in gasnetten. Er worden aanvullende vereisten voor consistente planning ingevoerd zodat de planning optimaal verloopt voor alle energiedragers en de kloof tussen de diverse nationale en EU-brede netplanningsbenaderingen wordt overbrugd. Bij de netplanning moet ook rekening worden gehouden met de sterkere onderlinge verbanden tussen aardgas, elektriciteit en waterstof.

- (110) Bij de ontwikkeling van het netontwikkelingsplan is het belangrijk dat de infrastructuurbeheerders rekening houden met het beginsel "energie-efficiëntie eerst"¹⁵, met name met het verwachte verbruik voor de ontwikkeling van het gezamenlijke scenario.
- (111) In de strategie voor een geïntegreerd energiesysteem wordt gewezen op het belang van de gecoördineerde planning en werking van het energiesysteem voor de verwezenlijking van de decarbonisatiedoelstellingen. Daarom moet een netontwikkelingsplan worden opgesteld op basis van een gezamenlijk scenario dat sectoroverschrijdend wordt ontwikkeld. Zonder afbreuk te doen aan afzonderlijke sectorale plannen, moeten de infrastructuurbeheerders streven naar een hogere mate van integratie, rekening houdend met systeembehoeften die verder gaan dan specifieke energiedragers.
- (112) Netontwikkelingsplannen zijn een belangrijk element om tekorten in de infrastructuurvoorzieningen op te sporen en informatie te geven over infrastructuurvoorzieningen die moeten worden gebouwd of worden ontmanteld en voor andere doeleinden, zoals waterstoftransport, kunnen worden gebruikt. Dit geldt ongeacht welk ontvlechtigingsmodel is gekozen voor de netbeheerders.
- (113) Wanneer in het kader van het netontwikkelingsplan informatie wordt gegeven over infrastructuurvoorzieningen die kunnen worden ontmanteld, kan dit betekenen dat de infrastructuur ongebruikt blijft, wordt ontmanteld of voor andere doeleinden wordt gebruikt, zoals waterstoftransport. De achterliggende reden van deze grotere transparantie inzake infrastructuur is dat herbestemde infrastructuur relatief goedkoper is dan nieuw aangelegde infrastructuur en derhalve een kosteneffectieve transitie mogelijk moet maken.

¹⁵ Aanbeveling van de Commissie van 28.9.2021 over "energie-efficiëntie eerst": Richtsnoeren en voorbeelden voor de toepassing ervan in de besluitvorming in de energiesector en daarbuiten (COM(2021) 7014 final).

- (114) In lidstaten waar een waterstofnet zal worden ontwikkeld, moet verslaglegging over de ontwikkeling van de waterstofinfrastructuur ervoor zorgen dat de bouw van een waterstofsysteem gebaseerd is op realistische en toekomstgerichte vraagprognoses, ook rekening houdend met potentiële behoeften vanuit het oogpunt van het elektriciteitssysteem. Indien de lidstaten besluiten specifieke heffingen toe te staan om nieuwe waterstofinfrastructuur mee te financieren, moet de beoordeling van deze heffingen door de regulerende instantie worden bijgetreden in het verslag. Het verslag moet bij de regulerende instantie worden ingediend met regelmatige intervallen die door de regulerende instantie worden bepaald. Aangezien de waterstofmarkt zich in een opstartfase bevindt, moet onevenredige en al te frequente rapportage evenwel worden vermeden.
- (115) De informatie in het netontwikkelingsplan over de planning en ontmanteling die van invloed zijn op de gereguleerde activa als bedoeld in artikel 51 van deze richtlijn, moet een raming van de gevolgen voor de tarieven mogelijk maken.
- (116) In plaats van een nationaal netontwikkelingsplan op lidstaatsniveau te verstrekken, moeten de lidstaten ervoor kunnen kiezen een netontwikkelingsplan op regionaal niveau op te stellen dat meer dan één lidstaat omvat en in overeenstemming is met de vrijwillige regionale integratie van de gasmarkt.
- (117) In tegenstelling tot elektriciteit zal de rol van aardgas naar verwachting afnemen, wat ook van invloed is op de vraag naar investeringen in infrastructuur. In het netontwikkelingsplan moet daarom op een evenwichtige manier rekening worden gehouden met mededingingsbezwaren en moeten gestrande activa worden vermeden. Bijgevolg dienen transmissiesysteembeheerders met ontvreemding van eigendom niet onder artikel 51, lid 7, te vallen.

(118) Investerings in belangrijke nieuwe infrastructuur moeten sterk worden bevorderd om het goed functioneren van de interne markt voor gassen te waarborgen. [...] **Het moet** mogelijk zijn om aan bedrijven met leverings- en productiebelangen voor de desbetreffende projecten tijdelijke partiële of volledige ontheffingen met betrekking tot de ontvlechtigingsregels toe te staan. De mogelijkheid van tijdelijke ontheffingen moet met name gelden, om redenen van voorzieningszekerheid, voor nieuwe pijpleidingen binnen de Unie die gas transporteren vanuit derde landen naar de Unie. Ontheffingen die uit hoofde van Richtlijn 2003/55/EG en Richtlijn 2009/73/EG met wijzigingen zijn toegestaan, moeten van toepassing blijven tot de geplande einddatum die in het ontheffingsbesluit is vastgelegd.

- (119) Er moet vooruitgang worden geboekt in de richting van onderling verbonden waterstofmarkten in de Unie en daartoe moeten investeringen in grensoverschrijdende waterstofinfrastructuur worden bevorderd. **Wanneer na [...] december 2030** het gereguleerde stelsel van derdentoegang **breed wordt toegepast in alle lidstaten** en er geen tarieven voor grensoverschrijdend transport gelden, moet een systeem van financiële compensatie marktdeelnemers financiële stimulansen bieden om grensoverschrijdende interconnectoren te ontwikkelen.
- (120) Het marktvertrouwen, de liquiditeit van de markt en het aantal marktdeelnemers moeten worden opgetrokken en daarvoor moet het regulerend toezicht op bedrijven die actief zijn in de gaslevering worden versterkt. Dergelijke eisen moeten verenigbaar zijn met het bestaande Unierecht betreffende de financiële markten en laten bedoelde wetgeving onverlet. De energieregulators en de regulators voor de financiële markten moeten samenwerken teneinde het voor elkaar mogelijk te maken een overzicht over de betrokken markten te krijgen. **De lidstaten moeten de financiële soliditeit van aardgasleveringsbedrijven kunnen vaststellen als criterium voor het verlenen van een vergunning voor de verkoop, met inbegrip van wederverkoop, van aardgas. Dat criterium moet volledig transparant en niet-discriminerend zijn.**

- (121) Aardgas wordt voornamelijk, en in toenemende mate, uit derde landen in de Unie ingevoerd. De Uniewetgeving dient rekening te houden met de kenmerken van aardgas, zoals een bepaalde structurele starheid als gevolg van de concentratie van leveranciers, langetermijncontracten of het gebrek aan liquiditeit downstream. Daarom is meer transparantie nodig, onder meer bij de totstandkoming van de prijs.
- (122) Voordat de Commissie richtsnoeren aanneemt waarin voorts de eisen met betrekking tot het bijhouden van gegevens worden omschreven, moeten [...] ACER en het Comité van Europese effectenregelgevers ("CESR"), opgericht bij Besluit 2009/77/EG van de Commissie¹⁶, gezamenlijk de kwestie bestuderen en de Commissie van advies dienen over de inhoud van die richtsnoeren. [...] ACER en het CESR moeten ook samenwerken om verder onderzoek te verrichten en advies te verlenen over de vraag of transacties in gasleveringscontracten en gasderivaten vóór en/of na de transactie moeten worden onderworpen aan transparantie-eisen en, indien dat het geval is, wat dan de inhoud van die eisen moet zijn.
- (123) De lidstaten, of, indien een lidstaat hierin voorziet, de regulerende instantie, dienen de ontwikkeling van afschakelbare leveringscontracten te stimuleren.

¹⁶ PB L 25 van 29.1.2009, blz. 18.

- (124) De lidstaten moeten waarborgen dat, rekening houdend met de nodige kwaliteitsvoorschriften, [...] **biomethaan** en andere soorten gas een niet-discriminerende toegang tot het gasnet krijgen, op voorwaarde dat deze toegang permanent verenigbaar is met de desbetreffende technische regels en veiligheidsnormen. Deze regels en normen moeten het technisch mogelijk en veilig maken dat deze gassen worden ingevoerd in en getransporteerd via het aardgasnet, en moeten ook rekening houden met de chemische kenmerken van deze gassen.
- (125) Langetermijncontracten maken een belangrijk deel van de gasvoorziening van de lidstaten uit. Omdat zij evenwel geen belemmering mogen zijn voor de toetreding van hernieuwbare en koolstofarme gassen, mag de looptijd van contracten voor de levering van fossiel gas niet eindigen na 2049. Dergelijke contracten moeten dus altijd in overeenstemming zijn met de doelstelling van deze richtlijn en verenigbaar zijn met het VWEU, met inbegrip van de mededingingsregels. Er moet met deze contracten rekening worden gehouden bij de planning van de leverings- en transportcapaciteit van bedrijven.
- (126) Teneinde de handhaving van hoge normen van de openbare dienstverlening in de Unie te waarborgen, moet de Commissie op gezette tijden in kennis worden gesteld van alle door de lidstaten genomen maatregelen ter verwezenlijking van de doelstellingen van deze richtlijn. De Commissie moet op gezette tijden een verslag publiceren waarin de op nationaal niveau genomen maatregelen ter verwezenlijking van de doelstellingen van openbare dienstverlening worden geanalyseerd en de doelmatigheid ervan wordt vergeleken, teneinde aanbevelingen te kunnen doen betreffende maatregelen die op nationaal niveau moeten worden genomen om een hoog peil van openbare dienstverlening te bereiken.

- (127) Naleving van de eisen inzake openbardienstverlening is een fundamentele eis van deze richtlijn, en het is belangrijk dat in deze richtlijn gemeenschappelijke, door alle lidstaten nageleefde minimumnormen worden vastgelegd waarbij rekening wordt gehouden met de doelstellingen op het gebied van algemene bescherming, voorzieningszekerheid, milieubescherming en gelijkwaardige mededingingsniveaus in alle lidstaten. Het is belangrijk dat de eisen inzake openbardienstverlening op nationale basis kunnen worden geïnterpreteerd, rekening houdend met de nationale omstandigheden en met inachtneming van het Unierecht.
- (128) De maatregelen van de lidstaten om de doelstellingen inzake sociale en economische cohesie te verwezenlijken moeten met name adequate economische stimulansen kunnen behelzen, waarbij, indien nodig, alle bestaande nationale instrumenten en instrumenten van de Unie worden gebruikt. Tot die instrumenten kunnen ook aansprakelijkheidsmechanismen, die de nodige investeringen moeten garanderen, behoren.

- (129) Voor zover de door de lidstaten genomen maatregelen ter vervulling van openbaredienstverplichtingen, steunmaatregelen van de staten, in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU [...] vormen, moeten zij overeenkomstig artikel 108, lid 3, VWEU [...] ter kennis van de Commissie worden gebracht.
- (130) De marktprijzen dienen de juiste stimulansen te bieden voor ontwikkeling van het netwerk.
- (130 bis) Sommige lidstaten moeten als gevolg van de historische kenmerken en maturiteitsniveaus van hun aardgasmarkten de mogelijkheid hebben om af te wijken van specifieke voorschriften van deze richtlijn om ongerechtvaardigde benadeling te voorkomen, en een efficiënte ontwikkeling van de aardgasmarkten in die landen te bevorderen. Dit geldt met name voor Luxemburg, vanwege zijn specifieke marktkenmerken, en voor alle lidstaten die nog niet zijn aangesloten op het geïnterconnecteerde systeem van andere lidstaten [...] of die de eerste commerciële levering van hun eerste langetermijncontract voor de levering van aardgas nog niet hebben ontvangen. Om een eenvormige toepassing van het Unierecht te waarborgen, moeten afwijkingen voor lidstaten die nog niet zijn aangesloten op het geïnterconnecteerde systeem van andere lidstaten of die de eerste commerciële levering van hun eerste langetermijncontract voor de levering van gas nog niet hebben ontvangen, van tijdelijke aard zijn, totdat die lidstaten hogere normen kunnen halen wat betreft openstelling van de markt en interconnectiviteit met het geïntegreerde gassysteem in de EU. Indien een dergelijke afwijking van toepassing is, moet deze ook betrekking hebben op bepalingen in deze richtlijn die een aanvulling vormen op of voorafgaande toepassing vereisen van een van de bepalingen waarvan een afwijking is toegestaan.**
- (131) De bevordering van eerlijke concurrentie en gemakkelijke toegang voor verschillende leveranciers zouden voor de lidstaten zaken van het grootste belang moeten zijn, willen de consumenten ten volle kunnen profiteren van de voordelen van een geliberaliseerde interne markt voor gassen.

- (132) Teneinde bij te dragen tot voorzieningszekerheid en een geest van solidariteit tussen de lidstaten te handhaven, met name in gevallen van een crisis met betrekking tot de energielevering, is het belangrijk te voorzien in een kader voor regionale samenwerking in een geest van solidariteit. Dergelijke samenwerking kan, indien de lidstaten daartoe besluiten, eerst en vooral op marktgebaseerde mechanismen berusten. Samenwerking ter bevordering van regionale en bilaterale solidariteit mag geen buitensporige belasting vormen voor marktdeelnemers of deze discrimineren.
- (133) Met het oog op de totstandbrenging van een interne markt voor aardgas moeten de lidstaten de integratie van hun nationale markten en de samenwerking van de systeembeheerders op EU- en regionaal niveau bevorderen, waarbij de geïsoleerde systemen die gaseilanden in de Unie blijven vormen, ook worden geïntegreerd.
- (134) Vrijwillige regionale marktintegratie, met name marktsamenvoegingen, kan verschillende voordelen opleveren, afhankelijk van de specifieke kenmerken van de markten. Marktintegratie kan een kans zijn om het gebruik van infrastructuur te optimaliseren, mits dit geen negatieve gevolgen heeft voor naburige markten, bijvoorbeeld door hogere grensoverschrijdende tarieven. Het is ook een kans om de mededinging, de liquiditeit en de handel te versterken ten voordele van de eindafnemers in de regio, door leveranciers aan te trekken die anders niet zouden komen door de kleine omvang van de markt. Door marktintegratie kunnen ook grotere zones worden gecreëerd die toegang hebben tot meer bevoorradingsbronnen. Een dergelijke diversificatie kan gevolgen hebben voor de groothandelsprijzen, dankzij een betere concurrentie tussen de bronnen, maar kan ook de voorzieningszekerheid ten goede komen als er in de nieuwe samengevoegde zone geen interne congestie overblijft. Marktintegratie kan een basis vormen voor de verdere ondersteuning van de transformatie van de aardgasmarkt, onder meer voor het gebruik van hernieuwbare en koolstofarme gassen. De lidstaten, de regulerende instanties en de transmissiesysteembeheerders moeten samenwerken om de regionale integratie te bevorderen.

- (135) De ontwikkeling van een daadwerkelijke interne markt voor aardgas via een heel de Unie bestrijkend onderling gekoppeld netwerk dient een van de voornaamste doelstellingen van deze richtlijn te zijn en regelingsvraagstukken met betrekking tot grensoverschrijdende koppelingen en regionale markten moeten daarom één van de belangrijkste taken van de regulerende instanties zijn, die waar nodig in nauwe samenwerking met ACER verricht worden.
- (136) Tot gemeenschappelijke regels komen voor een werkelijke interne markt en een ruime gasvoorziening moet ook een van de belangrijkste doelstellingen van deze richtlijn uitmaken. Hiertoe zouden onvervalste marktprijzen een prikkel voor grensoverschrijdende handel bieden, terwijl ze tot prijsconvergentie leiden.
- (137) De regulerende instanties moeten informatie over de markt verstrekken, ook om het voor de Commissie mogelijk te maken zich te kwijten van haar taak inzake observatie en monitoring van de interne markt voor aardgas en de ontwikkeling daarvan op korte, middellange en lange termijn, met inbegrip van aspecten zoals vraag en aanbod, transmissie- en distributie-infrastructuur, kwaliteit van de dienstverlening, grensoverschrijdende handel, congestiebeheer, investeringen, groothandels- en verbruikerstarieven, marktliquiditeit, milieueffecten en efficiëntieverbeteringen. De regulerende instanties moeten de mededingingsautoriteiten en de Commissie meedelen in welke lidstaten de mededinging en een goede werking van de markt worden belemmerd door de prijzen.

- (138) Daar de doelstelling van deze richtlijn, namelijk de totstandbrenging van een volledig operationele interne markt voor aardgas en waterstof, niet voldoende door de lidstaten kan worden verwezenlijkt [...], maar beter door de Unie kan worden bereikt, kan de Unie, overeenkomstig het in artikel 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie neergelegde subsidiariteitsbeginsel, maatregelen nemen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel, gaat deze richtlijn niet verder dan nodig is om deze doelstelling te verwezenlijken.
- (139) Krachtens Verordening (EG) nr. 715/2009 van het Europees Parlement en de Raad¹⁷ kan de Commissie richtsnoeren of netcodes vaststellen om het vereiste niveau van harmonisatie te bewerkstelligen. Dergelijke richtsnoeren of netcodes, die bijgevolg bindende, als [...] **uitvoeringsverordeningen van de Commissie** vastgestelde regels zijn, vormen, ook ten aanzien van sommige bepalingen van deze richtlijn, een nuttig instrument dat wanneer nodig snel kan worden aangepast.
- (140) In het bijzonder moet aan de Commissie de bevoegdheid worden gegeven om de richtsnoeren vast te stellen die nodig zijn voor het bewerkstelligen van de minimale harmonisatie om het met deze richtlijn beoogde doel te kunnen bereiken.

¹⁷ Verordening (EG) nr. 715/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende de voorwaarden voor de toegang tot aardgastransmissienetten en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1775/2005 (PB L 211 van 14.8.2009, blz. 36).

- (141) Overeenkomstig de gezamenlijke politieke verklaring van 28 september 2011 van de lidstaten en de Commissie over toelichtende stukken hebben de lidstaten zich ertoe verbonden om in gerechtvaardigde gevallen de kennisgeving van hun omzettingsmaatregelen vergezeld te doen gaan van één of meer stukken waarin het verband tussen de onderdelen van een richtlijn en de overeenkomstige delen van de nationale omzettingsinstrumenten wordt toegelicht. Met betrekking tot deze richtlijn acht de wetgever de toezending van dergelijke stukken gerechtvaardigd, in het bijzonder naar aanleiding van het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie in de zaak Commissie/België (zaak C-543/17).
- (142) Deze richtlijn is in overeenstemming met de grondrechten en beginselen die met name door het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie worden erkend. Deze richtlijn moet bijgevolg worden uitgelegd en toegepast in overeenstemming met deze rechten en beginselen, met name het recht op bescherming van persoonsgegevens dat door artikel 8 van het Handvest wordt gewaarborgd. Het is van essentieel belang dat elke verwerking van persoonsgegevens uit hoofde van deze richtlijn in overeenstemming is met Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad¹⁸.

¹⁸ PB L 119 van 4.5.2016, blz. 1.

- (143) Teneinde de mate van harmonisatie te waarborgen die minimaal vereist is om de doelstelling van deze richtlijn te verwezenlijken, moet aan de Commissie de bevoegdheid worden overgedragen om overeenkomstig artikel 290 VWEU gedelegeerde handelingen vast te stellen ten aanzien van niet-essentiële onderdelen van bepaalde specifieke gebieden die van essentieel belang zijn voor de verwezenlijking van de doelstellingen van deze richtlijn. Het is van bijzonder belang dat de Commissie bij haar voorbereidende werkzaamheden tot passende raadplegingen overgaat, onder meer op deskundigenniveau, en dat die raadplegingen gebeuren in overeenstemming met de beginselen die zijn vastgelegd in het Interinstitutioneel Akkoord van 13 april 2016 over beter wetgeven¹⁹. Met name om te zorgen voor gelijke deelname aan de voorbereiding van gedelegeerde handelingen ontvangen het Europees Parlement en de Raad alle documenten op hetzelfde tijdstip als de deskundigen van de lidstaten, en hebben hun deskundigen systematisch toegang tot de vergaderingen van de deskundigengroepen van de Commissie die zich bezighouden met de voorbereiding van de gedelegeerde handelingen.
- (144) Teneinde eenvormige voorwaarden te waarborgen voor de uitvoering van deze richtlijn, moeten aan de Commissie uitvoeringsbevoegdheden worden toegekend voor de vaststelling van interoperabiliteitsvoorschriften en niet-discriminerende en transparante procedures voor gegevenstoegang. Die bevoegdheden moeten worden uitgeoefend in overeenstemming met Verordening (EU) nr. 182/2011.
- (145) De verplichting tot omzetting van deze richtlijn in intern recht dient te worden beperkt tot de bepalingen die ten opzichte van de vorige richtlijn materieel zijn gewijzigd. De verplichting tot omzetting van de ongewijzigde bepalingen vloeit voort uit de vorige richtlijn.

¹⁹ PB L 123 van 12.5.2016, blz. 1.

- (146) Met het oog op een soepele en doeltreffende uitvoering van de bepalingen van deze richtlijn ondersteunt de Commissie de lidstaten door middel van het instrument voor technische ondersteuning, **dat is vastgesteld bij Verordening (EU) 2021/240 van het Europees Parlement en de Raad²⁰** en waarmee technische expertise op maat wordt geboden voor het ontwerpen en uitvoeren van hervormingen, met inbegrip van hervormingen die een concurrerende interne markt voor aardgas en waterstof bevorderen, de integratie van hernieuwbare en koolstofarme gassen mogelijk maken en de samenwerking en coördinatie tussen transmissie- en distributiesysteembeheerders verbeteren. De technische ondersteuning betreft bijvoorbeeld de versterking van de bestuurlijke capaciteit, de harmonisatie van de wetgevingskaders en de uitwisseling van beste praktijken op dit gebied.
- (147) Deze richtlijn dient de verplichtingen van de lidstaten met betrekking tot de in bijlage III, deel B, genoemde termijnen voor omzetting in intern recht en toepassingsdatum van de aldaar genoemde richtlijnen onverlet te laten,

²⁰ Verordening (EU) 2021/240 van het Europees Parlement en de Raad van 10 februari 2021 tot vaststelling van een instrument voor technische ondersteuning (***PB L 57 van 18.2.2021, blz. 1***).

HEBBEN DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

Hoofdstuk I

Werkingssfeer en definities

Artikel 1

Toepassingsgebied

1. Bij deze richtlijn worden gemeenschappelijke regels vastgesteld voor de transmissie, de distributie, de levering en de opslag van gasen in de zin van artikel 2, punt ([...]) 3, met gebruikmaking van het aardgassysteem in de zin van punt [...] 4 van dat artikel. Bij deze richtlijn worden de regels vastgesteld voor de organisatie en de werking van die sector, de toegang tot de markt, de criteria en procedures voor de verlening van vergunningen voor de transmissie, de distributie, de levering en de opslag van gasen met gebruikmaking van het aardgassysteem en het beheer van systemen.
2. Bij deze richtlijn worden regels vastgesteld voor het transport, de levering en de opslag van aardgas, alsook voor de overgang van het aardgassysteem naar een systeem op basis van hernieuwbare en koolstofarme gasen.

3. Bij deze richtlijn worden gemeenschappelijke regels vastgesteld voor het transport, de levering en de opslag van waterstof met gebruikmaking van het waterstofsysteem. Bij deze richtlijn worden de regels vastgesteld voor de organisatie en de werking van deze sector, de toegang tot de markt, de criteria en procedures voor de verlening van vergunningen voor netten, de levering en de opslag van waterstof en de exploitatie van systemen.
4. Bij deze richtlijn worden regels vastgesteld voor de geleidelijke totstandbrenging van een Uniebreed stelsel van waterstofsysteem dat bijdraagt tot de vermindering van de nettobroeikasgasemissies, **onder meer in [...]** moeilijk koolstofvrij te maken sectoren, en dat zo de decarbonisatie van het energiesysteem van de EU ondersteunt.

Artikel 2

Definities

Voor de toepassing van deze richtlijn gelden de volgende definities:

- (1) "aardgas": alle gassen die voornamelijk bestaan uit methaan, met inbegrip van [...] biomethaan, of andere types gas die technisch gezien veilig kunnen worden geïnjecteerd in en getransporteerd via het aardgassysteem;
- (2) "hernieuwbaar gas": biogas als gedefinieerd in artikel 2, punt 28, van Richtlijn (EU) 2018/2001, met inbegrip van biomethaan, en hernieuwbare gasvormige brandstoffen van niet-biologische oorsprong als gedefinieerd in artikel 2, punt 36, van dezelfde richtlijn;
- (3) "gassen": aardgas en waterstof;
- (4) "aardgassysteem": een systeem van infrastructuurvoorzieningen, waaronder pijpleidingen, lng-terminals en opslaginstallaties, dat gassen transporteert die voornamelijk bestaan uit methaan, met inbegrip van [...] biomethaan, of andere types gas die technisch gezien veilig kunnen worden geïnjecteerd in en getransporteerd via het systeem van pijpleidingen voor aardgas;

- (5) "waterstofsysteem": een systeem van infrastructuurvoorzieningen, waaronder waterstofnetten, waterstofopslaginstallaties en waterstofterminals, dat waterstof met een hoge zuiverheidsgraad bevat, **in overeenstemming met de toepasselijke normen inzake waterstofkwaliteit voor [...] een dergelijk systeem;**
- (6) "waterstofopslaginstallatie": een installatie die wordt gebruikt voor de opslag van waterstof met een hoge zuiverheidsgraad:
- a) inclusief het deel van een waterstofterminal dat wordt gebruikt voor opslag, maar exclusief het deel dat wordt gebruikt voor productiehandelingen [...] en faciliteiten die exclusief bestemd zijn voor waterstofnetbeheerders in het kader van de uitoefening van hun functies;
 - b) inclusief grote, met name ondergrondse, waterstofopslaginstallaties, maar exclusief kleinere, eenvoudig repliceerbare [...] waterstofopslaginstallaties;

- (6 bis) **"waterstofopslagbeheerder": natuurlijke persoon of rechtspersoon die de opslagfunctie voor waterstof verricht en verantwoordelijk is voor het beheer van een waterstofopslaginstallatie;**
- (7) "waterstofleidingbuffer": de opslag van waterstof met een hoge zuiverheidsgraad door middel van compressie in waterstofnetten, met uitzondering van voorzieningen die bestemd zijn voor waterstofnetbeheerders in het kader van de uitoefening van hun functies;
- (8) "waterstofterminal": een installatie die wordt gebruikt voor de **verlading en** omzetting van vloeibare waterstof[...] of vloeibare ammoniak [...] in gasvormige waterstof voor injectie in het waterstofnet **of het aardgassysteem** of voor het vloeibaar maken van gasvormige waterstof **en het lossen daarvan**, met inbegrip van ondersteunende diensten en tijdelijke opslag noodzakelijk voor het omzettingsproces en de daaropvolgende injectie in het waterstofnet, maar exclusief de onderdelen van de waterstofterminal die voor opslag worden gebruikt;
- (8 a) **"waterstofterminalbeheerder": natuurlijke of rechtspersoon die als functie heeft vloeibare waterstof of vloeibare ammoniak om te zetten in gasvormige waterstof voor injectie in het waterstofnet of het aardgassysteem of voor het vloeibaar maken en het lossen van gasvormige waterstof, en verantwoordelijk is voor het beheer van een waterstofterminal;**
- (9) "waterstofkwaliteit": de zuiverheid van de waterstof en de verontreinigende stoffen in waterstof in overeenstemming met de toepasselijke normen inzake waterstofkwaliteit voor het waterstofsysteem;
- (10) "koolstofarme waterstof": waterstof waarvan het energiegehalte afkomstig is uit niet-hernieuwbare bronnen en die voldoet aan [...] **de** minimumdrempel voor broeikasgasemissiereductie van 70 % **ten opzichte van de in bijlage V bij Richtlijn (EU) 2018/2001 vermelde fossiele referentiebrandstof EF(t);**

- (11) "koolstofarm gas": het deel gasvormige brandstoffen in brandstoffen op basis van hergebruikte koolstof als gedefinieerd in artikel 2, punt 35, van Richtlijn (EU) 2018/2001, koolstofarme waterstof en synthetische gasvormige brandstoffen waarvan het energiegehalte afkomstig is uit koolstofarme waterstof, die voldoen aan een minimumdrempel voor broeikasgasemissiereductie van 70 % **ten opzichte van de in bijlage V bij Richtlijn (EU) 2018/2001 vermelde fossiele referentiebrandstof EF(t)**;
- (12) "koolstofarme brandstoffen": brandstoffen op basis van hergebruikte koolstof als gedefinieerd in artikel 2 van Richtlijn (EU) 2018/2001, koolstofarme waterstof en synthetische gasvormige en vloeibare brandstoffen waarvan het energiegehalte afkomstig is uit koolstofarme waterstof, die voldoen aan een minimumdrempel voor broeikasgasemissiereductie van 70 % **ten opzichte van de in bijlage V bij Richtlijn (EU) 2018/2001 vermelde fossiele referentiebrandstof EF(t)**;
- (13) "waterstofbedrijf": een natuurlijke persoon of rechtspersoon die ten minste een van de volgende functies vervult: waterstofproductie, waterstoftransport, levering, aankoop of opslag van waterstof, of de exploitatie van een waterstofterminal, en die verantwoordelijk is voor de met deze functies verband houdende commerciële, technische en/of onderhoudswerkzaamheden, maar die geen eindafnemer is;
- (14) "aardgasbedrijf": natuurlijke persoon of rechtspersoon die zorgt voor de productie, transmissie, distributie, levering, aankoop of opslag van aardgas, met inbegrip van lng, en die verantwoordelijk is voor de met deze functies verband houdende commerciële, technische of onderhoudswerkzaamheden, maar die geen eindafnemer is;

- (15) "upstreampijpleidingnet": pijpleiding of pijpleidingnet gebruikt en/of gebouwd als onderdeel van een olie- of aardgasproductieproject, of gebruikt om aardgas afkomstig van een of meer van dergelijke projecten te transporteren naar een verwerkingsinstallatie, terminal of aanlandingsterminal;
- (16) "transmissie": transport van aardgas door een net dat vooral bestaat uit hogedruk-pijpleidingen, anders dan een upstreampijpleidingnet en dan het gedeelte van hogedrukpijpleidingen dat in de eerste plaats voor lokale aardgasdistributie wordt gebruikt, met het oog op de beleving van afnemers, de levering zelf niet inbegrepen;
- (17) "transmissiesysteembeheerder": natuurlijke persoon of rechtspersoon die de transmissiefunctie verricht en in een bepaald gebied verantwoordelijk is voor de exploitatie, het onderhoud en zo nodig de ontwikkeling van het transmissiesysteem alsook, indien van toepassing, de interconnecties ervan met andere systemen, en die ervoor moet zorgen dat het systeem op lange termijn kan voldoen aan een redelijke vraag naar transport van aardgas;
- (18) "distributie": transport van aardgas langs lokale of regionale pijpleidingnetten met het oog op de beleving van afnemers, de levering zelf niet inbegrepen;
- (19) "distributiesysteembeheerder": natuurlijke persoon of rechtspersoon die de distributiefunctie verricht en in een bepaald gebied verantwoordelijk is voor de exploitatie, het onderhoud en zo nodig de ontwikkeling van het distributiesysteem alsook, indien van toepassing, de interconnecties met andere systemen, en die ervoor moet zorgen dat het systeem op lange termijn kan voldoen aan een redelijke vraag naar distributie van aardgas;

- (20) "waterstofnet": een netwerk van pijpleidingen dat wordt gebruikt om waterstof met een hoge zuiverheidsgraad te transporteren met het oog op de beleving van afnemers, de levering zelf niet inbegrepen;
- (21) "waterstoftransport": het transport van waterstof via een waterstofnet voor de beleving van afnemers, maar niet voor de levering ervan, ongeacht de druk, de geografische dekking of de aangesloten groep afnemers van het net;
- (22) "waterstofnetbeheerder": natuurlijke persoon of rechtspersoon die de waterstoftransport-functie verricht en in een bepaald gebied verantwoordelijk is voor de exploitatie, het onderhoud en zo nodig de ontwikkeling van het waterstofnet alsook, indien van toepassing, de interconnecties ervan met andere waterstofnetten, en die ervoor moet zorgen dat het systeem op lange termijn kan voldoen aan een redelijke vraag naar transport van waterstof;
- (23) "levering": verkoop, waaronder de wederverkoop, van aardgas, met inbegrip van lng, of waterstof, met inbegrip van vloeibare waterstof, **en waterstofdragers, met inbegrip van ammoniak, methanol of vloeibare organische waterstofdragers**, aan afnemers;
- (24) "leveringsbedrijf": natuurlijke persoon of rechtspersoon die de leveringsfunctie verricht;
- (25) "opslaginstallatie": installatie die wordt gebruikt voor de opslag van aardgas en die eigendom is van of geëxploiteerd wordt door een aardgasbedrijf, met inbegrip van het gedeelte van lng-installaties dat voor opslag gebruikt wordt, maar met uitzondering van het gedeelte dat in gebruik is voor productiedoeleinden en met uitzondering van installaties die uitsluitend ten dienste staan van transmissiesysteembeheerders bij de uitoefening van hun functies;

- (26) "opslagsysteembeheerder": natuurlijke persoon of rechtspersoon die de opslagfunctie voor aardgas verricht en verantwoordelijk is voor het beheer van een opslaginstallatie;
- (27) "lng-installatie": terminal die voor het vloeibaar maken van aardgas, de invoer of de verlading, en de hervergassing van lng gebruikt wordt, met inbegrip van ondersteunende diensten en installaties voor tijdelijke opslag die nodig zijn voor de hervergassing en de daaropvolgende doorlevering aan het transmissiesysteem met uitsluiting van alle gedeelten van lng-terminals die voor opslag gebruikt worden;
- (28) "lng-systeembeheerder": natuurlijke persoon of rechtspersoon die de functie van het vloeibaar maken van aardgas of de invoer, de verlading en de hervergassing van lng verricht en verantwoordelijk is voor de exploitatie van een lng-installatie;
- (29) "systeem": alle transmissienetten of distributienetten, lng-installaties of opslaginstallaties die eigendom zijn van of geëxploiteerd worden door een aardgasbedrijf, met inbegrip van de leidingbuffer en de installaties die ondersteunende diensten verlenen, alsmede die van verwante bedrijven die nodig zijn voor de toegang tot transmissie, distributie en lng;
- (30) "ondersteunende diensten": een dienst die nodig is voor de toegang tot en de exploitatie van transmissienetten, distributienetten, of lng-installaties of opslaginstallaties, met inbegrip van het opvangen van fluctuaties in systeembelasting, menging, **het uit het mengsel isoleren** en injecteren van inerte gassen maar niet inbegrepen installaties die uitsluitend ten dienste staan van transmissiesysteembeheerders bij de uitoefening van hun functies;
- (31) "aardgasleidingbuffer": opslag van aardgas door middel van compressie in gastransmissie- en gasdistributiesystemen, uitgezonderd installaties die ten dienste staan van transmissiesysteembeheerders bij de uitoefening van hun functies;

- (32) "stelsel van systemen": een aantal systemen die met elkaar verbonden zijn;
- (33) "interconnector": transmissieleiding die een grens tussen lidstaten overschrijdt of overspant met de bedoeling de nationale transmissiesystemen van die lidstaten aan elkaar te koppelen, of een transmissieleiding tussen een lidstaat en een derde land tot aan het grondgebied van de lidstaten of tot aan de territoriale wateren van die lidstaat;
- (34) "waterstofinterconnector": waterstofnet dat een grens tussen lidstaten overschrijdt of overspant **met de bedoeling de nationale waterstofnetten van die lidstaten aan elkaar te koppelen, of een waterstofnet** tussen een lidstaat en een derde land tot aan het grondgebied van de lidstaten of tot aan de territoriale wateren van die lidstaat;
- (35) "directe leiding": aardgaspijpleiding ter aanvulling van het stelsel van systemen;
- (36) "geïntegreerd aardgasbedrijf": verticaal of horizontaal geïntegreerd bedrijf;

- (37) "verticaal geïntegreerd bedrijf": aardgasbedrijf of groep van aardgasbedrijven, waterstofbedrijf of groep van waterstofbedrijven, waarin dezelfde persoon of dezelfde personen, direct of indirect, het recht hebben zeggenschap uit te oefenen en waarbij het bedrijf of de groep van bedrijven ten minste één van de functies van transmissie, distributie, waterstoftransport, exploitatie van een waterstofterminal, lng of opslag van aardgas of waterstof en ten minste één van de functies van productie of levering van aardgas of waterstof verricht;
- (38) "horizontaal geïntegreerd bedrijf": bedrijf dat ten minste één van de functies van productie, transmissie, distributie, levering of opslag van aardgas en daarnaast een niet op het gebied van aardgas liggende activiteit verricht;
- (39) "verwant bedrijf": een verbonden onderneming als gedefinieerd in artikel 2, punt 12, van Richtlijn 2013/34/EU van het Europees Parlement en de Raad²¹, of een onderneming die aan dezelfde aandeelhouders toebehoort;
- (40) "systeemgebruiker": een natuurlijke persoon of een rechtspersoon die levert aan of afneemt van het systeem;
- (41) "afnemer": een grootafnemer of een eindafnemer van gasen of een waterstof- of aardgasbedrijf dat gasen koopt;

²¹ Richtlijn 2013/34/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 26 juni 2013 betreffende de jaarlijkse financiële overzichten, geconsolideerde financiële overzichten en aanverwante verslagen van bepaalde ondernemingsvormen, tot wijziging van Richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijnen 78/660/EEG en 83/349/EEG van de Raad (PB L 182 van 29.6.2013, blz. 19).

- (42) "huishoudelijke afnemer": een afnemer die gasen koopt voor eigen huishoudelijk gebruik;
- (43) "niet-huishoudelijke afnemer": een afnemer die gasen koopt die niet bestemd zijn voor eigen huishoudelijk gebruik;
- (44) "eindafnemer": een afnemer die gasen koopt voor eigen gebruik;
- (45) "grootafnemer": een natuurlijke persoon of een rechtspersoon die geen transmissiesysteembeheerder of distributiesysteembeheerder is en die gasen koopt voor wederverkoop binnen of buiten het systeem waarop hij aangesloten is;
- (46) "micro-onderneming": onderneming met minder dan tien werknemers en een jaaromzet en/of een jaarlijks balanstotaal van ten hoogste 2 miljoen EUR;
- (47) "kleine onderneming": onderneming met minder dan 50 werknemers en een jaaromzet en/of een jaarlijks balanstotaal van ten hoogste 10 miljoen EUR;

- (48) "zekerheid": zowel de zekerheid van de levering van aardgas als de technische beveiliging;
- (49) "gasleveringscontract": een contract voor de levering van gas, een gasderivaat niet inbegrepen;
- (50) "gasderivaat": een financieel instrument als omschreven in de delen 5, 6 en 7 van deel C van bijlage I bij Richtlijn 2014/65/EU betreffende markten voor financiële instrumenten²², en dat betrekking heeft op gas;
- (51) "zeggenschap": rechten, overeenkomsten of andere middelen die, afzonderlijk of tezamen, met inachtneming van alle feitelijke of juridische omstandigheden, het mogelijk maken een beslissende invloed uit te oefenen op de activiteiten van een onderneming, met name:
- a) eigendoms- of gebruiksrechten op alle vermogensbestanddelen van een bedrijf of delen daarvan;
 - b) rechten of overeenkomsten die een beslissende invloed verschaffen op de samenstelling, het stemgedrag of de besluiten van de organen van een onderneming;
- (52) "langetermijncontract": een contract dat langer dan één jaar loopt; [...]

²² PB L 173 van 12.6.2014, blz. 349.

- (53) "entry-exitsysteem": [...] een toegangsmodel voor aardgas, [...] waarin systeemgebruikers onafhankelijk capaciteitsrechten kunnen boeken bij entry- en exitpunten. Het entry-exitsysteem omvat het transmissiesysteem en kan het distributiesysteem of delen van een distributiesysteem omvatten. [...];
- (54) "balanceringszone": een [...] [...] systeem waarop een specifiek balanceringsregime van toepassing is en dat [...] het transmissiesysteem omvat en distributiesystemen of delen ervan kan omvatten;
- (55) "virtueel handelspunt": een niet-fysiek commercieel punt in een entry-exitsysteem waar gassen worden uitgewisseld tussen een verkoper en een koper zonder dat hiervoor [...] capaciteit moet worden geboekt;
- (55 bis) "netgebruiker": een afnemer of mogelijke afnemer van een systeembeheerder en, mits zulks nodig is om de functies met betrekking tot het transport van aardgas en waterstof uit te voeren, de systeembeheerder zelf;

- (56) "entrypunt": een punt waarvoor boekingsprocedures voor netgebruikers [...] gelden en dat toegang biedt tot een entry-exitsysteem;
- (57) "exitpunt": een punt waarvoor boekingsprocedures voor netgebruikers [...] gelden en dat gasflows uit het entry-exitsysteem mogelijk maakt;
- (58) "interconnectiepunt": fysiek of virtueel punt dat aangrenzende entry-exitsystemen met elkaar verbindt of dat een entry-exitsysteem verbindt met een interconnector, voor zover voor deze punten boekingsprocedures voor netgebruikers gelden;
- (59) "virtueel interconnectiepunt": twee of meer interconnectiepunten die dezelfde twee aangrenzende entry-exitsystemen verbinden en die zijn geïntegreerd met het doel één enkele capaciteitsdienst te leveren;
- (60) "marktdeelnemer": een natuurlijke persoon of een rechtspersoon die gassen aankoopt, verkoopt of produceert, of die opslagdiensten verstrekt, onder meer door het plaatsen van handelsorders op een of meerdere gasmarkten, waaronder balanceringsmarkten;
- (61) "opzegvergoeding": een heffing of boete die wordt opgelegd aan afnemers door leveranciers of marktdeelnemers voor opzegging van een contract voor gaslevering of -diensten;

- (62) "overstapgerelateerde vergoeding": iedere heffing of boete die direct of indirect door leveranciers, marktdeelnemers of systeembeheerders aan afnemers wordt opgelegd vanwege het overstappen op een andere leverancier of op een andere marktdeelnemer, waaronder opzegvergoedingen;
- (63) "factureringsinformatie": informatie die wordt verstrekt op een factuur van een eindafnemer, afgezien van een betalingsverzoek;
- (64) "conventionele meter": een analoge meter of een elektronische meter zonder capaciteit om gegevens zowel te verzenden als te ontvangen;
- (65) "slimme-metersysteem": een elektronisch systeem dat het gas dat in het net wordt ingevoerd of dat uit het net wordt verbruikt kan meten [...] [...] en dat data kan verzenden en ontvangen voor informatie-, monitoring- en controledoeleinden door middel van een vorm van elektronische communicatie;
- (66) "interoperabiliteit": in de context van slimme-metersystemen, de mogelijkheid van twee of meer energie- of communicatienetwerken, -systemen, -apparaten, -toepassingen of -componenten om samen te werken om informatie uit te wisselen en te gebruiken om bepaalde vereiste functies uit te oefenen;

- (67) "meest recent beschikbaar": in de context van slimmemetergegevens, dat het wordt verstrekt binnen een periode die overeenkomt met de kortste vereffeningsperiode op de nationale markt;
- (68) "beste beschikbare technieken": in de context van gegevensbescherming en -beveiliging in een omgeving van slimme-metersystemen, de meest doeltreffende, geavanceerde en praktisch bruikbare technieken, waarmee in principe de basis wordt gelegd voor de naleving van de gegevensbeschermingsvoorschriften van de Unie;
- (69) "energiearmoede": energiearmoede als gedefinieerd in artikel 2, punt 49, van Richtlijn (EU) 2021/0203 COD van het Europees Parlement en de Raad;

[...]

[...]

- (70 bis) "energiegemeenschap van burgers": een juridische entiteit als gedefinieerd in artikel 2, punt 11), van Richtlijn (EU) 2019/944 die actief is op de markt voor hernieuwbaar gas;
- (71) "actieve afnemer": een eindafnemer van aardgas of een groep gezamenlijk optredende eindafnemers van aardgas die op eigen terrein binnen afgebakende grenzen of, indien toegestaan door een lidstaat, op andere terreinen hernieuwbaar gas verbruikt of opslaat, die zelf geproduceerd hernieuwbaar gas verkoopt door middel van het aardgassysteem, of die deelneemt aan **flexibiliteits-** of energie-efficiëntieregelingen, mits die activiteiten niet de belangrijkste commerciële of professionele activiteit vormen;

Hoofdstuk II

Algemene regels voor de organisatie van de markt

Artikel 3

Concurrerende, consumentgerichte, flexibele en niet-discriminerende gasmarkten

1. De lidstaten zien erop toe dat alle afnemers vrij zijn om gas te kopen bij de leverancier van hun keuze en dat alle afnemers vrij zijn om op hetzelfde moment over meer dan één leveringscontract voor aardgas of waterstof te beschikken, mits de vereiste aansluit- en meetpunten zijn aangelegd.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat hun nationale recht geen onnodige belemmering vormt voor grensoverschrijdende handel in gassen, de werking en het ontstaan van liquide verhandeling voor gassen, deelname van de consument, investeringen in, met name, hernieuwbare en koolstofarme gassen, of energieopslag tussen lidstaten, en zorgen ervoor dat de gasprijzen in overeenstemming zijn met de feitelijke vraag en het feitelijke aanbod.

3. De lidstaten zien erop toe dat er op de interne markt voor gassen geen onnodige belemmeringen bestaan voor de toetreding tot, de handel op, de werking van en het verlaten van de markt.
4. De lidstaten zorgen ervoor dat energiebedrijven worden onderworpen aan transparante, evenredige en niet-discriminerende regels en vergoedingen, en aan een transparante, evenredige en niet-discriminerende behandeling, in het bijzonder wat betreft toegang tot groothandelsmarkten, toegang tot gegevens, het overstapproces en factureringssystemen en, indien van toepassing, vergunningverlening.
5. De lidstaten zorgen ervoor dat marktdeelnemers uit derde landen wanneer die actief zijn binnen de interne markt voor gassen, het toepasselijke Unierecht en nationale recht naleven, *ook op het gebied van milieu en veiligheid*.

Artikel 4

Marktgebaseerde leveringsprijzen

1. Leveranciers zijn vrij de prijs waarvoor zij gassen aan afnemers leveren, vast te stellen. De lidstaten nemen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat er sprake is van daadwerkelijke concurrentie tussen leveranciers.
2. De lidstaten zorgen op grond van artikel[...] 25 voor de bescherming van energiearme en kwetsbare huishoudelijke afnemers, met sociaal beleid of op andere manieren dan via overheidsingrijpen in de prijsstelling voor de levering van gassen.
3. In afwijking van de leden 1 en 2 kunnen de lidstaten overheidsingrijpen in de prijsstelling voor de levering van aardgas aan energiearme of kwetsbare huishoudelijke afnemers toepassen. Op dergelijk overheidsingrijpen zijn de omstandigheden in de leden 4 en 5 van toepassing.
4. Overheidsingrijpen in de prijsstelling voor de levering van aardgas:
 - a) streeft een algemeen economisch belang na en gaat niet verder dan wat nodig is voor het algemene economische belang dat zij nastreven;
 - b) is duidelijk omschreven, transparant, niet-discriminerend en verifieerbaar;
 - c) garandeert aardgasbedrijven in de Unie gelijke toegang tot afnemers;
 - d) is van beperkte duur en is proportioneel wat betreft de begunstigden ervan;
 - e) leidt niet op discriminerende wijze tot extra kosten voor marktdeelnemers.

5. Lidstaten die overheidsingrijpen in de prijsstelling voor de levering van aardgas toepassen overeenkomstig lid 3 van dit artikel, leven ook artikel 3, lid 3, punt d), en artikel 24 van Verordening (EU) 2018/1999 na, ongeacht of de lidstaat in kwestie een aanzienlijk aantal huishoudens heeft dat kampt met energiearmoede.
6. Met het oog op een overgangperiode om doeltreffende mededinging tot stand te brengen voor aardgasleveringscontracten tussen leveranciers en om een doeltreffende, marktgebaseerde detailhandelsprijs voor aardgas tot stand te brengen overeenkomstig lid 1, mogen de lidstaten overheidsingrijpen toepassen in de prijsstelling voor de levering van aardgas aan huishoudelijke afnemers [...] die niet profiteren van overheidsingrijpen op grond van lid 3 **en aan micro-ondernemingen**.
7. Overheidsingrijpen op grond van lid 6 voldoet aan de criteria van lid 4 en:
 - a) gaat vergezeld van een reeks maatregelen om doeltreffende mededinging tot stand te brengen en van een methode om de geboekte vooruitgang ten aanzien van deze maatregelen te beoordelen;
 - b) wordt vastgesteld door gebruik van een methode waarmee de niet-discriminerende behandeling van leveranciers wordt gewaarborgd;
 - c) wordt vastgesteld op een prijs boven de kostprijs, op een niveau waarbij doeltreffende prijsconcurrentie mogelijk is;
 - d) wordt zodanig ingericht dat eventuele negatieve gevolgen voor de groothandelsmarkt voor aardgas tot een minimum beperkt blijven;
 - e) waarborgt dat alle begunstigden van dergelijk overheidsingrijpen een concurrerend marktaanbod kunnen kiezen en rechtstreeks ten minste elk kwartaal worden geïnformeerd over de beschikbaarheid van aanbiedingen en besparingsmogelijkheden op de concurrerende markt en waarborgt dat zij hulp krijgen om over te stappen op een marktgebaseerd aanbod;

- f) **waarborgt dat, indien de lidstaat doorgaat met de invoering van slimme-metersystemen [...] overeenkomstig [...] [...] artikel [...] [...] 16**, alle begunstigden van dergelijk overheidsingrijpen het recht hebben en [...] [...] rechtstreeks worden geïnformeerd over de mogelijkheid slimme meters te installeren en hierbij de nodige hulp krijgen;
- g) leidt niet tot directe kruissubsidiëring tussen afnemers die worden bevoorraad tegen vrijemarktprijzen en afnemers die worden bevoorraad tegen gereguleerde leverprijzen.

8. De lidstaten stellen de Commissie binnen één maand na goedkeuring ervan in kennis van de overeenkomstig de leden 3 en 6 genomen maatregelen en mogen deze onmiddellijk toepassen. De kennisgeving gaat vergezeld van een uitleg waarom andere instrumenten de beoogde doelstelling in onvoldoende mate konden verwezenlijken, hoe de vereisten in de leden 4 en 7 worden vervuld en wat de effecten op de mededinging zijn van de maatregelen waarvan kennis is gegeven. In de kennisgeving wordt het toepassingsgebied van begunstigden, de duur van de maatregelen en het aantal huishoudelijke afnemers dat te maken heeft met de maatregelen omschreven, en wordt uitgelegd hoe de gereguleerde prijzen zijn bepaald.

9. Uiterlijk op 15 maart 2025, en vervolgens om de twee jaar, dienen de lidstaten in het kader van de geïntegreerde nationale energie- en klimaatvoortgangsverslagen verslagen in bij de Commissie over de tenuitvoerlegging van dit artikel, de noodzaak en de evenredigheid van het overheidsingrijpen op grond van dit artikel, en een beoordeling van de vooruitgang die is geboekt op weg naar doeltreffende mededinging tussen leveranciers en de overgang naar marktgebaseerde prijzen. Lidstaten die in overeenstemming met lid 6 gereguleerde prijzen hanteren, brengen verslag uit over de naleving van de voorwaarden in lid 7, waaronder naleving door leveranciers die dergelijk ingrijpen moeten doorvoeren, en over de impact van gereguleerde prijzen op de financiën van die leveranciers.
10. De Commissie voert een evaluatie uit en dient een verslag in bij het Europees Parlement en de Raad over de uitvoering van dit artikel teneinde een marktgebaseerde detailhandelsprijs voor aardgas tot stand te brengen, in voorkomend geval samen met of gevolgd door een wetgevingsvoorstel. Dat verslag kan worden gecombineerd met het verslag over de uitvoering van artikel 5 van Richtlijn (EU) 2019/944. In dat wetgevingsvoorstel kan een einddatum voor gereguleerde prijzen worden opgenomen.

Artikel 4 bis

Toegang tot betaalbare energie tijdens een aardgasprijsencrisis

- 1. De Raad kan op voorstel van de Commissie door middel van een uitvoeringsbesluit een regionale of Uniebrede aardgasprijsencrisis afkondigen indien aan de voorwaarden van artikel 66 bis, lid 1, van Richtlijn (EU) 2019/944 is voldaan. In het besluit waarin een regionale of Uniebrede aardgasprijsencrisis wordt afgekondigd, moet de geldigheidsduur van dat besluit, die ten hoogste één jaar kan bedragen, worden gespecificeerd.**
- 2. De Commissie dient een voorstel in voor het afkondigen van een dergelijke aardgasprijsencrisis, met inbegrip van de voorgestelde geldigheidsduur van het besluit, indien zij van oordeel is dat aan de in lid 1 bedoelde voorwaarden is voldaan.**
- 3. De Raad kan het voorstel van de Commissie met een gekwalificeerde meerderheid van stemmen wijzigen.**
- 4. Indien de Commissie overeenkomstig lid 1 een crisis heeft afgekondigd, kunnen de lidstaten voor de geldigheidsduur van en met inachtneming van de voorwaarden in artikel 66 bis, lid 3 van Richtlijn (EU) 2019/944 gericht overheidsingrijpen toepassen in de prijsstelling voor de levering van aardgas aan kleine en middelgrote ondernemingen, huishoudens en essentiële sociale diensten zoals gedefinieerd in Verordening (EU) 2017/1938 betreffende maatregelen tot veiligstelling van de gasleveringszekerheid.**
- 5. Prijsingrepen overeenkomstig lid 2 en voor huishoudelijke afnemers en micro-ondernemingen als bedoeld in artikel 4, lid 6, kunnen bij wijze van uitzondering en tijdelijk leiden tot een prijs die onder de kostprijs ligt, voor de duur en onder de voorwaarden die staan beschreven in artikel 66 bis, lid 4 van Richtlijn (EU) 2019/944.**
- 6. Voor de toepassing van dit artikel gelden verwijzingen naar "elektriciteit" in Richtlijn (EU) 2019/944 als verwijzingen naar "aardgas".**

Openbaredienstverplichtingen

1. De lidstaten waarborgen op basis van hun institutionele organisatie en met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel dat aardgas en waterstofbedrijven, onverminderd lid 2, volgens de beginselen van deze richtlijn worden geëxploiteerd met het oog op de totstandbrenging van een door concurrentie gekenmerkte, zekere en in milieuopzicht duurzame gasmarkt; wat hun rechten en plichten betreft, mogen zij deze bedrijven niet verschillend behandelen.
2. Met volledige inachtneming van de toepasselijke bepalingen van het VWEU, met name artikel 106, mogen de lidstaten in het algemeen economisch belang aan aardgas- en waterstofbedrijven openbaredienstverplichtingen opleggen, die betrekking kunnen hebben op de zekerheid, met inbegrip van leveringszekerheid, regelmaat en kwaliteit van de leveringen, en milieubescherming, waaronder energie-efficiëntie, energie uit hernieuwbare bronnen en klimaatbescherming **en [...] op de prijs van [...] de aardgaslevering[...]**. Deze verplichtingen zijn duidelijk gedefinieerd, transparant, niet-discriminerend en controleerbaar, en waarborgen de gelijke toegang van aardgas- en waterstofbedrijven van de Unie tot nationale consumenten.

3. Openbaredienstverplichtingen met betrekking tot de veiligstelling van de gasleveringszekerheid [...] **voldoen aan** de gasleveringsnormen overeenkomstig artikel 6 van Verordening (EU) 2017/1938 [...], en stroken met de resultaten van de overeenkomstig artikel 7, lid 3, nationale risicobeoordelingen, zoals nader uiteengezet in de preventieve actieplannen die worden opgesteld overeenkomstig artikel 9, lid 1, punten c), d) en k), van dezelfde verordening. **Openbaredienstverplichtingen die verdergaan dan nodig is om de naleving van artikel 6 van Verordening (EU) 2017/1938 te garanderen, moeten voldoen aan de in artikel 8, lid 1, van Verordening (EU) 2017/1938 vastgelegde criteria.**
4. Indien een lidstaat financiële compensatie of andere vormen van compensatie voor het nakomen van de in dit artikel bedoelde verplichtingen verleent, gebeurt dat op een niet-discriminerende en transparante wijze.
5. De lidstaten delen de Commissie na de implementatie van deze richtlijn alle maatregelen mede die zijn vastgesteld om openbaredienstverplichtingen in het leven te roepen, met inbegrip van consumenten- en milieubescherming en van de mogelijke gevolgen van deze maatregelen voor de nationale en internationale concurrentie, ongeacht of deze maatregelen een ontheffing van deze richtlijn vereisen. Zij stellen de Commissie vervolgens om de twee jaar in kennis van alle wijzigingen van deze maatregelen, ongeacht of deze maatregelen een ontheffing van deze richtlijn vereisen.

Artikel 6

Bevordering van regionale samenwerking en integratie

1. De lidstaten en de regulerende instanties werken onderling samen met het doel hun nationale markten op een of meer regionale niveaus te integreren, op weg naar de creatie van regionale markten, indien daartoe besloten is door lidstaten en regulerende instanties, en verder op de weg naar de creatie van een volledig geliberaliseerde interne markt. Met name moedigen de regulerende instantie, indien de lidstaten hierin voorzien, of de lidstaten de samenwerking van beheerders van aardgastransmissiesystemen en beheerders van waterstofnetten op regionaal niveau aan en faciliteren zij deze, ook bij grensoverschrijdende vraagstukken, teneinde een concurrerende interne markt voor gassen tot stand te brengen, bevorderen zij de samenhang van hun wettelijk, regelgevings- en technisch kader en vergemakkelijken zij de integratie van de geïsoleerde systemen die nog steeds "gaseilanden" in de Unie vormen. Het geografische gebied waarop deze regionale samenwerking betrekking heeft, omvat de samenwerking in geografische gebieden als omschreven overeenkomstig artikel 28, lid 3, van **de herschikte gasverordening zoals voorgesteld in COM(2021) 804 [...]**. Deze samenwerking kan aanvullend ook andere geografische gebieden bestrijken. Indien de Commissie van oordeel is dat de regels op Unieniveau relevant zijn voor de regionale integratie van de markten voor gassen, verstrekt zij passende, **niet-bindende** richtsnoeren waarin rekening wordt gehouden met de specifieke kenmerken van die markten en de gevolgen voor aangrenzende markten.

2. Het Agentschap voor de samenwerking tussen energieregulators ("ACER") werkt samen met regulerende instanties en transmissiesysteembeheerders **en waterstofnetbeheerders** ter waarborging van de compatibiliteit van de regelgevingskaders tussen en in de regio's met het oog op de totstandbrenging van een concurrerende interne markt voor gassen. Wanneer ACER bindende voorschriften voor een dergelijke samenwerking nodig acht, doet het aanbevelingen ter zake.
3. Ingeval verticaal geïntegreerde transmissiesysteembeheerders deelnemen aan een gemeenschappelijke onderneming die is opgericht ter uitvoering van zulke samenwerking, ontwerpt en implementeert de gemeenschappelijke onderneming een nalevingsprogramma met de maatregelen die moeten worden genomen om discriminerend en concurrentieverstorend gedrag uit te sluiten. Dit programma bevat de specifieke verplichtingen van de werknemers ter verwezenlijking van de doelstelling van uitsluiting van discriminerend en concurrentieverstorend gedrag. Het wordt door ACER goedgekeurd. De naleving van het programma wordt op onafhankelijke wijze gemonitord door de nalevingsfunctionarissen van de verticaal geïntegreerde transmissie-systeembeheerders.

Artikel 7

Toestemmingsprocedure

1. In gevallen waarin toestemming (bijvoorbeeld een vergunning, toelating, concessie, instemming of goedkeuring) vereist is voor de bouw of exploitatie van aardgasinstallaties, waterstofproductiefaciliteiten en infrastructuurvoorzieningen voor waterstofsysteem, verlenen de lidstaten of de door hen aangewezen bevoegde instanties overeenkomstig de leden 2 tot en met **10** toestemming voor de bouw of exploitatie van dergelijke installaties, infrastructuurvoorzieningen, pijpleidingen en bijbehorende uitrusting op hun grondgebied. De lidstaten of de door hen aangewezen bevoegde instanties kunnen op dezelfde basis tevens toestemming verlenen voor de levering van gassen, ook aan grootafnemers.
2. Lidstaten met een toestemmingsregeling leggen objectieve en niet-discriminerende criteria vast waaraan moet worden voldaan door een bedrijf dat een aanvraag voor de levering van gassen of de bouw en/of exploitatie van aardgasinstallaties, waterstofproductiefaciliteiten of infrastructuurvoorzieningen voor waterstofsysteem indient. De niet-discriminerende criteria en procedures voor het verlenen van toestemming worden gepubliceerd. De lidstaten dragen er zorg voor dat in de toestemmingsprocedures voor dergelijke installaties, infrastructuurvoorzieningen, pijpleidingen en aanverwante uitrusting waar nodig rekening wordt gehouden met het belang van het project voor de interne markt voor gassen.

- 2 bis. Wat aardgasleveranciers betreft, kunnen de lidstaten de financiële draagkracht en de technische capaciteiten van aanvragers beoordelen als criterium voor vergunningverlening. Dat criterium moet volledig transparant en niet-discriminerend zijn.**
3. De toestemmingsprocedures voor de in lid 1 bedoelde activiteiten duren niet langer dan twee jaar, met inbegrip van alle relevante procedures van bevoegde autoriteiten. In naar behoren gerechtvaardigde buitengewone omstandigheden kan de termijn van twee jaar met maximaal één jaar worden verlengd.
4. De lidstaten beoordelen welke nationale wetgevende en niet-wetgevende maatregelen nodig zijn om de toestemmingsprocedures, inclusief alle procedurele stappen met betrekking tot milieueffectbeoordelingsprocedures, te stroomlijnen. De lidstaten brengen aan de Commissie verslag uit over de resultaten van een dergelijke beoordeling in het kader van hun geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen als bedoeld in en overeenkomstig de procedure van artikel 3 en de artikelen 7 tot en met 12 van Verordening (EU) 2018/1999, en in het kader van hun geïntegreerde nationale energie- en klimaatvoortgangsverslagen overeenkomstig artikel 17 van Verordening (EU) 2018/1999.
5. De in lid 3 vastgelegde termijnen gelden onverminderd de verplichtingen krachtens het toepasselijke milieurecht van de Unie, onverminderd beroepsprocedures in rechte en andere procedures voor een rechterlijke instantie, en onverminderd alternatieve geschillenbeslechtsmechanismen, waaronder klachtprocedures en administratieve beroepsprocedures, en kunnen met de duur van dergelijke procedures worden verlengd.

6. De lidstaten richten een of meer contactpunten op of wijzen deze aan. Op verzoek van de aanvrager bieden deze contactpunten kosteloos begeleiding en steun doorheen de hele toestemmingsprocedure voor de in lid 1 bedoelde activiteiten, tot aan het einde van de procedure wanneer de verantwoordelijke autoriteiten een besluit hebben genomen. De aanvrager dient gedurende de gehele administratieve procedure slechts met één contactpunt contact te hebben.
7. De lidstaten zorgen ervoor dat toestemmingen uit hoofde van de nationale wetgeving voor de bouw en exploitatie van [...] **infrastructuurvoorzieningen voor aardgas ook van toepassing zijn op infrastructuurvoorzieningen voor waterstofsysteem. [...]. Dit doet geen afbreuk aan het recht van de lidstaten om deze toestemmingen in te trekken indien de waterstofinfrastructuur niet voldoet aan de technische veiligheidsvoorschriften voor infrastructuurvoorzieningen voor waterstofsysteem die zijn vastgelegd in het Unierecht of het nationale recht.**

[...] 8. De lidstaten zorgen ervoor dat bestaande [...] grondgebruiksrechten voor de bouw en exploitatie van aardgaspijpleidingen en andere netactiva [...] **ook van toepassing zijn op pijpleidingen en andere netactiva voor het transport van waterstof.**

- 8 bis** **In geval van eigendomsoverdracht van infrastructuur binnen dezelfde onderneming om aan de vereisten van artikel 63 te voldoen, worden de toestemmingen voor die infrastructuur eveneens overgedragen aan de nieuwe eigenaar.**
9. De lidstaten dragen er zorg voor dat de redenen waarom toestemming wordt geweigerd objectief en niet-discriminerend zijn en aan de aanvrager worden meegedeeld.
De Commissie wordt ingelicht over de redenen van de weigering. De lidstaten stellen een procedure vast die de aanvrager de mogelijkheid biedt om tegen weigeringen beroep aan te tekenen.
10. Met het oog op de ontwikkeling van gebieden waar sinds kort geleverd wordt en met het oog op een doelmatige exploitatie in het algemeen, kunnen de lidstaten onverminderd artikel 30 verdere toestemming voor de bouw en exploitatie van distributiepijpleidingssystemen voor aardgas in een bepaald gebied weigeren als die pijpleidingssystemen in dat gebied zijn aangelegd of daartoe vergunningen zijn afgegeven en de bestaande of geplande capaciteit niet volledig wordt benut.

Certificering van hernieuwbare en koolstofarme brandstoffen

1. **Met het oog op de certificering van hernieuwbare en koolstofarme brandstoffen verlangen de lidstaten van marktdeelnemers dat zij aantonen dat aan de voorwaarden voor hernieuwbare gassen [...] van artikel [...]25, lid 2, en artikel 29 van Richtlijn (EU) 2018/2001 is voldaan. De naleving van die [...] duurzaamheids- en broeikasgasemissiereductiecriteria wordt aangetoond overeenkomstig artikel 30 van die richtlijn [...].**
2. Om ervoor te zorgen dat de broeikasgasemissiereductie door het gebruik van koolstofarme brandstoffen en koolstofarme waterstof ten minste 70 % bedraagt overeenkomstig de definities in artikel 2, punten 10 en 12 [...], verplichten de lidstaten de marktdeelnemers aan te tonen dat deze drempel en de vereisten die zijn vastgelegd in de in lid 5 van dit artikel bedoelde methode in acht zijn genomen. Daartoe verplichten zij de marktdeelnemers een massabalanssysteem te gebruiken overeenkomstig artikel 30, leden 1 en 2, van Richtlijn (EU) 2018/2001.
3. De lidstaten zorgen ervoor dat de marktdeelnemers betrouwbare informatie indienen over de naleving van de in lid 2 vastgelegde drempel van 70 % voor broeikasgasemissiereductie en de in lid 5 bedoelde methode voor broeikasgasemissiereductie, en dat de marktdeelnemers de gegevens die zijn gebruikt om die informatie op te stellen, op verzoek ter beschikking stellen van de betrokken lidstaat. De lidstaten verplichten de marktdeelnemers om een passende norm vast te stellen voor onafhankelijke audits van de door hen ingediende informatie, en om aan te tonen dat dit gebeurd is. Tijdens de audits moet worden nagegaan of de door de marktdeelnemers gebruikte systemen nauwkeurig en betrouwbaar zijn en bestand zijn tegen fraude.

4. De in lid 2 vastgelegde verplichtingen zijn van toepassing ongeacht of de koolstofarme brandstoffen in de Unie worden geproduceerd of worden ingevoerd. Informatie per brandstofleverancier over de geografische oorsprong en het soort grondstof van koolstofarme brandstoffen of koolstofarme waterstof wordt aan consumenten beschikbaar gesteld op de websites van de beheerders, de leveranciers of de relevante bevoegde autoriteiten en wordt jaarlijks bijgewerkt.
5. **Binnen twaalf maanden na de inwerkingtreding van deze richtlijn [...] stelt de Commissie overeenkomstig artikel 83 gedelegeerde handelingen vast om deze richtlijn aan te vullen door de methode voor de beoordeling van broeikasgasemissiereducties door gebruikmaking van koolstofarme brandstoffen te specificeren. De methode zorgt ervoor dat er geen kredieten voor voorkomen emissies worden verstrekt voor het afvangen van koolstofdioxide waarvoor reeds in het kader van andere wettelijke bepalingen emissiekredieten zijn verstrekt en is consistent met de methode voor de beoordeling van broeikasgasemissiereducties door gebruikmaking van hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong en door gebruikmaking van brandstoffen op basis van hergebruikte koolstof.**

6. De Commissie kan besluiten dat vrijwillige nationale of internationale regelingen waarbij normen worden vastgesteld voor de productie van koolstofarme brandstoffen of koolstofarme waterstof, accurate gegevens over broeikasgasemissiereducties opleveren voor de toepassing van dit artikel en aantonen dat de in lid 5 [...] bedoelde methode wordt nageleefd. **De Commissie neemt alleen besluiten [...] als de regeling in kwestie voldoet aan passende normen inzake betrouwbaarheid, transparantie en onafhankelijke auditing overeenkomstig de vereisten van Verordening (EU) 2022/996 voor de certificering van hernieuwbare brandstoffen.**
7. Wanneer een marktdeelnemer bewijzen of gegevens verstrekt die zijn verkregen overeenkomstig een regeling die op grond van lid 6 is erkend, verplicht een lidstaat de marktdeelnemer niet nader aan te tonen dat hij voldoet aan de criteria waarvoor de regeling door de Commissie is erkend.
8. De bevoegde instanties van de lidstaten houden toezicht op de werking van de certificeringsorganen die in het kader van een vrijwillige regeling onafhankelijke audits uitvoeren. Op verzoek van de bevoegde instanties leggen de certificeringsorganen alle informatie over die noodzakelijk is voor het toezicht op de audits, met inbegrip van de precieze datum, tijdstip en locatie van de audits. Indien de lidstaten problemen in verband met non-conformiteit constateren, brengen zij de vrijwillige regeling daar onverwijld van op de hoogte.

9. Op verzoek van een lidstaat, dat gebaseerd kan zijn op het verzoek van een marktdeelnemer, onderzoekt de Commissie, op basis van alle beschikbare bewijzen, of de in dit artikel vastgelegde criteria inzake broeikasgasemissiereductie, de overeenkomstig lid 5 van dit artikel ontwikkelde methode en de in artikel 2, punten **10[...]**, **11** en **12[...]**, vastgelegde drempels voor broeikasgasemissiereductie zijn gehaald. Binnen zes maanden na ontvangst van een dergelijk verzoek besluit de Commissie of de betrokken lidstaat:
- a) het reeds verstrekte bewijs mag aanvaarden om aan te tonen dat wordt voldaan aan de criteria inzake broeikasgasemissiereductie voor koolstofarme brandstoffen; of
 - b) in afwijking van lid 7, van leveranciers van koolstofarme brandstoffen mag verlangen dat zij nader aantonen dat zij voldoen aan de criteria inzake broeikasgasemissiereductie en de drempel van 70 % voor broeikasgasemissie-reductie.

10. De lidstaten verplichten de betrokken marktdeelnemers ook in de databank van de Unie of **nationale databanken die aan de databank van de Unie zijn gekoppeld** informatie in te voeren over de verrichte transacties en de duurzaamheidskenmerken van **hernieuwbare gassen en koolstofarme brandstoffen** overeenkomstig de vereisten voor **hernieuwbare brandstoffen** van /artikel 28 van Richtlijn (EU) 2018/2001/. **Indien garanties van oorsprong zijn afgegeven voor de productie van een levering van koolstofarme gassen, zijn deze onderworpen aan dezelfde regels als de regels die zijn vastgelegd in [...] [artikel 28 van Richtlijn (EU) 2018/2001] voor garanties van oorsprong die zijn afgegeven voor de productie van hernieuwbare gassen.**
11. De Commissie stelt uit hoofde van lid 6 genomen besluiten vast door middel van uitvoeringshandelingen. Die uitvoeringshandelingen worden volgens de in artikel 84, lid 3, bedoelde onderzoeksprocedure vastgesteld. Dergelijke besluiten blijven ten hoogste vijf jaar geldig.

[...]

Technische voorschriften

De regulerende instanties, indien de lidstaten hierin voorzien, of de lidstaten zorgen ervoor dat er technische veiligheidscriteria worden opgesteld en dat er technische voorschriften worden opgesteld met de minimumeisen inzake het technisch ontwerp en de exploitatie, waaraan moet worden voldaan voor de aansluiting op het systeem van lng-installaties, opslaginstallaties, andere transmissie- en distributiesystemen, directe leidingen en op het waterstofsysteem, en dat deze openbaar worden gemaakt. Die technische voorschriften waarborgen de interoperabiliteit van de systemen en zijn objectief en niet-discriminerend. ACER kan waar nodig passende aanbevelingen doen met betrekking tot het bereiken van compatibiliteit van deze voorschriften. Deze regels worden aan de Commissie meegedeeld overeenkomstig artikel 5 van Richtlijn (EU) 2015/1535 van het Europees Parlement en de Raad²³.

In voorkomend geval verplichten **de regelgevende instanties, indien de lidstaten die hebben aangewezen, of** de lidstaten de transmissiesysteembeheerders, distributiesysteembeheerders en waterstofnetbeheerders op hun grondgebied om technische voorschriften bekend te maken overeenkomstig artikel 9, met name met betrekking tot netaansluitingsregels die voorschriften voor gaskwaliteit, geurtoevoeging en gasdruk bevatten. De lidstaten verplichten de transmissie- en distributiesysteembeheerders tevens om de aansluitingstarieven voor gas uit hernieuwbare bronnen bekend te maken; die tarieven moeten gebaseerd zijn op transparante en niet-discriminerende criteria.

²³ Richtlijn (EU) 2015/1535 van het Europees Parlement en de Raad van 9 september 2015 betreffende een informatieprocedure op het gebied van technische voorschriften en regels betreffende de diensten van de informatiemaatschappij (PB L 241 van 17.9.2015, blz. 1).

HOOFDSTUK III

EMPOWERMENT EN BESCHERMING VAN DE CONSUMENT EN KLEINHANDELSMARKTEN

Artikel 10

Contractuele basisrechten

1. De lidstaten zorgen ervoor dat alle eindafnemers [...] aanspraak hebben op gasvoorziening door een leverancier, onder voorbehoud van de toestemming van de leverancier, ongeacht de lidstaat waar de leverancier is geregistreerd, mits de leverancier de geldende handels- en balanceringsregels, **alsook de geldende regels inzake voorzieningszekerheid toepast en voldoet aan de vereisten die voortvloeien uit artikel 7, lid 2**. In dat verband nemen de lidstaten alle noodzakelijke maatregelen om te waarborgen dat administratieve procedures geen discriminatie inhouden ten aanzien van leveranciers die reeds in een andere lidstaat zijn geregistreerd.
2. Onverminderd de voorschriften van de Unie inzake consumentenbescherming, met name Richtlijn 2011/83/EU van het Europees Parlement en de Raad en Richtlijn 93/13/EEG van de Raad, zorgen de lidstaten ervoor dat eindafnemers de in de leden 3 tot en met 11 [...] van dit artikel vastgelegde rechten hebben.

3. Eindafnemers hebben recht op een contract met hun leverancier waarin zijn opgenomen:
- a) de identiteit en het adres van de leverancier;
 - b) de geleverde diensten, de aangeboden kwaliteitsniveaus van de diensten en de benodigde tijd voor de eerste aansluiting;
 - c) de aangeboden soorten onderhoudsdiensten;
 - d) de wijze waarop de meest recente informatie over alle geldende tarieven, onderhoudskosten en gebundelde producten of diensten kan worden verkregen;
 - e) de duur van het contract, de voorwaarden voor verlenging en opzegging van het contract en diensten, met inbegrip van producten of diensten die gebundeld zijn met die diensten, en of kosteloze opzegging van het contract is toegestaan;
 - f) alle vergoedingen en terugbetalingsregelingen die gelden indien de contractuele kwaliteitsniveaus van de diensten niet worden gehaald, met inbegrip van onnauwkeurige of te late facturering;
 - g) de methode voor het inleiden van een buitengerechtelijke geschillenbeslechtsprocedure overeenkomstig artikel 24;
 - h) informatie over consumentenrechten, met inbegrip van informatie over klachtenbehandeling en alle in dit lid bedoelde gegevens, welke duidelijk wordt meegedeeld op de factuur of via de website van het waterstof- of aardgasbedrijf.

De contractuele voorwaarden zijn eerlijk en vooraf bekend. In ieder geval wordt de informatie voorafgaand aan de sluiting of bevestiging van het contract verstrekt. Indien contracten door middel van tussenpersonen worden gesloten, **wordt de in dit lid [...] vastgelegde informatie** eveneens voorafgaand aan de ondertekening van het contract verstrekt.

Eindafnemers ontvangen een in het oog springende samenvatting van de belangrijkste contractuele voorwaarden in beknopte en eenvoudige taal. **De Commissie verstrekt in dit verband niet-bindende richtsnoeren.**

4. Eindafnemers worden op toereikende wijze in kennis gesteld van ieder voornemen de contractuele voorwaarden te wijzigen en worden op de hoogte gesteld van hun recht de overeenkomst op te zeggen wanneer zij van een dergelijk voornemen in kennis worden gesteld. Leveranciers stellen hun eindafnemer op een transparante en begrijpelijke manier [...] rechtstreeks in kennis van aanpassingen van de leveringsprijs, alsmede van de redenen en voorwaarden voor de aanpassing en de reikwijdte ervan, en doen dit uiterlijk twee weken, en voor zover het huishoudelijke afnemers betreft, uiterlijk één maand vóór de aanpassing in werking treedt. De lidstaten zorgen ervoor dat eindafnemers de mogelijkheid krijgen contracten op te zeggen indien zij de hun door de leverancier meegedeelde nieuwe contractuele voorwaarden of aanpassingen van de leveringsprijs niet aanvaarden.
5. Eindafnemers ontvangen van leveranciers transparante informatie over geldende prijzen en tarieven en over standaardvoorwaarden met betrekking tot de toegang tot en het gebruik van gasdiensten.
6. Leveranciers bieden eindafnemers een ruime keuze aan betalingswijzen. Dergelijke betalingswijzen houden geen onnodige discriminatie tussen afnemers in. Ieder verschil in tarief in verband met betalingswijzen of vooruitbetalingsregelingen is objectief, niet-discriminerend en evenredig, en bedraagt niet meer dan de directe kosten die door de begunstigde worden gedragen voor het gebruik van een specifieke betalingsmethode of vooruitbetalingsregeling, in overeenstemming met artikel 62 van Richtlijn (EU) 2015/2366 van het Europees Parlement en de Raad²⁴.
7. Huishoudelijke afnemers die toegang hebben tot vooruitbetalingssystemen ondervinden geen nadeel als gevolg van die systemen.

²⁴ Richtlijn (EU) 2015/2366 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2015 betreffende betalingsdiensten in de interne markt, houdende wijziging van de Richtlijnen 2002/65/EG, 2009/110/EG en 2013/36/EU en Verordening (EU) nr. 1093/2010 en houdende intrekking van Richtlijn 2007/64/EG (PB L 337 van 23.12.2015).

8. Eindafnemers krijgen van leveranciers eerlijke en transparante algemene voorwaarden aangeboden die gesteld zijn in duidelijke en begrijpelijke taal en die geen niet-contractuele belemmeringen bevatten voor het uitoefenen van de rechten van afnemers, zoals overdreven contractuele documentatie. Afnemers worden beschermd tegen oneerlijke of misleidende verkoopmethoden.
9. Eindafnemers hebben recht op dienstverlening en klachtenbehandeling door hun leveranciers. Leveranciers handelen klachten eenvoudig, eerlijk en snel af.
10. Huishoudelijke afnemers van aardgas krijgen van de leveranciers ruim op tijd vóór een geplande afsluiting voldoende informatie over alternatieve maatregelen **om afsluiting te voorkomen**. Deze alternatieve maatregelen kunnen informatie bevatten over het aanbod van ondersteuning om afsluiting te voorkomen, vooruitbetalingssystemen, energieaudits, energieadviesdiensten, alternatieve betalingsregelingen, schuldbeheeradvies of afsluitingsmoratoria, en brengen geen extra kosten mee voor de afnemer bij wie afsluiting dreigt.
11. Eindafnemers ontvangen van de leveranciers, nadat zij naar een andere leverancier zijn overgestapt, ten laatste zes weken nadat een dergelijke overstap is gebeurd een definitieve afsluitingsrekening.

Het recht om over te stappen en regels inzake overstapgerelateerde vergoedingen

1. Afnemers hebben het recht om van gasleverancier of marktdeelnemer te veranderen.
De lidstaten zorgen ervoor dat een afnemer die wil overstappen op een andere leverancier of marktdeelnemer, wanneer hij zich houdt aan de contractuele voorwaarden, het recht heeft om binnen een termijn van ten hoogste drie weken vanaf de datum van het verzoek over te stappen. Uiterlijk **op 1 januari 2026** neemt het technische proces van het overstappen op een andere leverancier of marktdeelnemer niet langer dan 24 uur in beslag en is overstappen op elke werkdag mogelijk.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat het recht om over te stappen op een andere leverancier of marktdeelnemer voor alle afnemers geldt, zonder discriminatie ten aanzien van kosten, moeite en tijd.
3. De lidstaten zorgen ervoor dat ten minste huishoudelijke afnemers en kleine ondernemingen geen overstapgerelateerde vergoedingen voor gassen hoeven te betalen.
De lidstaten kunnen leveranciers of marktdeelnemers evenwel toestaan opzegvergoedingen aan te rekenen aan afnemers die vrijwillig een leveringscontract met een vaste looptijd en een vaste prijs vóór het einde van de looptijd opzeggen, voor zover zulke vergoedingen:
 - a) deel uitmaken van een contract dat de afnemer vrijwillig is aangegaan, en
 - b) duidelijk aan de afnemer worden meegedeeld voordat het contract wordt aangegaan.

Dergelijke vergoedingen zijn evenredig en mogen bovendien niet méér bedragen dan het rechtstreekse economische verlies dat de leverancier of marktdeelnemer lijdt als gevolg van het opzeggen van het contract door de afnemer. [...] **In geval van gebundelde aanbiedingen [...] moeten afnemers in staat zijn individuele diensten of een contract te beëindigen. [...]** De bewijslast voor het rechtstreekse economische verlies ligt bij de leverancier of de marktdeelnemer. De toelaatbaarheid van opzegvergoedingen wordt gemonitord door de regulerende instantie of een andere bevoegde nationale instantie.

4. Huishoudelijke afnemers van gassen hebben het recht om deel te nemen aan collectieve overstapregelingen. De lidstaten nemen alle regelgevings- en administratieve belemmeringen voor collectief overstappen weg en zorgen voor een kader dat consumentenbescherming biedt teneinde wanpraktijken te voorkomen.
5. **De lidstaten zorgen ervoor dat afnemers [...] het recht krijgen om hun gasleveringscontracten op korte termijn te beëindigen.**

Artikel 11 bis

Consumentenrechten en -bescherming met betrekking tot de uitfasering van aardgas

Indien afsluiting van netwerkgebruikers overeenkomstig artikel 34, lid 4, is toegestaan, zorgen de lidstaten ervoor dat:

- a) [...] de getroffen netwerkgebruikers en andere belanghebbenden, met name consumentenorganisaties, zijn geraadpleegd;
- b) de netwerkgebruikers en belanghebbenden lang genoeg van tevoren in kennis worden gesteld van de geplande datum van en de daaropvolgende stappen voor afsluiting;
- c) de eindafnemers toegang hebben tot informatie en passend advies over duurzame verwarmingsmogelijkheden via de overeenkomstig artikel 21 van Richtlijn (EU) .../... [herschikte EED] vastgestelde één-loketprocedure;
- d) bij het plannen en uitvoeren van de uitfasering van aardgas terdege rekening wordt gehouden met de specifieke behoeften van kwetsbare afnemers of afnemers in energiarmonde.

Vergelijkingsinstrumenten voor aardgas

1. De lidstaten zorgen ervoor dat ten minste huishoudelijke afnemers [...] en micro-ondernemingen **met een verwacht jaarlijks verbruik van minder dan 100 000 kWh[...]** kosteloos toegang hebben tot ten minste één instrument om de aanbiedingen van leveranciers, met inbegrip van gebundelde aanbiedingen, te vergelijken. Afnemers worden geïnformeerd over de beschikbaarheid van dergelijke instrumenten, op of bij hun factuur of op een andere manier. De instrumenten voldoen aan ten minste de volgende vereisten:
 - a) ze zijn onafhankelijk van marktdeelnemers en waarborgen dat **aardgas**bedrijven in zoekresultaten gelijk worden behandeld;
 - b) ze vermelden duidelijk wie de eigenaars zijn en welke natuurlijke of rechtspersoon het instrument beheert en controleert, alsook hoe de instrumenten worden gefinancierd;
 - c) ze hanteren duidelijke en objectieve criteria als basis voor de vergelijking, waaronder diensten, en vermelden deze;
 - d) ze maken gebruik van gewone en ondubbelzinnige bewoordingen;
 - e) ze geven nauwkeurige en geactualiseerde informatie, met vermelding van het tijdstip van de meest recente actualisering van de informatie;

- f) ze zijn toegankelijk voor personen met een handicap door waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust te zijn;
- g) ze bieden een doeltreffende procedure om onjuiste informatie over gepubliceerde aanbiedingen te melden;
- h) ze voeren vergelijkingen uit waarbij de opgevraagde persoonlijke gegevens strikt beperkt blijft tot gegevens die strikt noodzakelijk zijn voor de vergelijking.

De lidstaten zorgen ervoor dat ten minste één instrument de gehele aardgasmarkt bestrijkt. Indien de markt door verschillende instrumenten wordt bestreken, omvatten deze instrumenten een zo volledig mogelijke reeks gasaanbiedingen waarmee een significant deel van de markt wordt bestreken, en als de markt met die instrumenten niet volledig wordt bestreken, bevatten deze instrumenten een duidelijke verklaring daarvoor, voordat de zoekresultaten worden getoond.

- 2. De instrumenten kunnen door om het even welke entiteit worden beheerd, onder meer particuliere ondernemingen en overheidsinstanties of -organen.
- 3. De lidstaten kunnen eisen dat de in lid 1 bedoelde vergelijkingsinstrumenten vergelijkingscriteria bevatten die verband houden met de aard van de diensten die door de leveranciers worden geboden.

4. De lidstaten benoemen een bevoegde instantie die verantwoordelijk is voor het uitbrengen van vertrouwensmerken voor vergelijkingsinstrumenten die voldoen aan de in lid 1 vastgelegde vereisten, en voor het waarborgen dat vergelijkingsinstrumenten met een vertrouwensmerk blijven voldoen aan die vereisten. Die autoriteit is onafhankelijk van marktdeelnemers en beheerders van vergelijkingsinstrumenten.
5. Ieder instrument dat het aanbod van marktdeelnemers vergelijkt, komt op vrijwillige en niet-discriminerende wijze in aanmerking voor een vertrouwensmerk overeenkomstig dit artikel.
6. In afwijking van de leden 4 en 5 kunnen de lidstaten ervoor kiezen niet te voorzien in de afgifte van een vertrouwensmerk bij vergelijkingsinstrumenten, indien een overheidsinstantie of -orgaan een vergelijkingsinstrument ter beschikking stelt dat voldoet aan de in lid 1 vastgelegde vereisten.

Actieve afnemers op de aardgasmarkt

1. De lidstaten zorgen ervoor dat eindafnemers het recht hebben om op te treden als actieve afnemers zonder te worden onderworpen aan onevenredige of discriminerende technische vereisten, administratieve voorschriften, procedures en vergoedingen, en aan nettarieven, die de kosten niet weerspiegelen.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat actieve afnemers:
 - a) het recht hebben rechtstreeks te opereren;
 - b) het recht hebben door henzelf geproduceerd hernieuwbaar aardgas te verkopen met gebruikmaking van het aardgassysteem;
 - c) het recht hebben deel te nemen aan energie-efficiëntie- **en vraagverschuivings**regelingen;
 - d) het recht hebben het beheer van de installaties die nodig zijn voor hun activiteiten aan een derde te delegeren, ook wat betreft de installatie, de exploitatie, de verwerking van gegevens en het onderhoud, waarbij de derde niet als actieve afnemer wordt beschouwd;
 - e) onderwerpen worden aan transparante en niet-discriminerende nettarieven, waarbij ervoor wordt gezorgd dat zij op een passende en evenwichtige wijze bijdragen aan de totale kosten van het systeem;
 - f) financieel verantwoordelijk zijn voor de onbalansen die zij in het aardgassysteem veroorzaken of dat zij hun balanceringsverantwoordelijkheid delegeren overeenkomstig artikel 3, punt e), van [de herschikte gasverordening zoals voorgesteld bij COM(2021) [...] **804**].

3. De lidstaten kunnen in hun nationaal recht voorzien in verschillende bepalingen ten aanzien van individuele en gezamenlijk optredende actieve afnemers, mits alle in dit artikel opgenomen rechten en verplichtingen op alle actieve afnemers worden toegepast. Elk verschil in behandeling van gezamenlijk optredende actieve afnemers is evenredig en wordt terdege gemotiveerd.
4. De lidstaten zorgen ervoor dat actieve afnemers met eigen installaties voor de opslag van hernieuwbaar gas:
- a) het recht hebben om binnen een redelijke termijn nadat zijn een aanvraag hebben ingediend, een netaansluiting te krijgen, mits is voldaan aan alle noodzakelijke voorwaarden, bijvoorbeeld inzake balanceringsverantwoordelijkheid;
 - b) geen dubbele tarieven aangerekend krijgen, waaronder nettarieven, voor opgeslagen hernieuwbaar gas op hun eigen terrein;
 - c) niet worden onderworpen aan onevenredige vergunningsvereisten of vergoedingen;
 - d) gelijktijdig verschillende diensten mogen verlenen, indien dit technisch mogelijk is.

Energiegemeenschappen van burgers op de aardgasmarkt

1. De lidstaten [...] **kunnen** voorzien in een ondersteunend regelgevingskader voor energiegemeenschappen van burgers.
2. **Indien een lidstaat voorziet in een ondersteunend kader als bedoeld in lid 1, zorgt hij ervoor dat: [...]**
 - a) de deelname aan een energiegemeenschap van burgers open en vrijwillig is [...];
 - b) de leden of aandeelhouders van een energiegemeenschap van burgers het recht hebben de gemeenschap te verlaten, in welk geval artikel 11 [...] van toepassing is;

- c) de leden of aandeelhouders van een energiegemeenschap van burgers hun rechten en verplichtingen als huishoudelijke afnemers of actieve afnemers niet verliezen;
- d) de desbetreffende distributiesysteembeheerder tegen een compensatie die als billijk is beoordeeld door de regulerende instantie, met energiegemeenschappen van burgers samenwerkt om de overdracht van hernieuwbare [...] gasen binnen energie-gemeenschappen van burgers te faciliteren;
- e) energiegemeenschappen van burgers worden onderworpen aan niet-discriminerende, billijke, evenredige en transparante procedures en tarieven, ook wat betreft netaansluiting, registratie en de verlening van vergunningen, en aan transparante en niet-discriminerende nettatarieven die de kosten weerspiegelen, waarbij wordt gewaarborgd dat zij op voldoende en evenwichtige wijze bijdragen aan de totale kosten van het aardgassysteem.

3. Indien een lidstaat voorziet in een ondersteunend kader als bedoeld in lid 1, kan hij daarin bepalen dat energiegemeenschappen van burgers: [...]:

- a) openstaan voor grensoverschrijdende deelname [...];
- b) het recht hebben distributienetten te bezitten, op te richten, te kopen of te huren en deze op autonome wijze te beheren mits wordt voldaan aan de voorwaarden van lid 4 van dit artikel;
- c) onderworpen zijn aan de ontheffingen als bepaald in artikel 28, lid 2.

4. **Indien een lidstaat voorziet in een ondersteunend kader als bedoeld in lid 1, zorgt hij ervoor dat de energiegemeenschappen van burgers: [...]:**
- a) op niet-discriminerende wijze toegang kunnen hebben tot alle aardgasmarkten;
 - b) worden behandeld op een niet-discriminerende en evenredige wijze ten aanzien van hun activiteiten, rechten en verplichtingen als eindafnemers, producenten, leveranciers, distributiesysteembeheerders of marktdeelnemers;
 - c) financieel verantwoordelijk zijn voor de onbalansen die zij in het aardgassysteem veroorzaken of dat zij hun balanceringsverantwoordelijkheid delegeren overeenkomstig artikel 3, punt e), van [de herschikte gasverordening zoals voorgesteld bij COM(2021) [...] **804**];
 - d) worden behandeld als actieve afnemers overeenkomstig artikel 2, punt e), en artikel 13, lid 4, punten a), c) en d)[...];
 - e) het recht hebben binnen de energiegemeenschap van burgers een regeling te treffen voor het delen van hernieuwbaar gas dat is geproduceerd door de productie-eenheden in bezit van de gemeenschap, mits aan de andere in dit artikel vastgelegde vereisten wordt voldaan en de rechten en verplichtingen van de leden van de gemeenschap als eindafnemers worden gehandhaafd.

Als hernieuwbare gassen worden gedeeld, gebeurt dat, voor de toepassing van de eerste alinea, punt e), onverminderd geldende nettarieven, heffingen en vergoedingen, in overeenstemming met een transparante kosten-batenanalyse van gedistribueerde energiebronnen, uitgevoerd door de bevoegde nationale instantie.

[...] **5.** De lidstaten kunnen besluiten om energiegemeenschappen van burgers het recht toe te kennen distributienetten in hun dekkinggebied te beheren en om de desbetreffende procedures vast te stellen, onverminderd hoofdstuk VI of andere regels en bepalingen die van toepassing zijn op distributiesysteembeheerders.

Indien [...] een recht **als bedoeld in de [...]eerste alinea** wordt toegekend, zorgen de lidstaten ervoor dat de energiegemeenschappen van burgers:

- a) niet-hernieuwbaar gas mogen transporteren indien dat gas [...] noodzakelijk is voor een veilige werking van het systeem;
- b) het recht hebben een overeenkomst af te sluiten met de distributiesysteembeheerder of transmissiesysteembeheerder waarop hun net is aangesloten, over het beheer van hun net;
- c) worden onderworpen aan passende nettarieven bij de connectiepunten tussen hun net en het distributienet buiten de energiegemeenschap van burgers;
- d) afnemers die aangesloten blijven op het distributiesysteem niet discrimineren of schaden.

- 6. Indien een lidstaat voorziet in een ondersteunend kader als bedoeld in lid 1, [...] zorgt hij ervoor dat:**
- a) particuliere ondernemingen die op grote schaal commerciële activiteiten verrichten en waarvoor de gassector een primaire bron van economische activiteit vormt, direct noch indirect via een dochteronderneming als lid of aandeelhouder mogen deelnemen [...], noch op andere manieren mogen samenwerken, bijvoorbeeld via investeringen;**
 - b) particuliere ondernemingen die op grote schaal commerciële activiteiten verrichten en die als lid of aandeelhouder aan de gemeenschap deelnemen, of die op andere manieren met de gemeenschap samenwerken, bijvoorbeeld via investeringen, geen beslissende invloed kunnen uitoefenen op de besluitvorming van de energiegemeenschap van burgers;**
 - c) energiegemeenschappen van burgers economisch en financieel onafhankelijk zijn van particuliere ondernemingen, met uitzondering van hernieuwbare-energiegemeenschappen en kleine ondernemingen;**
 - d) ten minste 15 % van de stemrechten wordt toegewezen aan huishoudelijke afnemers die onafhankelijk zijn van andere leden of aandeelhouders, zoals kleine ondernemingen en lokale overheidsinstanties.**

Facturen en factureringsinformatie

1. De lidstaten zorgen ervoor dat facturen en factureringsinformatie correct, gemakkelijk te begrijpen, duidelijk, beknopt en gebruiksvriendelijk zijn, zodanig worden gepresenteerd dat vergelijking door de eindafnemer wordt vergemakkelijkt, en voldoen aan de minimumvereisten van bijlage I. Op verzoek ontvangen de eindafnemers duidelijke en begrijpelijke uitleg over hoe hun factuur tot stand is gekomen, zeker als de factuur niet gebaseerd is op het daadwerkelijke verbruik.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat de eindafnemers al hun facturen en factureringsinformatie gratis ontvangen.
3. De lidstaten zorgen ervoor dat de eindafnemers kunnen kiezen voor elektronische facturen en factureringsinformatie en **dat, ten minste in het geval van huishoudelijke afnemers en kleine en micro-ondernemingen, [...] flexibele regelingen voor de feitelijke betaling van de facturen worden aangeboden.**
4. Indien het contract in een toekomstige wijziging van het product of de prijs, of in een korting, voorziet, wordt dit samen met de datum waarop de wijziging in werking treedt op de factuur vermeld.
5. De lidstaten raadplegen consumentenorganisaties wanneer zij wijzigingen van de voorschriften voor de inhoud van facturen overwegen.

Slimme bemetering in het aardgassysteem

1. Teneinde energie-efficiëntie te bevorderen en eindafnemers meer zeggenschap te geven, bevelen de lidstaten, of, indien zo bepaald door de lidstaat, de regulerende instanties ten sterkste aan dat aardgasbedrijven en andere marktdeelnemers het gebruik van aardgas optimaliseren, onder meer door het aanbieden van diensten op het gebied van energiebeheer en door het invoeren van interoperabele slimme bemetering, met name met energiebeheersystemen voor de consument en met slimme netwerken (smart grids), overeenkomstig de gegevensbeschermingsregels van de Unie.

2. De lidstaten zorgen ervoor dat op hun grondgebied slimme bemetering wordt ingevoerd.

Niettegenstaande de eerste alinea kan die [...] invoerverplichting afhankelijk zijn van een kosten-batenanalyse die overeenkomstig de in bijlage II neergelegde beginselen wordt uitgevoerd. **In hun kosten-batenanalyse kunnen de lidstaten afzonderlijke analyses uitvoeren voor verschillende categorieën afnemers en afnemergroepen, zoals huishoudens, kleine en middelgrote ondernemingen en de industrie.**

3. De lidstaten die slimme bemetering invoeren, stellen de minimale functionele en technische vereisten vast voor de slimme bemetering die op hun grondgebied zal worden ingevoerd, en publiceren deze, overeenkomstig artikel 18 en bijlage II. De lidstaten zorgen ervoor dat de slimme bemetering interoperabel is en de mogelijkheid biedt output te leveren voor energiebeheersystemen voor consumenten. In dat verband houden de lidstaten terdege rekening met het gebruik van de desbetreffende beschikbare normen, waaronder die op het gebied van interoperabiliteit, alsook met beste praktijken en met het belang van de ontwikkeling van smart grids en van de ontwikkeling van de interne markt voor aardgas.

4. De lidstaten die slimme bemetering invoeren, zorgen ervoor dat de eindafnemers op een transparante en niet-discriminerende wijze delen in de met de invoering verbonden kosten, en houden daarbij rekening met de baten die de invoering op lange termijn voor de gehele waardeketen oplevert. De lidstaten, of, indien een lidstaat dat zo heeft bepaald, de aangewezen regulerende instanties, monitoren de invoering op hun grondgebied regelmatig om de verwezenlijkte voordelen voor de consument te volgen.
5. Indien de invoering van slimme bemetering negatief is beoordeeld als gevolg van de in lid 2 bedoelde kosten-batenanalyse, zorgen de lidstaten ervoor dat de beoordeling ten minste om de vier jaar wordt herzien in respons op wezenlijke veranderingen in de onderliggende aannames en op de technologische en de marktontwikkelingen. De lidstaten stellen de Commissie in kennis van de uitkomst van hun geactualiseerde kosten-batenanalyse, wanneer die beschikbaar is.
6. De bepalingen van deze richtlijn op het gebied van slimme bemetering zijn van toepassing op toekomstige installaties en op installaties die oudere slimme meters vervangen. Slimme bemetering die reeds vóór [datum van inwerkingtreding] is geïnstalleerd of waarvoor de "aanvang van de werkzaamheden" vóór die datum viel, kan gedurende de hele levensduur in bedrijf blijven. Slimme bemetering die niet aan de vereisten van artikel [...] 18 en bijlage II voldoet, mag echter niet meer in bedrijf zijn na [twaalf jaar na de inwerking-treding van deze richtlijn].
7. Voor de toepassing van lid 6 betekent "aanvang van de werkzaamheden" hetzij de start van de bouwwerkzaamheden, hetzij de eerste vaste toezegging om uitrusting te bestellen, hetzij een andere toezegging die de investering onomkeerbaar maakt, naargelang wat als eerste plaatsvindt. De aankoop van gronden en voorbereidende werkzaamheden zoals het verkrijgen van vergunningen en de uitvoering van voorbereidende haalbaarheidsstudies worden niet als aanvang van de werkzaamheden beschouwd. Bij overnames is de aanvang van de werkzaamheden het tijdstip van de verwerving van de activa die rechtstreeks met de overgenomen vestiging verband houden.

Slimme bemetering in het waterstofsysteem

1. De lidstaten zorgen voor de invoering van slimme bemetering die het verbruik nauwkeurig kan meten, informatie kan verstrekken over het werkelijke tijdstip van het verbruik en gegevens kan verzenden en ontvangen voor informatie-, monitoring- en controledoeleinden, door middel van een vorm van elektronische communicatie.

Niettegenstaande de eerste alinea kan die [...] invoerverplichting afhankelijk zijn van een kosten-batenanalyse die overeenkomstig de in bijlage II neergelegde beginselen wordt uitgevoerd.

2. De lidstaten zorgen voor de beveiliging van de bemetering en de respectieve datacommunicatie, voor de privacy van de eindafnemers, in overeenstemming met de toepasselijke wetgeving van de Unie inzake gegevensbescherming en privacy, alsook voor de interoperabiliteit ervan en met inachtneming van passende normen.

3. De Commissie stelt door middel van uitvoeringshandelingen interoperabiliteitsvereisten voor slimme bemetering en procedures vast om ervoor te zorgen dat degenen die daarvoor in aanmerking komen, toegang hebben tot gegevens die afkomstig zijn van die bemetering. Deze uitvoeringshandelingen worden vastgesteld volgens de in artikel 4 van Verordening (EU) nr. 182/2011 bedoelde raadplegingsprocedure.
4. **De lidstaten die slimme bemetering invoeren, zorgen ervoor dat de eindafnemers op een transparante en niet-discriminerende wijze delen in de met de invoering verbonden kosten, en houden daarbij rekening met de baten die de invoering op lange termijn voor de gehele waardeketen oplevert. De lidstaten [...] monitoren de invoering op hun grondgebied regelmatig om de verwezenlijkte voordelen voor de consument op te volgen.**
5. **Indien de invoering van slimme bemetering negatief is beoordeeld als gevolg van de in lid 1 bedoelde kosten-batenanalyse, zorgen de lidstaten ervoor dat de beoordeling ten minste om de vier jaar wordt herzien in respons op wezenlijke veranderingen in de onderliggende aannames en op de technologische en de marktontwikkelingen. De lidstaten stellen de Commissie in kennis van de uitkomst van hun geactualiseerde kosten-batenanalyse, wanneer die beschikbaar is.**

Functionaliteiten van slimme bemetering in het aardgassysteem

Indien de invoering van slimme bemetering positief wordt beoordeeld op basis van een kosten-batenanalyse als bedoeld in artikel 16, lid 2, of systematisch wordt ingevoerd na [datum van inwerkingtreding], voeren de lidstaten slimme bemetering in overeenkomstig de Europese normen, bijlage II, en de volgende vereisten:

- a) de slimme bemetering meet het werkelijke aardgasverbruik nauwkeurig en is in staat de eindafnemer informatie te verstrekken over het werkelijke tijdstip van het verbruik, met inbegrip van gevalideerde historische verbruiksgegevens die gemakkelijk, veilig en zonder extra kosten op verzoek ter beschikking van de eindafnemers worden gesteld en worden gevisualiseerd, alsmede niet-gevalideerde meest recent beschikbare verbruiksgegevens die ook gemakkelijk, veilig en zonder extra kosten ter beschikking van de eindafnemers worden gesteld, via een gestandaardiseerde interface of via toegang op afstand, ter ondersteuning van geautomatiseerde energie-efficiëntieprogramma's en andere diensten;
- b) de beveiliging van slimme bemetering en datacommunicatie voldoet aan de desbetreffende beveiligingsregels van de Unie, waarbij terdege rekening wordt gehouden met de beste beschikbare technieken om te zorgen voor het hoogste niveau van bescherming van de cyberveiligheid en rekening houdend met de kosten en het evenredigheidsbeginsel;
- c) de persoonlijke levenssfeer van eindafnemers en de bescherming van hun gegevens voldoen aan de toepasselijke regels van de Unie inzake gegevensbescherming en persoonlijke levenssfeer;

- d) op verzoek van de eindafnemers worden hun de gegevens omtrent hun aardgasverbruik ter beschikking gesteld, overeenkomstig de op grond van artikel [...]22 vastgestelde uitvoeringshandeling, door middel van een gestandaardiseerde communicatie-interface of door toegang op afstand, of aan een derde partij die namens hen optreedt, in een gemakkelijk te begrijpen formaat, waardoor zij aanbiedingen kunnen vergelijken op basis van gelijke criteria;
- e) de eindafnemer krijgt passend advies en informatie voorafgaand aan of op het moment dat de slimme meters worden geïnstalleerd, met name over hun volle potentieel ten aanzien van het meterstandbeheer en de monitoring van het energieverbruik, en over de verzameling en verwerking van persoonsgegevens overeenkomstig de geldende gegevensbeschermingsvoorschriften van de Unie;
- f) slimme bemetering maakt het mogelijk dat de meter van de eindafnemers wordt afgelezen en dat hun rekening wordt vereffend binnen dezelfde tijdresolutie als de kortste vereffeningsperiode op de nationale markt.

Voor de toepassing van de eerste alinea, punt e), worden eindafnemers in de gelegenheid gesteld hun meetgegevens op te zoeken of zonder extra kosten door te sturen naar derden en in overeenstemming met hun bij de gegevensbeschermingsregels van de Unie verleende recht op gegevensoverdraagbaarheid.

Recht op een slimme meter voor aardgas

1. Indien de invoering van slimme bemetering negatief is beoordeeld als gevolg van de in artikel 16, lid 2, bedoelde kosten-batenanalyse, en indien slimme bemetering niet systematisch wordt ingevoerd, zorgen de lidstaten ervoor dat elke eindafnemer op verzoek en onder eerlijke, redelijke en kostenefficiënte voorwaarden het recht heeft op de installatie, of, in voorkomend geval, de upgrade, van een slimme meter — waarvan de extra kosten voor zijn rekening komen — die:
 - a) indien technisch mogelijk, uitgerust is met functionaliteiten als bedoeld in artikel 18, of met een minimumreeks functionaliteiten die door de lidstaten op nationaal niveau en overeenkomstig bijlage II moet worden vastgesteld en gepubliceerd;
 - b) interoperabel is en in staat is de gewenste connectiviteit van de meterinfrastructuur met energiebeheersystemen voor afnemers te leveren.
2. Indien een afnemer op grond van lid 1 om een slimme meter verzoekt, zorgen de lidstaten, of, indien zo bepaald door de lidstaat, de aangewezen bevoegde instanties ervoor:
 - a) dat het aanbod aan de eindafnemer die om installatie van een slimme meter vraagt, expliciet vermeldt:
 - i) welke functies en interoperabiliteit door de slimme meter kunnen worden ondersteund en welke diensten kunnen worden aangeboden, alsmede welke voordelen, realistisch beschouwd, kunnen worden bereikt door die slimme meter op dat moment te hebben;
 - ii) of de installatie gepaard gaat met door de eindafnemer te dragen kosten;

- b) dat de slimme meter binnen een redelijke termijn en in ieder geval niet meer dan vier maanden na het verzoek van de afnemer wordt geïnstalleerd;
- c) dat zij regelmatig, en ten minste elke twee jaar, de daarmee samenhangende kosten opnieuw bekijken en openbaar toegankelijk maken, en dat zij de ontwikkeling van die kosten als gevolg van technologische ontwikkelingen en mogelijke metersysteemupgrades volgen.

Artikel 20

Conventionele meters voor aardgas

1. Indien eindafnemers van aardgas geen slimme meters hebben, zorgen de lidstaten ervoor dat eindafnemers individuele conventionele meters krijgen die hun feitelijke verbruik nauwkeurig meten. **De lidstaten kunnen huishoudelijke afnemers die geen gas gebruiken voor verwarmingsdoeleinden ontheffen van deze vereiste. De ontheffing kan ook worden uitgebreid tot niet-huishoudelijke afnemers in gebouwen waar de meeste afnemers huishoudens zijn die voor ontheffing in aanmerking komen, indien de toepassing van verschillende systemen technisch niet haalbaar is.**
2. De lidstaten zorgen ervoor dat de eindafnemers van aardgas hun conventionele meter gemakkelijk kunnen aflezen, hetzij rechtstreeks hetzij indirect via een online interface of via een andere passende interface.

Gegevensbeheer

1. Bij het opzetten van de regels betreffende het beheer en de uitwisseling van gegevens, specificeren de lidstaten, of, indien een lidstaat dat heeft bepaald, de aangewezen bevoegde instanties, de regels over de toegang tot gegevens van de eindafnemer voor in aanmerking komende partijen in overeenstemming met dit artikel en het toepasselijke rechtskader van de Unie. Voor de toepassing van deze richtlijn omvatten gegevens meter- en verbruiksgegevens, alsmede gegevens die nodig zijn voor het overstappen van de afnemer naar een andere leverancier en gegevens voor andere diensten.
2. De lidstaten organiseren het beheer van gegevens en zorgen daarmee voor efficiënte en beveiligde toegang tot en uitwisseling van gegevens evenals gegevensbescherming en gegevensbeveiliging.

Ongeacht het gegevensbeheermodel dat in elke lidstaat wordt toegepast, verstrekken de partijen die verantwoordelijk zijn voor het gegevensbeheer aan elke in aanmerking komende partij toegang tot de gegevens van de eindafnemer in overeenstemming met lid 1. In aanmerking komende partijen kunnen op niet-discriminerende wijze en op hetzelfde moment beschikken over de gevraagde gegevens. De toegang tot gegevens is gemakkelijk en de procedures om toegang tot gegevens te verkrijgen, worden openbaar gemaakt.

3. De regels over toegang tot en opslag van gegevens voor de toepassing van deze richtlijn zijn in overeenstemming met het desbetreffende recht van de Unie.

De verwerking van persoonsgegevens in het kader van deze richtlijn geschiedt overeenkomstig Verordening (EU) 2016/679.

4. De lidstaten of, indien een lidstaat dat heeft bepaald, de aangewezen bevoegde instanties, machtigen en certificeren de partijen die verantwoordelijk zijn voor het gegevensbeheer, of houden daar in voorkomend geval toezicht op, om ervoor te zorgen dat deze partijen aan de vereisten van deze richtlijn voldoen.

Onverminderd de taken van de functionarissen voor gegevensbescherming overeenkomstig Verordening (EU) 2016/679, kunnen de lidstaten besluiten om van de partijen die verantwoordelijk zijn voor het gegevensbeheer te eisen dat nalevingsfunctionarissen worden benoemd die verantwoordelijk zijn voor het toezicht op de uitvoering van de maatregelen die door de betrokken partijen zijn genomen om te zorgen voor niet-discriminerende toegang tot gegevens en de naleving van de vereisten van deze richtlijn.

De lidstaten kunnen de in artikel [...] 42, lid 2, punt d), bedoelde nalevingsfunctionarissen of -instanties benoemen om aan de verplichtingen uit hoofde van dit lid te voldoen.

5. De eindafnemers wordt geen extra kosten in rekening gebracht voor de toegang tot hun gegevens of voor het verzoek om hun gegevens beschikbaar te stellen.

De lidstaten zijn verantwoordelijk voor de vaststelling van de betrokken tarieven voor de toegang tot gegevens door de in aanmerking komende partijen.

De lidstaten [...] zorgen ervoor dat tarieven die worden opgelegd door gereguleerde entiteiten die gegevensdiensten verstrekken, redelijk en naar behoren verantwoord zijn.

Interoperabiliteitsvereisten en procedures voor toegang tot gegevens op de aardgasmarkt

1. Teneinde de mededinging op de detailhandelsmarkt voor aardgas te bevorderen en buitensporige administratieve kosten voor de in aanmerking komende partijen te voorkomen, faciliteren de lidstaten de volledige interoperabiliteit van energiediensten binnen de Unie.
2. De Commissie stelt door middel van uitvoeringshandelingen interoperabiliteitsvereisten en niet-discriminerende en transparante procedures voor toegang tot de in artikel 21, lid 1, bedoelde gegevens vast. Deze uitvoeringshandelingen worden vastgesteld volgens de in artikel 4 van Verordening (EU) nr. 182/2011 bedoelde raadplegingsprocedure.
3. De lidstaten zorgen ervoor dat aardgasbedrijven de in lid 2 bedoelde interoperabiliteitsvereisten en procedures voor toegang tot gegevens toepassen. Die voorschriften en procedures zijn op bestaande nationale praktijken gebaseerd.

Eén enkel contactpunt

Elke lidstaat voorziet in één enkel contactpunt waar de afnemers alle nodige informatie kunnen krijgen over hun rechten, het toepasselijk recht en de geschillenbeslechtsmechanismen in geval van een geschil. Dit één enkele contactpunt kan deel uitmaken van een algemeen consumenten-voorlichtingsloket en kan dezelfde entiteit zijn als het één enkele contactpunt voor elektriciteit als bedoeld in artikel 26 van Richtlijn (EU) 2019/944 [betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit].

Recht op buitengerechtelijke geschillenbeslechting

1. De lidstaten waarborgen dat de eindafnemers toegang hebben tot eenvoudige, eerlijke, **redelijke**, transparante, onafhankelijke, **kostenefficiënte** en doeltreffende buitengerechtelijke geschillenbeslechtsmechanismen over de bij deze richtlijn vastgestelde rechten en plichten, en wel via een onafhankelijk mechanisme zoals een energie-ombudsman of consumentenorganisatie, of via een nationale regulerende instantie. Indien de eindafnemer een consument is in de zin van Richtlijn 2013/11/EU van het Europees Parlement en de Raad⁽²³⁾, voldoen dergelijke buitengerechtelijke geschillenbeslechtsmechanismen aan de kwaliteitsvereisten van die richtlijn en voorzien deze zo nodig in systemen van terugbetaling of vergoeding.
2. Indien nodig waarborgen de lidstaten dat entiteiten voor alternatieve geschillenbeslechting samenwerken om een eenvoudige, eerlijke, transparante, onafhankelijke, kostenefficiënte en doeltreffende buitengerechtelijke geschillenbeslechtsmechanismen te bieden voor elk geschil dat voortkomt uit producten of diensten die gekoppeld zijn aan, of gebundeld zijn met, een product dat, of een dienst die, onder het toepassingsgebied van deze richtlijn valt.
3. De deelname van gasbedrijven aan buitengerechtelijke geschillenbeslechtsmechanismen voor huishoudelijke afnemers is verplicht tenzij de betrokken lidstaat aan de Commissie aantoont dat andere mechanismen even doeltreffend zijn.

Bescherming van [...]/kwetsbare afnemers en noodleveranciers

1. De lidstaten nemen passende maatregelen om eindafnemers te beschermen en voorzien met name in adequate waarborgen voor de bescherming van kwetsbare afnemers. In dit verband definieert elke lidstaat het begrip "kwetsbare afnemer", dat kan verwijzen naar energiearmoede.[...] **Criteria voor de definitie van het begrip "kwetsbare afnemer" kunnen zijn het inkomensniveau, het percentage dat energie-uitgaven vormen van het besteedbare inkomen, de energie-efficiëntie van huizen, de kritieke afhankelijkheid van elektrische apparatuur om gezondheidsredenen, leeftijd of andere criteria.** Maatregelen ter bescherming van kwetsbare [...] **afnemers** kunnen onder meer [...] een verbod inhouden op de afsluiting **van** [...] dergelijke afnemers in moeilijke tijden.
2. De lidstaten nemen met name passende maatregelen ter bescherming van op het aardgas- of waterstofsysteem aangesloten eindafnemers in afgelegen gebieden. De lidstaten kunnen een noodleverancier aanwijzen voor op het gassysteem aangesloten huishoudelijke afnemers en, indien de lidstaten dat passend achten, kleine ondernemingen en **micro-ondernemingen** [...] die op het **aardgassysteem of op het waterstofsysteem** zijn aangesloten. **De lidstaten** [...] zorgen voor een hoog niveau van consumentenbescherming, met name met betrekking tot de transparantie van contractvoorwaarden, alsook voor **concurrerende, transparante en niet-discriminerende prijzen**, algemene informatie en mechanismen voor geschillenbeslechting.

Hoofdstuk IV

Derdentoegang tot infrastructuur

DEEL I

TOEGANG TOT AARDGASINFRASTRUCTUUR

Artikel 26

Markttoegang voor hernieuwbare en koolstofarme gassen

De lidstaten maken de toegang van hernieuwbare en koolstofarme gassen tot de markt en infrastructuurvoorzieningen mogelijk, ongeacht of de installaties voor de productie van hernieuwbare en koolstofarme gassen zijn aangesloten op distributie- of transmissienetten.

Derdentoeegang tot aardgasdistributie en -transmissie en lng-terminals

1. De lidstaten dragen zorg voor de invoering van een systeem voor derdentoeegang tot het transmissie- en distributiesysteem en lng-installaties, gebaseerd op bekendgemaakte tarieven die gelden voor alle afnemers, inclusief leveringsbedrijven, en die objectief worden toegepast zonder onderscheid te maken tussen systeemgebruikers. De lidstaten zorgen ervoor dat deze tarieven of de aan de berekening daarvan ten grondslag liggende methoden voorafgaand aan hun toepassing overeenkomstig artikel 72 worden goedgekeurd door een in artikel 70 bedoelde regulerende instantie, en dat deze tarieven en, indien alleen de methoden zijn goedgekeurd, de methoden worden bekendgemaakt voordat zij in werking treden. Kortingen **mogen [...]** alleen worden toegekend indien de wetgeving van de Unie daarin voorziet.
2. **Transmissiesysteembeheerders hebben, indien nodig ten behoeve van de uitvoering van hun functies, waaronder die met betrekking tot grensoverschrijdende transmissie, toegang tot het net van andere transmissiesysteembeheerders.**
3. De bepalingen van deze richtlijn laten de sluiting van langlopende contracten inzake hernieuwbare en koolstofarme gassen onverlet, voor zover die in overeenstemming zijn met de mededingingsregels van de Unie en bijdragen tot decarbonisatie. Er worden geen langetermijncontracten voor de levering van onbehandelde fossiele gassen gesloten die doorlopen na 2049.
4. Dit artikel geldt ook voor energiegemeenschappen van burgers die distributienetten beheren.

Toegang tot upstreampijpleidingnetten voor aardgas

1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat aardgasbedrijven en in aanmerking komende afnemers, ongeacht hun locatie, overeenkomstig dit artikel toegang kunnen krijgen tot upstreampijpleidingnetten, met inbegrip van installaties voor technische diensten in verband met die toegang, maar niet tot delen van dergelijke netten en installaties die gebruikt worden voor plaatselijke productieactiviteiten op de plaats binnen een veld waar de aardgasproductie plaatsvindt. Overeenkomstig artikel 88 stellen zij de Commissie van deze maatregelen in kennis.
2. De in lid 1 bedoelde toegang wordt verschaft op een wijze die door de lidstaat wordt vastgesteld overeenkomstig de toepasselijke rechtsinstrumenten. De lidstaten passen de doelstellingen inzake eerlijke en vrije toegang, de totstandbrenging van een competitieve aardgasmarkt en het vermijden van misbruik van dominante marktposities toe en houden daarbij rekening met de zekerheid en de regelmaat van de leveringen, de beschikbare of redelijkerwijs beschikbaar te maken capaciteit en de bescherming van het milieu. Zij kunnen tevens rekening houden met:

- a) de noodzaak om toegang te weigeren vanwege een redelijkerwijs niet te verhelpen onverenigbaarheid van technische specificaties;
 - b) de noodzaak om problemen te vermijden die redelijkerwijs niet op te lossen zijn en die de doelmatige productie van koolwaterstoffen nu en in de toekomst in de weg zouden kunnen staan, met inbegrip van de productie in winningsgebieden met een marginale economische levensvatbaarheid;
 - c) de noodzaak om rekening te houden met de naar behoren gemotiveerde redelijke behoeften van de eigenaar of exploitant van het upstreampijpleidingnet met betrekking tot het transport en de verwerking van aardgas, alsook met de belangen van alle andere gebruikers van het upstreampijpleidingnet of de bijbehorende verwerkings- of behandelingsinstallatie; en
 - d) de noodzaak om, overeenkomstig het Unierecht, hun wettelijke en bestuursrechtelijke procedures toe te passen voor het verlenen van toestemming voor productie of upstreamontwikkeling.
3. De lidstaten zorgen ervoor dat zij over regelingen voor geschillenbeslechting beschikken, met inbegrip van een instantie die onafhankelijk van de partijen opereert en toegang heeft tot alle relevante informatie, zodat geschillen over de toegang tot upstreampijpleidingnetten met bekwame spoed beslecht kunnen worden, met inachtneming van de in lid 2 genoemde criteria en rekening houdend met het aantal partijen dat betrokken kan zijn bij de onderhandelingen over de toegang tot dergelijke netten.

4. In geval van een grensoverschrijdend geschil wordt de regeling voor geschillenbeslechting toegepast van de lidstaat die rechtsmacht heeft over het upstreampijpleidingnet waartoe de toegang wordt geweigerd. Indien bij grensoverschrijdende geschillen meer dan één lidstaat bevoegd is voor het betrokken net, plegen de betrokken lidstaten overleg met elkaar om ervoor te zorgen dat de bepalingen van deze richtlijn consequent worden toegepast. Indien het upstreampijpleidingnet begint in een derde land en ten minste met één lidstaat verbonden is, overleggen de betrokken lidstaten met elkaar, en raadpleegt de lidstaat waar zich het eerste entrypunt met het net van de lidstaten bevindt, het betrokken derde land waar het upstreampijpleidingnet begint, teneinde ervoor te zorgen dat, wat het betrokken net betreft, deze richtlijn consequent wordt toegepast op het grondgebied van de lidstaten.

Toegang tot opslag van aardgas

1. Met het oog op de organisatie van de toegang tot opslaginstallaties en leidingbuffer, wanneer dit technisch of economisch noodzakelijk is voor een efficiënte toegang tot het systeem voor de levering aan afnemers, alsmede met het oog op de organisatie van de toegang tot ondersteunende diensten, kunnen de lidstaten een of beide van de in de leden 3 en 4 bedoelde procedures kiezen. Bij deze procedures worden objectieve, transparante en niet-discriminerende criteria gehanteerd.

Bij de keuze van de procedure voor toegang tot opslaginstallaties overeenkomstig dit artikel houden de lidstaten rekening met de resultaten van de gemeenschappelijke en nationale risicobeoordelingen die overeenkomstig artikel 7 van Verordening (EU) 2017/1938 zijn uitgevoerd.

De regulerende instanties stellen criteria vast op basis waarvan de toegangsregeling kan worden bepaald die van toepassing is op opslaginstallaties en leidingbuffer, en maken die bekend. Zij maken bekend, of verplichten de beheerders van opslag- en transmissiesystemen daartoe, welke opslaginstallaties, of welke onderdelen daarvan, en welke leidingbuffer wordt aangeboden overeenkomstig de verschillende procedures van de leden 3 en 4.

.

2. Lid 1 is niet van toepassing op ondersteunende diensten en tijdelijke opslag die gerelateerd zijn aan een lng-installatie en die nodig zijn voor de hervergassing en de daaropvolgende toelevering aan het transmissiesysteem.
3. Bij toegang via onderhandelingen nemen de regulerende instanties de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat bedrijven en in aanmerking komende afnemers binnen en buiten het door het stelsel van systemen bestreken grondgebied kunnen onderhandelen over toegang tot opslaginstallaties en leidingbuffer, wanneer dit technisch en/of economisch noodzakelijk is voor een efficiënte toegang tot het systeem, alsmede met het oog op de organisatie van de toegang tot andere ondersteunende diensten. De partijen zijn verplicht te goeder trouw over toegang tot opslaginstallaties, leidingbuffer en andere ondersteunende diensten te onderhandelen.

Over contracten voor toegang tot opslaginstallaties, leidingbuffer en andere ondersteunende diensten wordt met de betrokken opslagsysteembeheerder onderhandeld. De regulerende instanties schrijven de opslagsysteembeheerders en de aardgasbedrijven voor dat zij hun belangrijkste commerciële voorwaarden voor het gebruik van opslaginstallaties, leidingbuffer en andere ondersteunende diensten elk jaar publiceren.

Bij het opstellen van die voorwaarden raadplegen de opslagbeheerders de systeemgebruikers.

4. Bij gereguleerde toegang nemen de regulerende instanties de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat aardgasbedrijven en in aanmerking komende afnemers binnen en buiten het door het stelsel van systemen bestreken grondgebied een recht van toegang tot opslaginstallaties, leidingbuffer en andere ondersteunende diensten krijgen op basis van gepubliceerde tarieven of andere voorwaarden en verplichtingen voor het gebruik van die opslaginstallaties en leidingbuffer, wanneer dit technisch of economisch noodzakelijk is voor een efficiënte toegang tot het systeem, alsmede met het oog op de organisatie van de toegang tot andere ondersteunende diensten. De regulerende instanties raadplegen de systeemgebruikers bij het opstellen van de tarieven of de methoden voor de berekening hiervan. Dit recht van toegang voor in aanmerking komende afnemers kan worden verleend door hen in staat te stellen leveringscontracten te sluiten met andere concurrerende bedrijven dan de eigenaar of beheerder van het systeem of een verwant bedrijf.

Directe leidingen voor aardgas

1. De lidstaten nemen maatregelen om het mogelijk te maken dat:
 - a) de op hun grondgebied gevestigde bedrijven via een directe leiding kunnen leveren aan de in aanmerking komende afnemers; en
 - b) elke dergelijke afnemer die op hun grondgebied gevestigd is, via een directe leiding kan worden bevoorraad door een producent en door een aardgasbedrijf.
2. In gevallen waarin toestemming (bijvoorbeeld vergunning, toelating, concessie, instemming of goedkeuring) vereist is voor de aanleg of exploitatie van directe leidingen, stellen de lidstaten of een door hen aangewezen bevoegde instantie criteria vast voor het verlenen van toestemming voor de aanleg of exploitatie van die directe leidingen op hun grondgebied. De criteria zijn objectief, transparant en niet-discriminerend.
3. De lidstaten kunnen de toestemming voor de aanleg van een directe leiding afhankelijk stellen van de weigering van toegang tot het systeem op basis van artikel 34, dan wel van de start van een geschillenbeslechtsprocedure overeenkomstig artikel 73.

DEEL II

TOEGANG TOT WATERSTOFINFRASTRUCTUUR

Artikel 31

Derdentoeegang tot waterstofnetten

1. De lidstaten zorgen voor de invoering van een systeem voor gereguleerde derdentoeegang tot waterstofnetten op basis van gepubliceerde tarieven die objectief en zonder onderscheid tussen waterstofnetgebruikers worden toegepast.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat deze tarieven of de aan de berekening daarvan ten grondslag liggende methoden voorafgaand aan hun toepassing overeenkomstig artikel 72 worden goedgekeurd door een in artikel 70 bedoelde regulerende instantie, en dat deze tarieven en, indien alleen de methoden zijn goedgekeurd, de methoden worden bekendgemaakt voordat zij in werking treden.
3. Waterstofnetbeheerders hebben, indien nodig ten behoeve van de uitvoering van hun functies, waaronder die met betrekking tot grensoverschrijdend transport van waterstof in een waterstofnet, toegang tot het net van andere waterstofnetbeheerders.

4. Tot en met 31 december [2035] kan een lidstaat besluiten lid 1 niet toe te passen. In dat geval zorgt de lidstaat voor de invoering van een systeem van onderhandelde derdentoegang tot waterstofnetten op basis van objectieve, transparante en niet-discriminerende criteria. De regulerende instanties nemen de nodige maatregelen om de gebruikers van waterstofnetten in de gelegenheid te stellen te onderhandelen over de toegang tot waterstofnetten **en om de partijen te verplichten** te goeder trouw over de toegang tot waterstofnetten te onderhandelen.
5. Indien gebruik wordt gemaakt van onderhandelde toegang **als bedoeld in lid 4**, geven de regulerende instanties de gebruikers van waterstofnetten richtsnoeren over de wijze waarop de overeengekomen tarieven zullen worden beïnvloed wanneer gereguleerde derdentoegang wordt ingevoerd.

Derdentoegang tot waterstofterminals

1. De lidstaten zorgen voor de invoering van een systeem voor derdentoegang tot waterstofterminals op basis van objectieve, transparante en niet-discriminerende onderhandelde toegang, waarbij de regulerende instanties de nodige maatregelen nemen om waterstofterminalgebruikers in staat te stellen te onderhandelen over toegang tot dergelijke terminals. De partijen zijn verplicht te goeder trouw over toegang te onderhandelen. **De lidstaten kunnen ook besluiten een gereguleerde derdentoegang [...] tot waterstofterminals toe te passen.**
2. De regulerende instanties houden toezicht op de voorwaarden voor de derdentoegang tot waterstofterminals en de gevolgen daarvan voor de waterstofmarkten en nemen, indien nodig om de mededinging te waarborgen, maatregelen om de toegang te verbeteren overeenkomstig de criteria van lid 1.

Toegang tot waterstofopslag

1. **De lidstaten zorgen voor de invoering van een systeem voor derdentoegang tot waterstofopslag en toegang tot leidingbuffer wanneer dat technisch en economisch noodzakelijk is voor het verlenen van efficiënte toegang tot het systeem voor de levering aan afnemers en voor de organisatie van toegang tot ondersteunende diensten, op basis van objectieve, transparante en niet-discriminerende onderhandelde toegang, of voor een systeem van gereguleerde derdentoegang overeenkomstig lid 2.**
2. **Met ingang van 1 januari 2036** zorgen de lidstaten voor de invoering van een systeem voor gereguleerde derdentoegang tot waterstofopslag en **toegang tot leidingbuffer** [...] wanneer dat technisch [...]of economisch noodzakelijk is voor het verlenen van efficiënte toegang tot het systeem[...] voor de levering aan afnemers en voor de organisatie van toegang tot ondersteunende diensten, op basis van gepubliceerde tarieven en objectief en zonder discriminatie tussen gebruikers van waterstofsysteem. De lidstaten zorgen ervoor dat die tarieven of de methoden voor de berekening ervan worden goedgekeurd door de regulerende instanties overeenkomstig artikel 72 alvorens zij van kracht worden.

DEEL III

WEIGERING VAN TOEGANG EN AANSLUITING

Artikel 34

Weigering van toegang en aansluiting

1. **Transmissiesysteembeheerders, distributiesysteembeheerders** [...] en waterstof-**bedrijven** kunnen toegang tot of aansluiting op het aardgas- of waterstofsysteem weigeren op grond van een gebrek aan capaciteit. [...]
2. **Onverminderd** [...] de decarbonisatiedoelstellingen op nationaal en EU-niveau, nemen de lidstaten passende maatregelen om ervoor te zorgen dat **transmissiesysteembeheerders, [...] distributiesysteembeheerders** [...] of aardgas- of waterstofbedrijven die toegang tot of aansluiting op het aardgas- of waterstofsysteem op grond van een gebrek aan capaciteit of het ontbreken van een verbinding weigeren, de nodige uitbreidingswerkzaamheden verrichten voor zover dat economisch verantwoord is of wanneer een potentiële afnemer bereid is daarvoor te betalen.
3. De toegang tot het systeem voor hernieuwbare en koolstofarme gassen kan uitsluitend worden geweigerd op grond van de bepalingen van de artikelen 18 en 33 van [de herschikte gasverordening als voorgesteld bij COM(2021) [...]**804**].

4. In afwijking van de leden 1[...], 2 en 3 kan een lidstaat voorzien in een systeem waarbij het transmissiesysteembeheerders en distributiesysteembeheerders is toegestaan gebruikers van aardgasnetten toegang of aansluiting te weigeren of hen af te sluiten, met name om ervoor te zorgen dat de verwezenlijking van de in artikel 2, lid 1, van Verordening (EU) 2021/1119 vastgelegde doelstelling inzake klimaatneutraliteit wordt nagestreefd, indien:
- a) het in artikel 51 [...] bedoelde netontwikkelingsplan voorziet in de ontmanteling van het transmissiesysteem of van belangrijke onderdelen daarvan, of;
 - b) de bevoegde nationale autoriteit de ontmanteling [...] van het distributienet of van belangrijke onderdelen daarvan heeft goedgekeurd.

Lidstaten waar de weigering van toegang en aansluiting of de afsluiting van netgebruikers overeenkomstig dit lid [...] [...] is toegestaan, zorgen ervoor dat dit gebeurt op basis van objectieve, transparante en niet-discriminerende criteria [...] die door de nationale regulerende instantie zijn vastgesteld rekening houdend met de desbetreffende belangen. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om netgebruikers overeenkomstig artikel 11 a te beschermen indien afsluiting is toegestaan.

5. Elke weigering van toegang of aansluiting en elke afsluiting overeenkomstig dit artikel wordt naar behoren gemotiveerd.

Hoofdstuk V

Voorschriften voor transmissie-, opslag- en lng-systeembeheerders van aardgas

Artikel 35

Taken van transmissie-, opslag- of lng-systeembeheerders

1. Elke transmissie-, opslag- of lng-systeembeheerder:
 - a) beheert, onderhoudt en ontwikkelt onder economische voorwaarden veilige, betrouwbare en efficiënte transmissie-, opslag- of lng-installaties om een open markt te waarborgen, met inachtneming van het milieu en de in [Verordening (EU) 2022/... (de methaanverordening)] neergelegde verplichtingen, en zorgt voor afdoende middelen om aan de dienstverleningsverplichtingen te voldoen;
 - b) maakt geen onderscheid tussen systeemgebruikers of categorieën van systeemgebruikers, met name ten gunste van verwante bedrijven;
 - c) verstrekt elke andere transmissiesysteembeheerder, opslagsysteembeheerder, lng-systeembeheerder of elke distributiesysteembeheerder voldoende informatie om te waarborgen dat het transport en de opslag van aardgas kunnen geschieden op een wijze die verenigbaar is met de zekere en doelmatige exploitatie van het stelsel van systemen,
 - d) verstrekt de systeemgebruikers de informatie die zij voor een efficiënte toegang tot het systeem nodig hebben.

2. Elke transmissiesysteembeheerder bouwt voldoende grensoverschrijdende capaciteit op om Europese transmissie-infrastructuur te integreren die voldoet aan alle economisch redelijke en technisch haalbare vraag naar capaciteit, rekening houdend met de leverings- en voorzieningszekerheid van gas.
3. Transmissiesysteembeheerders werken samen met distributiesysteembeheerders om de effectieve deelname van met hun net verbonden marktdeelnemers op de detailhandels-, de groothandels- en de balanceringsmarkt te garanderen.
4. Transmissiesysteembeheerders zorgen voor een efficiënt gaskwaliteitsbeheer in hun installaties in overeenstemming met de toepasselijke gaskwaliteitsnormen.
5. De door transmissiesysteembeheerders vastgestelde regels voor het in evenwicht houden van het gastransmissiesysteem, waaronder de regels voor de tarieven die zij hun systeemgebruikers aanrekenen voor verstoring van de energiebalans, zijn objectief, transparant en niet-discriminerend. De voorwaarden, met inbegrip van de regels en tarieven, voor het verlenen van dergelijke diensten door transmissiesysteembeheerders worden volgens een methode die in overeenstemming is met artikel 72, lid 7, vastgesteld op een niet-discriminerende wijze die de kostprijs weerspiegelt; de voorwaarden worden gepubliceerd.
6. De regulerende instanties, indien de lidstaten hierin voorzien, of de lidstaten kunnen verlangen dat transmissiesysteembeheerders voldoen aan minimumnormen voor het onderhoud en de ontwikkeling van het transmissiesysteem, inclusief interconnectiecapaciteit.

7. De lidstaten mogen bepalen dat één of meer van de in lid 1 vermelde verantwoordelijkheden worden toegewezen aan een andere transmissiesysteembeheerder dan die welke het transmissiesysteem bezit waarop de desbetreffende verantwoordelijkheden van toepassing zijn. De transmissiesysteembeheerder waaraan de taken zijn toegewezen, wordt gecertificeerd in het kader van het model van de ontvlechting van de eigendom, de onafhankelijke systeembeheerder of de onafhankelijke transmissiesysteembeheerder, en voldoet aan de in artikel 54 vastgelegde vereisten, maar wordt niet vereist het onder zijn verantwoordelijkheid vallende transmissiesysteem te bezitten.
8. [...]Een transmissiesysteembeheerder **die het transmissiesysteem bezit**, voldoet aan de vereisten van hoofdstuk IX en wordt gecertificeerd overeenkomstig artikel [...]65. Dit doet geen afbreuk aan de mogelijkheid voor transmissiesysteembeheerders die in het kader van het model van de ontvlechting van eigendom, de onafhankelijke systeembeheerder of de onafhankelijke transmissiesysteembeheerders zijn gecertificeerd, om op hun initiatief en onder hun toezicht, bepaalde taken te delegeren aan andere transmissiesysteembeheerders die in het kader van het model van de ontvlechting van eigendom, de onafhankelijke systeembeheerder of de onafhankelijke transmissiesysteembeheerder zijn gecertificeerd, indien de delegatie van taken de effectieve en onafhankelijke besluitvormingsbevoegdheden van de delegerende transmissiesysteembeheerder niet in het gedrang brengt.

9. Lng-, **transmissie**- en opslagsysteembeheerders werken binnen één lidstaat en op regionaal niveau samen om te zorgen voor een zo efficiënt mogelijk gebruik van de capaciteit van de installaties en synergieën tussen deze installaties, waarbij zij rekening houden met de integriteit en de werking van het systeem **en beperkingen bij het beheer van lng- en opslaginstallaties voorkomen.**
10. Transmissiesysteembeheerders schaffen de energie die zij ter uitvoering van hun taken gebruiken aan volgens transparante, niet-discriminerende en op de markt gebaseerde procedures.

Vertrouwelijkheid voor transmissiesysteembeheerders en eigenaars van transmissiesystemen

1. Onverminderd artikel 68 of enige andere wettelijke verplichting tot het verstrekken van informatie, eerbiedigt elke transmissie-, opslag- of lng-systeembeheerder en eigenaar van een transmissiesysteem de vertrouwelijkheid van de commercieel gevoelige gegevens die hem bij zijn bedrijfsvoering ter kennis komen, en voorkomt hij dat informatie over zijn eigen activiteiten die commercieel voordeel kan opleveren, op discriminerende wijze wordt vrijgegeven. Met name geven zij geen commercieel gevoelige gegevens vrij aan de andere onderdelen van de onderneming **die geen transmissie- of distributiesysteembeheerder of waterstofnetbeheerder zijn**, tenzij dat noodzakelijk is voor de uitvoering van een zakelijke transactie. Om de volledige inachtneming van de regels betreffende de ontvlechting van informatie te verzekeren, zien de lidstaten erop toe dat de eigenaar van een transmissiesysteem alsook, in het geval van een gecombineerde beheerder, de distributiesysteembeheerder, en de overige onderdelen van het bedrijf **die geen transmissie- of distributiesysteembeheerder of waterstofnetbeheerder zijn**, niet van gezamenlijke diensten gebruikmaken, zoals gezamenlijke juridische diensten, afgezien van zuiver administratieve en IT-functies.

2. Transmissie-, opslag- of lng-systeembeheerders maken bij de aan- of verkoop van aardgas door een verwant bedrijf geen misbruik van commercieel gevoelige gegevens die zij van derden hebben gekregen in het kader van de verlening van of onderhandelingen over toegang tot het systeem.
3. Informatie die nodig is voor doeltreffende mededinging en een efficiënte werking van de markt wordt openbaar gemaakt. Deze verplichting laat de bescherming van gevoelige handelsinformatie onverlet.

Besluitvormingsbevoegdheden inzake de aansluiting van[...] installaties voor de productie van hernieuwbare en koolstofarme gassen op het transmissiesysteem

1. De transmissiesysteembeheerder stelt transparante en efficiënte procedures op voor de niet-discriminerende aansluiting van [...] installaties voor de productie van hernieuwbare en koolstofarme gassen op het transmissiesysteem en publiceert deze. Deze procedures worden door de regulerende instanties goedgekeurd.

[...] [...]

Besluitvormingsbevoegdheden inzake de aansluiting op het transmissiesysteem en het waterstofnet

1. De transmissiesysteembeheerder en de waterstofnetbeheerder stellen transparante en efficiënte procedures en tarieven op voor de niet-discriminerende aansluiting van opslaginstallaties voor aardgas of waterstof, lng-hervergassingsinstallaties, waterstofterminals en industriële afnemers op het transmissiesysteem en het waterstofnet, en publiceert deze. Deze procedures worden door de regulerende instantie goedgekeurd.
2. De transmissiesysteembeheerder en de waterstofnetbeheerder hebben niet het recht de aansluiting van een nieuwe opslaginstallatie voor aardgas of waterstof, lng-hervergassingsinstallatie, waterstofterminal of industriële afnemer te weigeren op grond van mogelijke toekomstige beperkingen van de beschikbare netcapaciteit of het argument dat extra kosten zijn verbonden aan de noodzakelijke capaciteitsvergroting. De transmissiesysteembeheerder en de waterstofnetbeheerder zorgen voor voldoende entry- en exitcapaciteit voor de nieuwe aansluiting.

Hoofdstuk VI

Distributiesysteembeheer van aardgas

Artikel 39

Aanwijzing van distributiesysteembeheerders

De lidstaten wijzen één of meer distributiesysteembeheerders aan, of verlangen van de bedrijven die eigenaar zijn van of verantwoordelijk zijn voor distributiesystemen, dat zij één of meer distributiesysteembeheerders aanwijzen voor een termijn die door de lidstaten op grond van doelmatigheid en economisch evenwicht wordt vastgesteld, en de lidstaten zien erop toe dat deze beheerders de bepalingen van de artikelen 40, 42 en 43 naleven.

Taken van distributiesysteembeheerders

1. Elke distributiesysteembeheerder is verantwoordelijk voor het waarborgen van het systeem op lange termijn om te voldoen aan een redelijke vraag naar de distributie van aardgas, en voor het onder economische voorwaarden beheren, onderhouden en ontwikkelen **of ontmantelen** van een veilig, betrouwbaar en efficiënt systeem in zijn gebied, met inachtneming van het milieu, de in [Verordening (EU) 2022/ ... (methaanverordening)] neergelegde verplichtingen en energie-efficiëntie.
2. Indien de regulerende instanties daartoe besluiten, kunnen distributiesysteembeheerders verantwoordelijk zijn voor het waarborgen van een efficiënt gaskwaliteitsbeheer in hun installaties, in overeenstemming met de toepasselijke gaskwaliteitsnormen, indien nodig voor systeembeheer als gevolg van de injectie van hernieuwbare en koolstofarme gassen.
3. De distributiesysteembeheerder mag niet tussen systeemgebruikers of categorieën van systeemgebruikers discrimineren, met name niet ten gunste van verwante bedrijven.
4. Elke distributiesysteembeheerder verstrekt elke andere distributiesysteembeheerder, transmissiesysteembeheerder, lng-systeembeheerder en/of opslagsysteembeheerder voldoende informatie om te waarborgen dat het transport en de opslag van aardgas geschieden op een wijze die verenigbaar is met de zekere en doelmatige exploitatie van het stelsel van systemen.

5. Elke distributiesysteembeheerder verstrekt de systeemgebruikers de informatie die zij nodig hebben voor efficiënte toegang tot het systeem, inclusief het gebruik ervan.
6. Indien een distributiesysteembeheerder verantwoordelijk is voor het balanceren van het gasdistributiesysteem, zijn de daartoe door hem vastgestelde regels, waaronder de regels voor de vaststelling van de tarieven die zij systeemgebruikers voor energie-onbalans in rekening brengen, objectief, transparant en niet-discriminerend. De voorwaarden, inclusief regels en tarieven, voor het verlenen van dergelijke diensten door distributiesysteembeheerders worden overeenkomstig een methode die verenigbaar is met artikel 72, lid 7, bepaald op een niet-discriminerende wijze die de kosten weerspiegelt; de voorwaarden worden gepubliceerd.
7. Distributiesysteembeheerders werken samen met transmissiesysteembeheerders om te zorgen voor de effectieve deelname van op hun [...] **infrastructuur** aangesloten marktdeelnemers op de detailhandels-, **de** groothandels- en **de** balanceringsmarkt in het entry-exitsysteem waartoe het distributiesysteem behoort.

[...] [...]

[...] (Verplaatst naar artikel 41) [...]

Besluitvormingsbevoegdheden inzake de aansluiting van [...] installaties voor de productie van hernieuwbare en koolstofarme gassen op het distributiesysteem

De regulerende instanties **verlangen** [...] van distributiesysteembeheerder dat zij transparante en efficiënte procedures opstellen en publiceren voor de niet-discriminerende aansluiting van [...] installaties voor de productie van hernieuwbare en koolstofarme gassen. Deze procedures worden door de regulerende instanties goedgekeurd.

(Verplaatst van artikel 40) [...]

Ontvlechting van distributiesysteembeheerders

1. Indien de distributiesysteembeheerder deel uitmaakt van een verticaal geïntegreerd bedrijf, moet hij, althans met betrekking tot zijn rechtsvorm, organisatie en besluitvorming, onafhankelijk zijn van andere, niet met distributie samenhangende activiteiten. Deze regels houden geen verplichting in om de eigendom van de activa van het distributiesysteem af te scheiden van het verticaal geïntegreerde bedrijf.
2. Indien de distributiesysteembeheerder deel uitmaakt van een verticaal geïntegreerd bedrijf, moet hij, naast de vereisten zoals bedoeld in lid 1, met betrekking tot zijn organisatie en besluitvorming onafhankelijk zijn van andere, niet met distributie samenhangende activiteiten. Om dit te verwezenlijken, gelden de volgende minimumcriteria:
 - a) de personen die verantwoordelijk zijn voor het beheer van de distributiesysteembeheerder nemen niet deel aan bedrijfsstructuren van het geïntegreerde aardgasbedrijf die direct of indirect verantwoordelijk zijn voor het dagelijkse beheer van de productie, de transmissie, het vervoer [...] en de levering van gassen;
 - b) er worden passende maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat rekening wordt gehouden met de professionele belangen van de personen die verantwoordelijk zijn voor het bestuur van de distributiesysteembeheerder, zodat zij onafhankelijk kunnen functioneren;

- c) de distributiesysteembeheerder beschikt over effectieve bevoegdheden om onafhankelijk van het geïntegreerde aardgasbedrijf besluiten te nemen met betrekking tot de activa die nodig zijn voor de exploitatie, het onderhoud of de ontwikkeling van het net. Om deze taken te vervullen beschikt de distributiesysteembeheerder over de nodige middelen, inclusief personele, technische, financiële en fysieke middelen. Dit vormt geen beletsel voor passende coördinatieregelingen die ervoor moeten zorgen dat de rechten van de moederonderneming op economisch toezicht en beheerstoezicht met betrekking tot het rendement van de investering, zoals indirect geregeld overeenkomstig artikel 72, lid 7, in een dochteronderneming beschermd worden. Hierdoor wordt de moederonderneming met name in staat gesteld haar goedkeuring te hechten aan het jaarlijks financieel plan, of elk equivalent instrument, van de transmissiesysteembeheerder, en algemene limieten vast te stellen voor de schuldenlast van haar dochteronderneming. Het biedt de moederonderneming echter niet de mogelijkheid instructies te geven met betrekking tot de dagelijkse bedrijfsvoering of individuele besluiten over de aanleg of de verbetering van distributielijnen, die niet verder gaan dan de voorwaarden van het goedgekeurde financiële plan of enig equivalent instrument;
- d) de distributiesysteembeheerder stelt een nalevingsprogramma op met maatregelen om te waarborgen dat discriminerend gedrag is uitgesloten, en zorgt ervoor dat de naleving daarvan op adequate wijze wordt gemonitord. Het nalevingsprogramma bevat de specifieke verplichtingen van de werknemers ter verwezenlijking van die doelstelling. De persoon of de instantie die belast is met de monitoring van het nalevingsprogramma, de nalevingsfunctionaris van de distributiesysteembeheerder, dient bij de in artikel 70, lid 1, bedoelde regulerende instantie jaarlijks een verslag in waarin de genomen maatregelen worden vermeld, en dit verslag wordt bekendgemaakt. De nalevingsfunctionaris van de distributiesysteembeheerder is volledig onafhankelijk en heeft toegang tot alle informatie van de distributiesysteembeheerder en eventuele verbonden ondernemingen die hij nodig heeft om zijn taken te vervullen.

3. Indien de distributiesysteembeheerder deel uitmaakt van een verticaal geïntegreerd bedrijf zien de lidstaten erop toe dat de activiteit van de distributiesysteembeheerder wordt gemonitord door de regulerende instanties of andere bevoegde instanties om ervoor te waken dat hij die verticale integratie niet benut om de mededinging te vervalsen. Met name vermijden verticaal geïntegreerde distributiesysteembeheerders om via communicatie en merknamen verwarring te scheppen wat de afzonderlijke identiteit betreft van de leveringstak van het verticaal geïntegreerde bedrijf.
4. De lidstaten kunnen besluiten de leden 1, 2 en 3 niet toe te passen op geïntegreerde aardgasbedrijven die minder dan 100 000 aangesloten afnemers bedienen.

Artikel 43

Vertrouwelijkheid voor distributiesysteembeheerders

1. Onverminderd artikel 68 of enige andere wettelijke verplichting tot het verstrekken van informatie eerbiedigt elke distributiesysteembeheerder de vertrouwelijkheid van de commercieel gevoelige gegevens die hem bij zijn bedrijfsvoering ter kennis komen, en voorkomt hij dat informatie over zijn eigen activiteiten die commercieel voordeel kan opleveren, op discriminerende wijze wordt vrijgegeven.
2. Distributiesysteembeheerders maken bij de aan- of verkoop van aardgas door een verwant bedrijf geen misbruik van commercieel gevoelige gegevens die zij van derden hebben gekregen in het kader van de verlening van of onderhandelingen over toegang tot het systeem.

Gesloten distributiesystemen voor aardgas

1. De lidstaten kunnen voorzien in regulerende instanties of andere bevoegde organen om een systeem dat aardgas distribueert binnen een geografisch afgebakende industrie- of commerciële locatie of een locatie met gedeelde diensten en dat niet, onder onverminderd lid 4, huishoudelijke afnemers van aardgas voorziet, als gesloten distributiesysteem aan te merken indien:
 - a) de exploitatie of het productieproces van de gebruikers van dat systeem om specifieke technische of veiligheidsredenen geïntegreerd is; of
 - b) het systeem primair aardgas distribueert aan de eigenaar of beheerder van het systeem of de daarmee verwante bedrijven.
2. De lidstaten kunnen voorzien in regulerende instanties om de beheerder van een gesloten distributiesysteem voor aardgas te ontheffen van de vereiste krachtens artikel 27, lid 1, dat tarieven of de methoden voor de berekening hiervan moeten worden goedgekeurd alvorens zij overeenkomstig artikel 72 van kracht worden.

3. Indien er een ontheffing wordt toegestaan uit hoofde van lid 2, worden de geldende tarieven of de methoden voor de berekening hiervan herzien en goedgekeurd overeenkomstig artikel 72 op verzoek van een gebruiker van het gesloten distributiesysteem voor aardgas.
4. Incidenteel gebruik van een klein aantal huishoudens die werkzaam zijn bij of vergelijkbare betrekkingen hebben met de eigenaar van het distributiesysteem en in het gebied dat door een gesloten distributiesysteem bediend wordt, sluit niet uit dat een ontheffing uit hoofde van lid 2 wordt toegestaan.
5. Gesloten distributiesystemen worden als distributiesystemen beschouwd voor de toepassing van deze richtlijn.

Artikel 45

Gecombineerde beheerder

Artikel [...]42, lid 1, vormt geen beletsel voor een gecombineerd beheer van transmissie-, lng-, opslag- en distributiesystemen door een distributiesysteembeheerder, mits de beheerder de voorwaarden van de artikel 54, lid 1, of de artikelen 55 en 56, of hoofdstuk IX naleeft.

Hoofdstuk VII

Voorschriften voor specifieke waterstofnetten

Artikel 46

Taken van waterstofnet-, waterstofopslag- en waterstofterminalbeheerders

1. Elke waterstofnet-, waterstofopslag- en waterstofterminalbeheerder is verantwoordelijk om:
 - a) veilige en betrouwbare infrastructuurvoorzieningen voor het transport of de opslag van waterstof onder economische voorwaarden te beheren, onderhouden en ontwikkelen, met inachtneming van het milieu, in nauwe samenwerking met beheerders van aangesloten en naburige waterstofnetten;
 - b) ervoor te zorgen dat het waterstofsysteem op lange termijn kan voldoen aan een redelijke vraag naar transport en opslag van waterstof;
 - c) te zorgen voor afdoende middelen teneinde [...] aan zijn verplichtingen te voldoen;
 - d) de beheerder van andere netten of systemen waaraan zijn systeem is gekoppeld, voldoende informatie te verschaffen om het zeker en efficiënt beheer, de gecoördineerde ontwikkeling en de interoperabiliteit van het stelsel van systemen te waarborgen;
 - e) geen onderscheid te maken tussen **waterstof**systeemgebruikers of categorieën van infrastructuurgebruikers, met name ten gunste van verwante bedrijven; en

- f) de **waterstof**systeemgebruikers de informatie te verstrekken die zij voor een efficiënte toegang tot de infrastructuur nodig hebben;
- g) alle redelijke beschikbare maatregelen te nemen om waterstofemissies tijdens hun activiteiten te voorkomen of tot een minimum te beperken, en op gezette tijden alle relevante onderdelen die onder de verantwoordelijkheid van de beheerder vallen te onderzoeken op waterstoflekken en deze te herstellen;
- h) bij de bevoegde autoriteiten een verslag in te dienen over de detectie van waterstoflekken en, indien nodig, een reparatie- of vervangingsprogramma.

2. [...] **Waterstofnetbeheerders stellen zich tot doel te zorgen voor [...]**grensoverschrijdende capaciteit om Europese waterstofinfrastructuur te integreren die voldoet aan alle economisch redelijke en technisch haalbare vraag naar capaciteit, rekening houdend met de leverings- en voorzieningszekerheid van waterstof. **Na certificering overeenkomstig artikel 65 van deze richtlijn en artikel 13 van [de herschikte gasverordening als voorgesteld bij COM(2021) 804] kunnen de bevoegde autoriteiten van de lidstaten besluiten één of een beperkt aantal waterstofnetbeheerders [...] ermee te belasten voor grensoverschrijdende capaciteit te zorgen.**

3. **De regulerende instantie kan besluiten waterstofnetbeheerders de verantwoordelijkheid te geven om [...] voor een efficiënt beheer van de waterstofkwaliteit in hun netten te zorgen overeenkomstig de toepasselijke kwaliteitsnormen voor waterstof, indien nodig voor het systeembeheer [...].**
4. **Met ingang van 1 januari 2036 of met ingang van een eerdere datum indien de [...] regulerende autoriteit dat zo bepaalt, zijn waterstofnetbeheerders verantwoordelijk voor het balanceren van hun netten. De door waterstofnetbeheerders vastgestelde regels voor het balanceren van het waterstofnet, waaronder de regels voor de tarieven die zij hun systeemgebruikers aanrekenen voor verstoring van de energiebalans, zijn objectief, transparant en niet-discriminerend.**

Bestaande waterstofnetten

1. De lidstaten kunnen **de regulerende instanties [...] de mogelijkheid bieden om [...]** een afwijking van de vereisten van **een of meer van de** artikelen 31, 62, 63, [...] 64 **en 65** van deze richtlijn, en van de artikelen 6 en 47 van [de herschikte gasverordening als voorgesteld bij COM(2021) [...] **804**] toe te staan aan waterstofnetten die op [datum van inwerkingtreding] eigendom waren van een verticaal geïntegreerd bedrijf. De afwijking is beperkt tot de netcapaciteit die op [datum van inwerkingtreding] in gebruik is.
2. De afwijking [...] vervalt:
 - a) indien het verticaal geïntegreerde bedrijf bij de regulerende instantie een verzoek indient om een einde te maken aan de afwijking en een dergelijk verzoek door de regulerende instantie wordt goedgekeurd;
 - b) indien het waterstofnet waarvoor de afwijking geldt, wordt aangesloten op een ander waterstofnet;

- c) indien het waterstofnet waarvoor de afwijking geldt of de capaciteit ervan wordt uitgebreid **met meer dan [5 %] wat betreft de lengte of capaciteit ervan ten opzichte van [datum van inwerkingtreding van deze richtlijn]; [...]; of**
- d) [...] **indien de regulerende instantie tot de vaststelling komt dat het blijven toepassen van de afwijking zou dreigen de mededinging te belemmeren of de efficiënte uitrol van waterstofinfrastructuur of de ontwikkeling van de waterstofmarkt in de lidstaat of in de Unie negatief te beïnvloeden.**

3. De regulerende instanties kunnen de beheerders van bestaande waterstofnetten verzoeken hun alle informatie te verstrekken die zij nodig hebben voor de uitvoering van hun taken.

Geografisch afgebakende waterstofnetten

1. De lidstaten kunnen de regulerende autoriteiten de mogelijkheid bieden om [...] een afwijking toe te staan van de artikelen 62 **en 65** voor waterstofnetten die waterstof vervoeren [...] naar een beperkt aantal exitpunten binnen een geografisch afgebakend [...] gebied. **Zolang de afwijking geldt, moet dat net aan alle volgende voorwaarden voldoen:**
 - i. **Het omvat geen waterstofinterconnectoren. [...]**
 - ii. **Er zijn geen directe verbindingen met waterstofopslagfaciliteiten of waterstofterminals, tenzij die opslagfaciliteiten of -terminals ook zijn aangesloten op een waterstofnet waarvoor geen afwijking uit hoofde van dit artikel of artikel 47 geldt.**
 - iii. **[...]**
 - iv. **[...] Het dient in de eerste plaats voor de levering van waterstof aan rechtstreeks op dit net aangesloten afnemers.**

2. **De nationale regulerende instantie neemt een besluit tot intrekking van de in lid 1 bedoelde afwijking indien zij tot de vaststelling komt dat het blijven toepassen van de afwijking zou dreigen de mededinging te belemmeren of de efficiënte uitrol van waterstofinfrastructuur of de ontwikkeling van de waterstofmarkt in de lidstaat of in de Unie negatief te beïnvloeden, of indien niet langer wordt voldaan aan een of meer van de in lid 1 genoemde voorwaarden.**

[...]

[...]

Waterstofinterconnectoren met derde landen

1. **Voorafgaand aan de ingebruikname van elke waterstofinterconnector tussen de lidstaten en derde landen sluit de Unie een internationale overeenkomst overeenkomstig artikel 218 VWEU met het aangesloten derde land of de aangesloten derde landen, waarin de exploitatievoorschriften voor de betrokken waterstofinterconnector zijn vastgelegd, indien dat nodig is om te zorgen voor samenhang en consistentie met de in deze richtlijn en in [de herschikte gasverordening als voorgesteld bij COM(2021) 804] vastgelegde voorschriften voor waterstofnetten. Een internationale overeenkomst wordt niet als noodzakelijk beschouwd indien de lidstaat die door de waterstofinterconnector is aangesloten of voornemens is te worden aangesloten, onderhandelt over en overgaat tot de sluiting van een intergouvernementele overeenkomst met het aangesloten derde land of de aangesloten derde landen als bedoeld in artikel 82, waarin de exploitatievoorschriften voor de betrokken waterstofinterconnector zijn vastgelegd, om te zorgen voor samenhang en consistentie met de in deze richtlijn en in [de herschikte gasverordening als voorgesteld bij COM(2021) 804] vastgelegde voorschriften voor waterstofnetten.**

[...]

2. **Lid 1 laat artikel 79 en de bevoegdheidsverdeling tussen de Unie en de lidstaten onverlet.**

[...]

3. **De lidstaten zorgen ervoor dat bij de handhaving van de in lid 1 bedoelde regels rekening wordt gehouden met de daadwerkelijke toepassing ervan op het grondgebied van de Unie en met de geïntegreerde aard van de interconnector.**

[...]

Vertrouwelijkheid voor beheerders van waterstofnetten, waterstofopslaginstallaties en waterstofterminals

1. Onverminderd de wettelijke verplichtingen om informatie openbaar te maken, eerbiedigt elke beheerder van een waterstofnet, waterstofopslaginstallatie of waterstofterminal en elke eigenaar van een waterstofnet de vertrouwelijkheid van commercieel gevoelige gegevens die hem bij zijn bedrijfsvoering ter kennis komen, en voorkomt hij dat informatie over zijn eigen activiteiten die commercieel voordeel kan opleveren, op discriminerende wijze wordt vrijgegeven. Met name indien de beheerder van een waterstofnet, waterstofopslaginstallatie of waterstofterminal, of de eigenaar van een waterstofnet deel uitmaakt van een verticaal geïntegreerd bedrijf, geeft hij geen commercieel gevoelige informatie vrij aan de andere onderdelen van de onderneming **die geen transmissie- of distributiesysteem-beheerder of waterstofnetbeheerder zijn**, tenzij dit noodzakelijk is voor de uitvoering van een zakelijke transactie.

2. De beheerder van een waterstofnet, waterstofopslaginstallatie of waterstofterminal maakt bij de aan- of verkoop van waterstof door een verwant bedrijf geen misbruik van commercieel gevoelige gegevens die hij van derden heeft verkregen in het kader van de verlening van of onderhandelingen over toegang tot het systeem.
3. Informatie die nodig is voor doeltreffende mededinging en een efficiënte werking van de markt wordt openbaar gemaakt. Deze verplichting laat de bescherming van gevoelige handelsinformatie onverlet.

Hoofdstuk VIII

Geïntegreerde netplanning

Artikel 51

Netontwikkeling voor aardgas en bevoegdheden om investeringsbeslissingen te nemen

1. Alle transmissiesysteembeheerders leggen, na raadpleging van alle belanghebbenden, de betrokken regulerende instantie ten minste om de twee jaar een tienjarig netontwikkelingsplan voor dat gebaseerd is op het bestaande en te verwachten niveau van vraag en aanbod. Er is ten minste één enkel netontwikkelingsplan per lidstaat. Infrastructuurbeheerders, met inbegrip van lng-terminalbeheerders, opslagbeheerders, distributiesysteembeheerders, waterstofbeheerders, infrastructuurbeheerders voor stadsverwarming en elektriciteitsbeheerders zijn verplicht alle relevante informatie die nodig is voor de ontwikkeling van het enkele plan, te verstrekken aan en te delen met de transmissiesysteembeheerders. Het netontwikkelingsplan bevat efficiënte maatregelen om de toereikendheid van het aardgassysteem en de voorzieningszekerheid te garanderen, in het bijzonder de naleving van de in Verordening (EU) 2017/1938 neergelegde infrastructuurnormen. Het tienjarig netontwikkelingsplan wordt gepubliceerd en is openbaar toegankelijk op een website.

2. Het tienjarig netontwikkelingsplan moet met name:
- a) **uitvoerige en gedetailleerde informatie** bevatten over de belangrijkste infrastructuur die de eerstvolgende tien jaar aangelegd of vernieuwd moet worden, **rekening houdend met eventuele infrastructuur die nodig is voor het aansluiten van installaties voor hernieuwbaar en koolstofarm gas en met inbegrip van infrastructuur die is ontwikkeld [...] om terugstroming naar het transmissienet mogelijk te maken;**
 - b) alle investeringen bevatten waartoe reeds besloten is en aangeven welke nieuwe investeringen de eerstkomende drie jaar gedaan moeten worden;
 - c) **uitvoerige en gedetailleerde informatie** bevatten over infrastructuurvoorzieningen die kunnen of zullen worden ontmanteld; [...]
 - d) een tijdschema bevatten voor alle investerings- en ontmantelingsprojecten;
 - e) gebaseerd zijn op een gezamenlijk scenariokader dat is ontwikkeld door de betrokken infrastructuurbeheerders, met inbegrip van betrokken distributiesysteembeheerders, van ten minste **aardgas** en elektriciteit. **Deze scenario's zijn gebaseerd op redelijke aannames over de ontwikkeling van de productie, de levering, het verbruik en de uitwisseling met andere landen;**

- f) consistent zijn met de resultaten van de gemeenschappelijke en nationale risico-evaluaties uit hoofde van artikel 7 van Verordening (EG) 2017/1938;
 - g) in overeenstemming zijn met het geïntegreerde nationale energie- en klimaatplan en de actualisering daarvan, en met de geïntegreerde nationale energie- en klimaatvoortgangsverslagen die zijn ingediend overeenkomstig Verordening (EU) 2018/1999, en de in artikel 2, lid 1, van Verordening (EU) 2021/1119 bedoelde doelstelling inzake klimaatneutraliteit ondersteunen.
3. Bij het opstellen van het tienjarige netontwikkelingsplan houdt de transmissiesysteembeheerder ten volle rekening met het potentieel van alternatieven voor uitbreiding van het systeem, zoals het gebruik van vraagrespons, alsook met het verwachte verbruik na toepassing van het energie-efficiëntie-eerstbeginsel **en de doelstellingen om de vraag terug te dringen**, de handel met andere landen en het Uniebrede netontwikkelingsplan. **Met het oog op de energiesysteemintegratie [...]** gaat de transmissiesysteembeheerder na hoe, waar mogelijk, tegemoet kan worden gekomen aan een behoefte met betrekking tot zowel elektriciteits- als gassystemen en verstrekt hij daarbij informatie over de optimale locatie en omvang van energieopslag en activa voor de omzetting van elektriciteit in gas.

4. De regulerende instantie raadpleegt op een open en transparante wijze alle daadwerkelijke en potentiële systeemgebruikers over het tienjarige netontwikkelingsplan. Personen of bedrijven die beweren potentiële systeemgebruikers te zijn, kan worden verzocht die bewering te onderbouwen. Zij maakt het resultaat van de raadpleging bekend, met name de mogelijke behoeften aan investeringen.
5. De regulerende instantie gaat na of het tienjarige netontwikkelingsplan alle investeringsbehoeften bestrijkt die tijdens de raadpleging zijn opgetekend en of het overeenkomt met de meest recente Uniebrede simulatie van scenario's van verstoringen die door het ENTSB-G is uitgevoerd overeenkomstig artikel 7 van Verordening (EU) 2017/1938, met de regionale en nationale risico-evaluaties en met het niet-bindende tienjarige Uniebrede netontwikkelingsplan als bedoeld in artikel 30, lid 1, punt b), van Verordening (EU) 2019/943, **artikel 29 van [de herschikte gasverordening als voorgesteld bij COM(2021) 804] en artikel 43 van [de herschikte gasverordening als voorgesteld bij COM(2021) 804]**. Als betwijfeld wordt of het overeenkomt met het tienjarige netontwikkelingsplan dat de gehele Unie dekt, raadpleegt de regulerende instantie ACER. De regulerende instantie kan eisen dat de transmissiesysteembeheerder zijn tienjarige netontwikkelingsplan wijzigt.

De bevoegde nationale autoriteiten gaan na of het tienjarige netontwikkelingsplan in overeenstemming is met de **in artikel 2, lid 1, van Verordening (EU) 2021/1119 vastgelegde doelstelling inzake klimaatneutraliteit**, met het nationale energie- en klimaatplan en de actualiseringen daarvan, en met de geïntegreerde nationale energie- en klimaatvoortgangsverslagen die zijn ingediend overeenkomstig Verordening (EU) 2018/1999, **en kunnen de regulerende instantie bij afwijking een met redenen omkleed advies met een beschrijving van de afwijking verstrekken, waarmee terdege rekening moet worden gehouden.**

6. De regulerende instantie houdt toezicht op en evalueert de uitvoering van het tienjarige netontwikkelingsplan.
7. Als de onafhankelijke systeembeheerder of onafhankelijke transmissiebeheerder om andere dan dwingende redenen buiten zijn macht een investering die volgens het tienjarige netontwikkelingsplan in de eerstvolgende drie jaar uitgevoerd had moeten worden, niet uitvoert, zorgen de lidstaten ervoor dat de regulerende instantie ten minste een van de volgende maatregelen moet nemen opdat de investering in kwestie wordt gedaan indien de investering in het licht van het meest recente tienjarige netontwikkelingsplan nog relevant is:

- a) eisen dat de transmissiesysteembeheerder de investering in kwestie uitvoert;
- b) voor de investering in kwestie een aanbestedingsprocedure organiseren die openstaat voor alle investeerders;
- c) de transmissiesysteembeheerder verplichten in te stemmen met een kapitaalverhoging om de nodige investeringen te financieren en onafhankelijke investeerders de mogelijkheid te geven deel te nemen in het kapitaal.

Indien de regulerende instantie gebruik heeft gemaakt van haar in de eerste alinea, punt b), genoemde bevoegdheden, kan zij de transmissiesysteembeheerder verplichten in te stemmen met:

- a) financiering door een derde partij;
- b) bouw door een derde partij;
- c) opbouw van het betrokken activa zelf;
- d) exploitatie van de betrokken activa zelf.

De transmissiesysteembeheerder verstrekt de investeerders alle nodige gegevens om de investeringen te verrichten, sluit nieuwe activa aan op het transmissienet en stelt algemeen beschouwd alles in het werk om de uitvoering van het investeringsproject te vergemakkelijken.

De toepasselijke financieringsregelingen worden door de regulerende instantie goedgekeurd.

8. Indien de regulerende instantie gebruik heeft gemaakt van haar bevoegdheden uit hoofde van lid 7, dekken de van toepassing zijnde tariefregelingen de kosten van de betrokken investeringen.

Verslaglegging over de ontwikkeling van waterstofnetten

1. De waterstofnetbeheerders dienen bij de regulerende instantie [...] **om de twee jaar [...]** een overzicht in van de waterstofnetinfrastructuur die zij willen ontwikkelen. **Het eerste overzicht wordt ingediend binnen zes maanden na [...]**certificering van de waterstofnetbeheerder overeenkomstig artikel 65 van deze richtlijn en artikel 13 van [de herschikte gasverordening als voorgesteld bij COM(2021)[...] 804]], of binnen twaalf maanden na het verkrijgen van [...] een afwijking overeenkomstig artikel 47 of artikel 48 indien dat eerder is. Reeds bestaande waterstofnetbeheerders op de datum van inwerkingtreding van deze richtlijn dienen het eerste overzicht in binnen zes maanden na de inwerkingtreding van deze richtlijn. Dat overzicht moet met name:
 - a) informatie bevatten over de capaciteitsbehoeften, zowel qua volume als qua duur, zoals overeengekomen tussen **waterstofnetgebruikers** en waterstofnetbeheerders, **alsook over de locatie van potentiële toekomstige moeilijk koolstofvrij te maken [...]** eindgebruikers van het waterstofnet en de waterstoflevering;

- b) informatie bevatten over de mate waarin herbestemde aardgaspijpleidingen zullen worden gebruikt voor het transport van waterstof;
- c) in overeenstemming zijn met het geïntegreerde nationale energie- en klimaatplan en de actualisering daarvan, en met de geïntegreerde nationale energie- en klimaatvoortgangsverslagen die zijn ingediend overeenkomstig Verordening (EU) 2018/1999, en de in artikel 2, lid 1, van Verordening (EU) 2021/1119 bedoelde doelstelling inzake klimaatneutraliteit ondersteunen;
- d) **de informatie bevatten die overeenkomstig lid 2 wordt uitgewisseld met waterstofnetbeheerders in naburige lidstaten.**

2. Waterstofopslag- en **waterstof**terminalbeheerders verstrekken alle relevante informatie die nodig is voor het opstellen van het overzicht en delen deze met de waterstofnetbeheerders. **De waterstofnetbeheerders wisselen alle relevante informatie die nodig is voor het opstellen van het overzicht uit met andere waterstofnetbeheerders, ook met die in naburige lidstaten [...].**

3. De regulerende instantie onderzoekt het overzicht **en doet aanbevelingen voor wijzigingen daarin door de waterstofnetbeheerder**[...]. Bij dit onderzoek wordt rekening gehouden met de algemene energetisch-economische noodzaak van het waterstofnet en met het overeenkomstig artikel 51, lid 2, punt e), ontwikkelde gezamenlijke scenariokader. **Voor overzichten die worden ingediend met betrekking tot waterstofnetten waarvoor een afwijking overeenkomstig artikel 47 of artikel 48 geldt, kan de regulerende autoriteit ervoor kiezen het overzicht niet te onderzoeken en geen wijzigingen aan te bevelen.**
4. De regulerende instantie houdt bij de goedkeuring van specifieke heffingen in de zin van artikel 4 van [de herschikte gasverordening zoals voorgesteld bij COM(2021)[...] **804**] rekening met het onderzoek van het overzicht.
5. De waterstofnetbeheerders publiceren [...] **om de twee jaar** een gezamenlijk verslag over de ontwikkeling van het waterstofsysteem op basis van het bij de regulerende instantie ingediende overzicht. Zij houden rekening met het onderzoek **en de aanbevelingen** van de regulerende instantie als bedoeld in lid [...] **3. De regulerende instantie kan advies over het verslag uitbrengen.**

- 5 bis.** Tot en met 31 januari 2035 kunnen de lidstaten, onverminderd de bevoegdheden van de regulerende instantie om te waken over de voorschriften voor toegang tot het net, een andere bevoegde autoriteit belasten met het onderzoeken van het overzicht en het aanbevelen van wijzigingen daarin door de waterstofnetbeheerder om te zorgen voor samenhang met het geïntegreerde nationale energie- en klimaatplan en de actualiseringen daarvan. [...]
- 6.** Indien de lidstaten een systeem van gereguleerde derdentoegang tot waterstofnetten overeenkomstig artikel 31, lid 1, toepassen, passen de lidstaten [...] de vereisten van artikel 51 toe op waterstofnetbeheerders, met uitzondering van vereisten die verband houden met Verordening (EU) 2017/1938. In dat geval gaat de regulerende instantie ook na of het door de waterstofnetbeheerder ingediende tienjarige netontwikkelingsplan in overeenstemming is met het tienjarige Uniebrede netontwikkelingsplan voor waterstof als bedoeld in artikel 43 van [de herschikte gasverordening].
- 7.** In plaats van dit artikel toe te passen, kunnen de lidstaten besluiten om met ingang van [de datum van inwerkingtreding van deze richtlijn] de vereisten van [...] artikel 51 toe te passen op waterstofnetbeheerders.

Financiering van grensoverschrijdende waterstofinfrastructuur

1. Indien **de lidstaten een systeem van gereguleerde derdentoegang tot waterstofnetten overeenkomstig artikel 31, lid 1, toepassen en indien** een waterstofinterconnectorproject [...] geen project van gemeenschappelijk belang is als bedoeld in [hoofdstuk II van Verordening xxx betreffende richtsnoeren voor trans-Europese energie-infrastructuur en bijlage I, punt 3, daarbij], **dragen** de aangrenzende en betrokken waterstofnetbeheerders **de kosten van het project en kunnen zij deze verrekenen in hun respectieve tariefsysteem. Als zij een aanzienlijk verschil tussen de winst en de kosten vaststellen, kunnen [...] zij** een projectplan opstellen, met inbegrip van een verzoek om grensoverschrijdende kostenverdeling, en dienen zij dit gezamenlijk ter goedkeuring in bij de betrokken regulerende instanties.

2. **Indien waterstofnetbeheerders een projectplan als bedoeld in lid 1 indienen, geldt [...] het volgende:**
- a) het projectplan en het verzoek om grensoverschrijdende kostenverdeling gaan vergezeld van een projectspecifieke kosten-batenanalyse, waarin rekening wordt gehouden met de voordelen van het project buiten de grenzen van de betrokken lidstaten, en van een bedrijfsplan waarin de financiële levensvatbaarheid van het project wordt beoordeeld, waarin een financieringsoplossing wordt opgenomen en waarin wordt gespecificeerd of de betrokken waterstofnetbeheerders instemmen met een onderbouwd voorstel voor een grensoverschrijdende kostenverdeling;
 - b) de betrokken regulerende instanties **kunnen [...]**, na raadpleging van de waterstofnetbeheerders, gecoördineerde besluiten nemen over de verdeling van de investeringskosten die door elke netbeheerder voor het project moeten worden gedragen;
 - c) indien de betreffende regulerende instanties niet tot een akkoord komen over het verzoek[...], **kunnen zij besluiten de zaak voor te leggen aan ACER**. ACER neemt een besluit overeenkomstig de procedure van artikel 6, lid 10, van Verordening (EU) 2019/942.

[...]

[...]

[...]

[...]

[...]

Hoofdstuk IX

Ontvlechting van transmissiesysteembeheerders

DEEL 1

ONTVLECHTING VAN DE EIGENDOM

Artikel 54

Ontvlechting van transmissiesystemen en van transmissiesysteembeheerders

1. De lidstaten zorgen ervoor dat:
 - a) ieder bedrijf dat eigenaar is van een transmissiesysteem, handelt als een transmissiesysteembeheerder;
 - b) dezelfde persoon of personen niet het recht hebben om:
 - i) direct of indirect zeggenschap uit te oefenen over een bedrijf dat één van de functies van productie of levering verricht, en direct of indirect zeggenschap uit te oefenen of rechten uit te oefenen over een transmissiesysteembeheerder of een transmissiesysteem; of
 - ii) direct of indirect zeggenschap uit te oefenen over een transmissiesysteembeheerder of een transmissiesysteem, en direct of indirect zeggenschap uit te oefenen of rechten uit te oefenen over een bedrijf dat één van de functies van productie of levering verricht;

- c) dezelfde persoon of personen niet het recht hebben om leden aan te wijzen van de raad van toezicht, van de raad van bestuur of van organen die het bedrijf juridisch vertegenwoordigen, van een transmissiesysteembeheerder of een transmissiesysteem, en om op directe of indirecte wijze zeggenschap uit te oefenen of rechten uit te oefenen over een bedrijf dat één van de functies van productie of levering verricht;
- d) dezelfde persoon niet het recht heeft om lid te zijn van de raad van toezicht, van de raad van bestuur of van organen die het bedrijf juridisch vertegenwoordigen, van zowel een bedrijf dat één van de functies van productie of levering verricht, als een transmissiesysteembeheerder of een transmissiesysteem.

2. De in lid 1, punten b) en c), bedoelde rechten omvatten met name:

- a) het recht om stemrechten uit te oefenen;
- b) de bevoegdheid om leden aan te wijzen van de raad van toezicht, van de raad van bestuur of van organen die het bedrijf juridisch vertegenwoordigen; of
- c) het hebben van een meerderheidsaandeel.

3. Voor de toepassing van lid 1, punt b), wordt onder de term "bedrijf dat één van de functies van productie of levering verricht" ook begrepen "bedrijf dat één van de functies van productie of levering verricht" in de zin van Richtlijn (EU) 2019/944 van het Europees Parlement en de Raad²⁵, en wordt onder de termen "transmissiesysteembeheerder" en "transmissiesysteem" ook "transmissiesysteembeheerder", respectievelijk "transmissiesysteem" in de zin van die richtlijn begrepen.

²⁵ Richtlijn (EU) 2019/944 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot wijziging van Richtlijn 2012/27/EU (PB L 158 van 14.6.2019, blz. 125).

[...] [...]

5. De in lid 1, punt a), van dit artikel vervatte verplichting wordt geacht te zijn vervuld in een situatie waarin twee of meer bedrijven die eigenaar zijn van transmissiesystemen, een gemeenschappelijke onderneming hebben opgericht die in twee of meer lidstaten optreedt als transmissiesysteembeheerder van de betrokken transmissiesystemen. Geen ander bedrijf mag deel uitmaken van de gemeenschappelijke onderneming, tenzij het overeenkomstig artikel 55 is erkend als onafhankelijke systeembeheerder of als onafhankelijke transmissiebeheerder voor de toepassing van deel 3.
6. Indien de in lid 1, punten b), c) en d), bedoelde persoon de lidstaat of een ander overheidsorgaan is, worden voor de toepassing van dit artikel twee afzonderlijke overheidsorganen die zeggenschap uitoefenen over, enerzijds, een transmissiesysteembeheerder of een transmissiesysteem en, anderzijds, over een bedrijf dat één van de functies van productie of levering verricht, niet als dezelfde persoon of dezelfde personen beschouwd.

7. De lidstaten zorgen ervoor dat noch de in artikel 36 bedoelde commercieel gevoelige gegevens in de handen van een transmissiesysteembeheerder die deel heeft uitgemaakt van een verticaal geïntegreerd bedrijf, noch het personeel van die transmissiesysteembeheerder, worden overgedragen aan bedrijven die één van de functies van productie of levering verrichten.
8. Indien het transmissiesysteem op 3 september 2009 toebehoorde aan een verticaal geïntegreerd bedrijf, kan een lidstaat besluiten lid 1 niet toe te passen. Wat betreft het gedeelte van het transmissiesysteem dat een lidstaat met een derde land verbindt tussen de grens van die lidstaat en het eerste connectiepunt met het net van die lidstaat, indien het transmissiesysteem op 23 mei 2019 toebehoort aan een verticaal geïntegreerd bedrijf, kan een lidstaat besluiten lid 1 niet toe te passen.

In dat geval besluit de betrokken lidstaat:

- a) een onafhankelijke systeembeheerder aan te wijzen overeenkomstig artikel 55, of
- b) de bepalingen van deel 3 na te leven.

9. Indien het transmissiesysteem op 3 september 2009 toebehoorde aan een verticaal geïntegreerd bedrijf en er regelingen van kracht zijn die een effectievere onafhankelijkheid van de transmissiesysteembeheerder waarborgen dan de bepalingen van deel 3, kan een lidstaat besluiten lid 1 niet toe te passen.

Wat betreft het gedeelte van het transmissiesysteem dat een lidstaat met een derde land verbindt tussen de grens van die lidstaat en het eerste connectiepunt met het net van die lidstaat, indien het transmissiesysteem op 23 mei 2019 toebehoort aan een verticaal geïntegreerd bedrijf en er regelingen van kracht zijn die een effectievere onafhankelijkheid van de transmissiesysteembeheerder waarborgen dan de bepalingen van deel 3, kan die lidstaat besluiten lid 1 niet toe te passen.

10. Voordat een bedrijf wordt goedgekeurd en aangewezen als transmissiesysteembeheerder uit hoofde van lid 9 van dit artikel, wordt het gecertificeerd volgens de procedures van artikel 65, leden 4, 5 en 6, van deze richtlijn, en van artikel 13 van Verordening **COM(2021) 804 final [verwijzing naar de herschikte verordening]** [...]. Daarna controleert de Commissie of de bestaande regelingen duidelijk een effectievere onafhankelijkheid van de transmissiesysteembeheerder waarborgen dan de bepalingen van deel 3.
11. Een verticaal geïntegreerd bedrijf dat eigenaar is van een transmissiesysteem, mag in geen geval worden belet maatregelen te treffen om te voldoen aan het bepaalde in lid 1.
12. Bedrijven die één van de functies van productie of levering verrichten, mogen in geen geval in staat zijn op directe of indirecte wijze zeggenschap of enig recht uit te oefenen ten aanzien van ontvlochten transmissiesysteembeheerders in lidstaten die lid 1 toepassen.

DEEL 2

ONAFHANKELIJKE SYSTEEMBEHEERDERS

Artikel 55

Onafhankelijke systeembeheerders

1. Indien het transmissiesysteem op 3 september 2009 toebehoorde aan een verticaal geïntegreerd bedrijf, kan een lidstaat besluiten artikel [...]54, lid 1, niet toe te passen en op voorstel van de eigenaar van het transmissiesysteem een onafhankelijke systeembeheerder aan te wijzen.

Wat betreft het gedeelte van het transmissiesysteem dat een lidstaat met een derde land verbindt tussen de grens van die lidstaat en het eerste connectiepunt met het net van die lidstaat, indien het transmissiesysteem op 23 mei 2019 toebehoorde aan een verticaal geïntegreerd bedrijf, kan die lidstaat besluiten artikel 54, lid 1, niet toe te passen en op voorstel van de eigenaar van het transmissiesysteem een onafhankelijke systeembeheerder aan te wijzen.

De aanwijzing van een onafhankelijke systeembeheerder moet door de Commissie worden goedgekeurd.

2. De lidstaat mag een onafhankelijke systeembeheerder alleen goedkeuren en aanwijzen indien:
- a) de kandidaat-beheerder heeft aangetoond te voldoen aan de eisen van artikel 54, lid 1, punten b), c) en d);
 - b) de kandidaat-beheerder heeft aangetoond dat hij beschikt over de financiële, technische, fysieke en personele middelen om de in artikel 35 omschreven taken uit te voeren;
 - c) de kandidaat-beheerder heeft toegezegd een tienjarig netontwikkelingsplan uit te voeren dat door de regulerende instantie wordt gemonitord;
 - d) de eigenaar van het transmissiesysteem heeft aangetoond dat hij zijn verplichtingen uit hoofde van lid 5 kan nakomen; daartoe stelt de eigenaar alle ontwerpen van contractuele regelingen ter beschikking van de kandidaat-systeembeheerder en van alle andere relevante entiteiten;
 - e) de kandidaat-beheerder heeft aangetoond dat hij zijn verplichtingen uit hoofde van [de beschikbare gasverordening als voorgesteld bij COM(2021) [...] 804] kan nakomen, inclusief de samenwerking tussen transmissiesysteembeheerders op Europees en regionaal niveau.
3. Bedrijven die door de regulerende instantie zijn gecertificeerd omdat zij voldoen aan de voorschriften van artikel 66 en van lid 2 van dit artikel, worden door de lidstaten goedgekeurd en aangewezen als onafhankelijke systeembeheerders. De certificeringsprocedure van hetzij artikel 65 van deze richtlijn en artikel 3 van Verordening (EG) nr. 715/2009, hetzij van artikel 66 van deze richtlijn, is van toepassing.

4. Iedere onafhankelijke systeembeheerder is verantwoordelijk voor het verlenen en beheren van derdentoegang tot het net, inclusief het innen van een toegangsheffing en congestielasten voor de exploitatie, het onderhoud en de ontwikkeling van het transmissiesysteem, en moet ervoor zorgen dat door een afdoende investeringsplanning wordt gewaarborgd dat het systeem op langere termijn in staat is aan een redelijke vraag te voldoen. Wat de ontwikkeling van het transmissiesysteem betreft, is de onafhankelijke systeembeheerder verantwoordelijk voor de planning (met inbegrip van de toestemmingsprocedure), de bouw en de bestelling van nieuwe infrastructuur. In die zin treedt de onafhankelijke systeembeheerder op als transmissiesysteembeheerder overeenkomstig dit hoofdstuk. De eigenaars van transmissiesystemen zijn niet bevoegd voor het verlenen en beheren van toegang voor derden, noch voor de investeringsplanning.
5. Indien een onafhankelijke systeembeheerder is aangewezen, zorgt de eigenaar van het transmissiesysteem voor:
- a) de nodige samenwerking met en ondersteuning van de onafhankelijke systeembeheerder voor de uitvoering van zijn taken, inclusief meer bepaald alle toepasselijke informatie;
 - b) de financiering van door de onafhankelijke systeembeheerder geplande en door de regulerende instantie goedgekeurde investeringen, of hij stemt ermee in dat die investeringen door een betrokken partij, waaronder de onafhankelijke systeembeheerder, worden gefinancierd. De toepasselijke financiële regelingen moeten worden goedgekeurd door de regulerende instantie. Alvorens deze goedkeuring te geven, raadpleegt de regulerende instantie de eigenaar van de activa samen met andere betrokken partijen;

- c) het dekken van de aansprakelijkheid met betrekking tot de netactiva, met uitzondering van de aansprakelijkheid die verband houdt met de taken van de onafhankelijke systeembeheerder;
 - d) waarborgen teneinde de financiering van netuitbreidingen te vergemakkelijken, met uitzondering van die investeringen waarvoor hij er overeenkomstig punt b) mee heeft ingestemd dat zij door een betrokken partij, inclusief de onafhankelijke systeembeheerder, worden gefinancierd.
6. In nauwe samenwerking met de regulerende instantie, worden aan de betrokken nationale mededingingsautoriteit alle toepasselijke bevoegdheden verleend om de naleving door de transmissiesysteemeigenaar van zijn verplichtingen overeenkomstig lid 5 daadwerkelijk te monitoren.

Artikel 56

Ontvlechting van eigenaars van transmissiesystemen, eigenaars van waterstofnetten, opslagsysteembeheerders en waterstofopslagbeheerders

Indien een onafhankelijke systeembeheerder of een onafhankelijke waterstofnet**beheerder** is aangewezen, zijn eigenaars van transmissiesystemen en waterstofnetten en opslagsysteembeheerders of waterstofopslagbeheerders die deel uitmaken van een verticaal geïntegreerd bedrijf, onafhankelijk, althans wat hun rechtsvorm, organisatie en besluitvorming betreft, van andere, niet met transmissie, distributie, transport en opslag van gassen samenhangende activiteiten.

Dit artikel geldt uitsluitend voor opslaginstallaties voor aardgas die in technische en/of economische zin noodzakelijk zijn voor een efficiënte toegang voor de levering aan afnemers overeenkomstig artikel 29.

Teneinde de in **de eerste alinea** [...] bedoelde onafhankelijkheid van de eigenaar van een transmissiesysteem of waterstofnet en de opslagsysteembeheerder of waterstofopslagbeheerder te waarborgen, gelden de volgende minimumcriteria:

- a) de personen die verantwoordelijk zijn voor het beheer van de eigenaar van een transmissiesysteem of waterstofnet en de opslagsysteembeheerder of waterstofopslagbeheerder nemen niet deel aan bedrijfsstructuren van het geïntegreerde aardgasbedrijf die direct of indirect verantwoordelijk zijn voor het dagelijkse beheer van de productie en levering van gassen;
- b) er moeten passende maatregelen worden genomen teneinde ervoor te zorgen dat rekening wordt gehouden met de professionele belangen van de personen die verantwoordelijk zijn voor het beheer van de eigenaar van een transmissiesysteem of waterstofnet en de opslagsysteembeheerder of waterstofopslagbeheerder, zodat zij onafhankelijk kunnen functioneren;
- c) de opslagsysteembeheerder of waterstofopslagbeheerder heeft effectieve beslissingsbevoegdheid, onafhankelijk van het geïntegreerde aardgasbedrijf, wat de activa betreft die noodzakelijk zijn voor de exploitatie, het onderhoud, en de ontwikkeling van de opslaginstallaties. Dit vormt geen beletsel voor passende coördinatieregelingen die ervoor moeten zorgen dat de rechten van de moederonderneming op economisch toezicht en beheerstoezicht met betrekking tot het rendement van de investering, zoals indirect geregeld overeenkomstig artikel 72, lid 7, in een dochteronderneming beschermd worden. Hierdoor wordt met name de moederonderneming in staat gesteld haar goedkeuring te hechten aan het jaarlijks financieel plan, of elk equivalent instrument, van de opslagsysteembeheerder of de waterstofopslagbeheerder, en algemene limieten vast te stellen voor de schuldenlast van haar dochteronderneming. De moederonderneming kan echter geen instructies geven voor het dagelijks beheer van de opslagfaciliteit, noch inzake specifieke besluiten betreffende de bouw of modernisering van opslaginstallaties die niet verder gaan dan het goedgekeurde financieringsplan, of een gelijkwaardig instrument;

- d) de transmissiesysteemeigenaar of waterstofneteigenaar en de opslagsysteembeheerder of waterstofopslagbeheerder stellen een nalevingsprogramma vast met maatregelen om te waarborgen dat discriminerend gedrag is uitgesloten en zorgen ervoor dat de naleving daarvan op adequate wijze wordt gemonitord. Dat programma bevat ook de specifieke verplichtingen van de werknemers ter verwezenlijking van die doelstellingen. De persoon of de instantie die belast is met het toezicht op het nalevingsprogramma dient bij de regulerende instantie jaarlijks een verslag in waarin de genomen maatregelen worden vermeld en dit verslag wordt bekendgemaakt.

De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 83 gedelegeerde handelingen vast te stellen ter aanvulling van[...] deze richtlijn teneinde richtsnoeren vast te stellen om ervoor te zorgen dat de eigenaar van een transmissiesysteem of waterstofnet en de opslagsysteembeheerder of waterstofopslagbeheerder lid 2 van dit artikel volledig en daadwerkelijk naleven.

DEEL 3

ONAFHANKELIJKE TRANSMISSIEBEHEERDERS

Artikel 57

Activa, apparatuur, personeel en identiteit

1. Transmissiesysteembeheerders beschikken over alle menselijke, technische, fysieke en financiële middelen die nodig zijn om hun uit deze richtlijn voortvloeiende verplichtingen na te komen en de werkzaamheden van transmissie van aardgas uit te voeren, met name:
 - a) de activa die nodig zijn voor de werkzaamheden van transmissie van aardgas, waaronder het transmissiesysteem, zijn eigendom van de transmissiesysteembeheerder;
 - b) het personeel dat nodig is voor de werkzaamheden van transmissie van aardgas, met inbegrip van de uitvoering van alle bedrijfstaken, is in dienst van de transmissiesysteembeheerder;
 - c) het is verboden personeel in te huren c.q. te verhuren en diensten te verrichten aan en vanuit andere onderdelen van een verticaal geïntegreerd bedrijf. Een transmissiesysteembeheerder mag echter diensten verrichten ten behoeve van het verticaal geïntegreerde bedrijf, mits:
 - i) de verrichting van deze diensten geen discriminatie onder systeemgebruikers inhoudt, voor alle systeemgebruikers onder dezelfde voorwaarden beschikbaar is en geen beperking, verstoring of voorkoming van mededinging bij de productie of levering inhoudt;
 - ii) de voorwaarden van de verrichting van deze diensten door de regulerende instantie zijn goedgekeurd;

- d) onverminderd de besluiten van het in artikel 60 bedoelde controleorgaan, worden passende financiële middelen voor toekomstige investeringsprojecten of voor de vervanging van de bestaande activa tijdig beschikbaar gesteld door het verticaal geïntegreerde bedrijf, na een passend verzoek van de transmissiesysteembeheerder.

2. De werkzaamheden van transmissie van aardgas omvatten, naast de in artikel 35 genoemde, ten minste de volgende activiteiten:

- a) vertegenwoordigen van de transmissiesysteembeheerder en contacten onderhouden met derde partijen en de regulerende instanties;
- b) vertegenwoordigen van de transmissiesysteembeheerder binnen het Europees netwerk van transmissiesysteembeheerders voor gas ("ENTBS voor gas");
- c) toewijzen en beheren van de toegang van derde partijen, zodanig dat niet gediscrimineerd wordt tussen systeemgebruikers of groepen van systeemgebruikers;
- d) inning van alle heffingen in verband met het transmissiesysteem, inclusief toegangsheffingen en balanceringsheffingen voor ondersteunende diensten zoals de behandeling van gas en de aankoop van diensten (balanceringskosten, energie voor verlies);
- e) exploitatie, onderhoud en ontwikkeling van een veilig, efficiënt en economisch transmissiesysteem;

- f) investeringsplanning zodat het systeem op lange termijn kan voldoen aan een redelijke vraag en de voorzieningszekerheid kan waarborgen;
 - g) het opzetten van passende gemeenschappelijke ondernemingen, inclusief met een of meer transmissiesysteembeheerders, gasbeurzen, en de andere relevante actoren, bedoeld om regionale markten te creëren of het liberaliseringsproces te faciliteren;
 - h) alle bedrijfsdiensten, waaronder juridische diensten, boekhouding en IT-diensten.
3. De transmissiesysteembeheerder krijgt een rechtsvorm als bedoeld in [...] **bijlage II bij [...]**Richtlijn [...] **(EU) 2017/1132** van het Europees Parlement en de Raad²⁶.
 4. De transmissiesysteembeheerder sticht, wat betreft de identiteit van het bedrijf, communicatie, merken en gebouwen, geen verwarring aangaande de afzonderlijke identiteit van het verticaal geïntegreerde bedrijf of een onderdeel daarvan.
 5. De transmissiesysteembeheerder heeft met het verticaal geïntegreerde bedrijf of met een onderdeel daarvan geen gemeenschappelijke IT-systemen of gemeenschappelijke apparatuur, geen gemeenschappelijke fysieke gebouwen noch beveiligingssystemen inzake toegang en maakt geen gebruik van dezelfde consultants of externe contractanten voor IT-systemen of -apparatuur of beveiligingssystemen inzake toegang.
 6. De boekhouding van transmissiesysteembeheerders wordt door een andere accountant gecontroleerd dan de accountant die het verticaal geïntegreerde bedrijf of een deel ervan controleert.

[...] Richtlijn 2009/101/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 september 2009 strekkende tot het coördineren van de waarborgen, welke in de lidstaten worden verlangd van de vennootschappen in de zin van de tweede alinea van artikel 48 van het Verdrag, om de belangen te beschermen zowel van de deelnemers in deze vennootschappen als van derden, zulks teneinde die waarborgen gelijkwaardig te maken (PB L 258 van 1.10.2009, blz. 11).

Onafhankelijkheid van de transmissiesysteembeheerder

1. Onverminderd de besluiten van het in artikel 60 bedoelde controleorgaan:
 - a) beschikt de distributiesysteembeheerder over effectieve bevoegdheden om onafhankelijk van het geïntegreerde elektriciteitsbedrijf besluiten te nemen met betrekking tot de activa die nodig zijn voor de exploitatie, het onderhoud of de ontwikkeling van het transmissiesysteem;
 - b) is de transmissiesysteembeheerder bevoegd geld te verwerven op de kapitaalmarkt, met name door leningen en kapitaalverhoging.
2. De transmissiesysteembeheerder zorgt ervoor dat hij op elk moment beschikt over de nodige middelen om de transmissiefunctie naar behoren en efficiënt uit te voeren en om een efficiënt, veilig en rendabel transmissiesysteem te ontwikkelen en te onderhouden.

3. Dochterondernemingen van het verticaal geïntegreerde bedrijf die functies van productie of levering verrichten, hebben geen directe of indirecte belangen in de transmissiesysteembeheerder. De transmissiesysteembeheerder heeft geen directe of indirecte belangen in een dochteronderneming van het verticaal geïntegreerde bedrijf die functies van productie of levering verricht, en ontvangt van die dochteronderneming geen dividenden of ander financieel voordeel.
4. De algehele beheersstructuur en de bedrijfsstatuten van de transmissiesysteembeheerder zorgen ervoor dat de transmissiesysteembeheerder daadwerkelijk onafhankelijk is, in overeenstemming met dit hoofdstuk. Het verticaal geïntegreerde bedrijf bepaalt direct noch indirect het marktgedrag van de transmissiesysteembeheerder met betrekking tot de dagelijkse activiteiten van de transmissiesysteembeheerder en het beheer van het net, of met betrekking tot activiteiten die nodig zijn voor de voorbereiding van het in artikel 51 bedoelde tienjarige netontwikkelingsplan.

5. Bij het vervullen van de in artikel 35 en artikel 57, lid 2, van deze richtlijn genoemde taken, alsmede bij de naleving van artikel 15, lid 1, artikel 5, lid 1, punt a), artikel 9, leden 2, 3 en 5, artikel 30, lid 6, en artikel 12, lid 1, van [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] 804], discrimineren transmissiesysteembeheerders geen personen of entiteiten en beperken, en verstoren of voorkomen zij de mededinging bij de productie of levering niet.
6. De commerciële en financiële betrekkingen tussen het verticaal geïntegreerde bedrijf en de transmissiesysteembeheerder, met inbegrip van leningen van de transmissiesysteembeheerder aan het verticaal geïntegreerde bedrijf, voldoen aan de marktvoorwaarden. De transmissiesysteembeheerder houdt gedetailleerde gegevens bij van die commerciële en financiële betrekkingen en stelt die desgevraagd ter beschikking aan de regulerende instantie.
7. De transmissiesysteembeheerder legt alle commerciële en financiële overeenkomsten met het verticaal geïntegreerde bedrijf ter goedkeuring voor aan de regulerende instantie.
8. De transmissiesysteembeheerder informeert de regulerende instantie over de in artikel 57, lid 1, punt d), bedoelde financiële middelen die beschikbaar zijn voor toekomstige investeringsprojecten of voor de vervanging van bestaande activa.

9. Het verticaal geïntegreerde bedrijf onthoudt zich van elke handeling die de transmissiesysteembeheerder hindert of benadeelt bij de naleving van de in dit hoofdstuk neergelegde verplichtingen, en verlangt niet van de transmissiesysteembeheerder dat hij het verticaal geïntegreerde bedrijf voor de naleving van die verplichtingen om toestemming verzoekt.
10. Een bedrijf dat door de regulerende instantie gecertificeerd is als bedrijf dat aan de voorschriften van dit hoofdstuk voldoet, wordt door de betrokken lidstaat goedgekeurd en aangewezen als transmissiesysteembeheerder. De certificeringsprocedure van hetzij artikel 65 van deze richtlijn en artikel 13 van **[de herschikte gasverordening [...] [...]** **volgens voorstel COM X/Y**], hetzij artikel 66 van deze richtlijn is van toepassing.
11. De transmissiesysteembeheerder maakt gedetailleerde informatie openbaar over de kwaliteit van de in zijn netten getransporteerde gassen, op basis van de artikelen 16 en 17 van Verordening (EU) 2015/703.

Onafhankelijkheid van het personeel en het beheer van de transmissiesysteembeheerder

1. Besluiten over benoeming en herbenoeming, arbeidsvoorwaarden zoals salariëring en beëindiging van de ambtstermijn van de personen die verantwoordelijk zijn voor het beheer of de leden van de bestuursorganen van de transmissiesysteembeheerder worden genomen door het controleorgaan van de transmissiesysteembeheerder dat is benoemd overeenkomstig artikel 60.
2. De identiteit en de voorwaarden voor de duur en de beëindiging van de ambtstermijn van de personen die door het controleorgaan zijn aangewezen voor benoeming of herbenoeming voor de algemene directie en/of als lid van de bestuursorganen van de transmissiesysteembeheerder, en de redenen voor het voorgestelde besluit tot beëindiging van een ambtstermijn, worden aan de regulerende instantie meegedeeld. Deze voorwaarden en de in lid 1 bedoelde besluiten zijn pas bindend als de regulerende instantie binnen drie weken na de kennisgeving geen bezwaar heeft aangetekend.

De regulerende instantie mag bezwaar aantekenen tegen de in lid 1 bedoelde besluiten:

- a) als er twijfel bestaat ten aanzien van de professionele onafhankelijkheid van een benoemd persoon die verantwoordelijk is voor het beheer en/of een lid van de bestuursorganen; of
- b) in geval van een voortijdige beëindiging van de ambtstermijn, indien er twijfel is aan de terechtheid ervan.

3. In de drie jaar voor de benoeming van de personen die verantwoordelijk zijn voor het beheer of de leden van de bestuursorganen van de transmissiesysteembeheerder op wie dit lid van toepassing is, hebben zij direct en indirect geen professionele positie of verantwoordelijkheid of belang in of zakelijke betrekkingen met het verticaal geïntegreerde bedrijf of een onderdeel ervan of met de aandeelhouders die er zeggenschap over uitoefenen, anders dan de transmissiesysteembeheerder.

4. De personen die verantwoordelijk zijn voor het beheer en/of de leden van de bestuursorganen en de werknemers van de transmissiesysteembeheerder hebben direct noch indirect een andere professionele positie of verantwoordelijkheid of belang in of zakelijke betrekkingen met een ander onderdeel van het verticaal geïntegreerde bedrijf of met de aandeelhouders die er zeggenschap over uitoefenen.
5. De personen die verantwoordelijk zijn voor het beheer of de leden van de bestuursorganen en de werknemers van de transmissiesysteembeheerder hebben direct noch indirect een belang bij of een ander financieel voordeel van een onderdeel van het verticaal geïntegreerde bedrijf, anders dan de transmissiesysteembeheerder. Hun bezoldiging hangt niet af van andere activiteiten of resultaten van het verticaal geïntegreerde bedrijf dan die van de transmissiesysteembeheerder.
6. Bij de regulerende instantie kunnen personen die verantwoordelijk zijn voor het beheer of leden van de bestuursorganen van de transmissiesysteembeheerder daadwerkelijk in beroep gaan tegen een voortijdige beëindiging van hun ambtstermijn.
7. Na de beëindiging van hun ambtstermijn binnen de transmissiesysteembeheerder hebben de personen die verantwoordelijk zijn voor het beheer ervan of de leden van de bestuursorganen ervan gedurende ten minste vier jaar geen professionele positie of verantwoordelijkheid of belang in of zakelijke betrekkingen met een onderdeel van het verticaal geïntegreerde bedrijf anders dan de transmissiesysteembeheerder, of bij de aandeelhouders die er zeggenschap over uitoefenen.

8. Lid 3 is van toepassing op de meerderheid van de personen die verantwoordelijk zijn voor het beheer of de leden van de bestuursorganen van de transmissiesysteembeheerder.

De personen die verantwoordelijk zijn voor het beheer of de leden van de bestuursorganen van de transmissiesysteembeheerder die niet onderworpen zijn aan het bepaalde in lid 3 mogen gedurende een tijdvak van ten minste zes maanden voor hun benoeming in het verticaal geïntegreerde bedrijf geen beheers- of andere relevante activiteit hebben uitgeoefend.

De eerste alinea van dit lid en de leden 4 tot en met 7 zijn van toepassing op alle personen die tot de algemene directie behoren en/of op alle personen die daaraan rechtstreeks rapporteren over aangelegenheden in verband met de werking, het onderhoud of de ontwikkeling van het net.

Controleorgaan

1. De transmissiesysteembeheerder heeft een controleorgaan dat de besluiten neemt die van aanzienlijke invloed kunnen zijn op de waarde van de activa van de aandeelhouders binnen de transmissiesysteembeheerder, met name besluiten aangaande de goedkeuring van de jaarlijkse en langetermijnfinancieringsplannen, de schuldenlast van de transmissiesysteembeheerder en de aan de aandeelhouders uitgekeerde dividenden. Besluiten betreffende de dagelijkse activiteiten van de transmissiesysteembeheerder en het beheer van het net, of in verband met de voorbereidingswerkzaamheden betreffende het tienjarig netontwikkelingsplan als bedoeld in artikel 51, vallen buiten de bevoegdheid van het controleorgaan.
2. Het controleorgaan wordt samengesteld uit leden die het verticaal geïntegreerde bedrijf vertegenwoordigen, leden die derde aandeelhouders vertegenwoordigen en, indien de wetgeving van een lidstaat dat voorschrijft, leden die andere betrokken partijen vertegenwoordigen zoals de werknemers van de transmissiesysteembeheerder.
3. Artikel 59, lid 2, eerste alinea, en artikel 59, leden 3 tot en met 7, zijn van toepassing op ten minste de helft min één van de leden van het controleorgaan.

Artikel 59, lid 2, tweede alinea, punt b), is van toepassing op alle leden van het controleorgaan.

Nalevingsprogramma en nalevingsfunctionaris

1. De lidstaten zorgen ervoor dat de transmissiesysteembeheerders een nalevingsprogramma opstellen en uitvoeren met maatregelen die waarborgen dat discriminerend gedrag uitgesloten is, en dat er adequaat toezicht wordt gehouden op de naleving van dat programma. Het nalevingsprogramma bevat de specifieke verplichtingen van de werknemers ter verwezenlijking van die doelstellingen. Het moet door de regulerende instantie worden goedgekeurd. Onverminderd de bevoegdheden van de nationale regulator wordt het programma gemonitord door een onafhankelijke nalevingsfunctionaris.
2. Het controleorgaan benoemt een nalevingsfunctionaris, mits de regulerende instantie hiermee akkoord gaat. De regulerende instantie mag de goedkeuring van een nalevingsfunctionaris alleen weigeren vanwege een gebrek aan onafhankelijkheid of een beroepsbekwaamheid. De nalevingsfunctionaris kan een natuurlijke of een rechtspersoon zijn. De leden 2 tot en met 8 van artikel 59 zijn van toepassing op de nalevingsfunctionaris.

3. De nalevingsfunctionaris wordt belast met het:
- a) monitoren van de uitvoering van het nalevingsprogramma;
 - b) opstellen van een jaarverslag met de maatregelen die zijn genomen om het nalevingsprogramma uit te voeren, en het voorleggen ervan aan de regulerende instantie;
 - c) verslag uitbrengen aan het controleorgaan en aanbevelingen doen over het nalevingsprogramma en de uitvoering ervan;
 - d) in kennis stellen van de regulerende instantie van elke ernstige inbreuk bij de uitvoering van het nalevingsprogramma;
 - e) verslag uitbrengen aan de regulerende instantie over de commerciële en financiële betrekkingen tussen het verticaal geïntegreerde bedrijf en de transmissiesysteembeheerder.
4. De nalevingsfunctionaris legt de voorgestelde besluiten over het investeringsplan of de individuele investeringen in het net voor aan de regulerende instantie. Dit gebeurt uiterlijk wanneer de bedrijfsleiding of het bevoegde bestuursorgaan van de transmissiesysteembeheerder die aan het controleorgaan voorlegt.

5. Wanneer het verticaal geïntegreerde bedrijf in een algemene vergadering of met een stemming door de leden van het controleorgaan die het heeft benoemd, de aanneming van een besluit dat in het kader van het tienjarige netontwikkelingsplan de komende drie jaar had moeten worden genomen, heeft voorkomen met als gevolg dat investeringen in een net voorkomen of uitgesteld worden, meldt de nalevingsfunctionaris dit aan de regulerende instantie, die vervolgens overeenkomstig artikel 51 handelt.
6. De voorwaarden betreffende het mandaat of de arbeidsvoorwaarden van de nalevingsfunctionaris, met inbegrip van de duur van zijn mandaat, worden goedgekeurd door de regulerende instantie. Deze voorwaarden waarborgen de onafhankelijkheid van de nalevingsfunctionaris, onder meer door hem te voorzien van alle middelen die nodig zijn om zijn taken te vervullen. Tijdens zijn mandaat mag de nalevingsfunctionaris — al dan niet rechtstreeks — geen professionele positie, verantwoordelijkheid of belang hebben in het verticaal geïntegreerd bedrijf of in een deel ervan of ten aanzien van de aandeelhouders die er zeggenschap over uitoefenen.
7. De nalevingsfunctionaris brengt regelmatig mondeling of schriftelijk verslag uit aan de regulerende instantie en heeft het recht om regelmatig mondeling of schriftelijk verslag uit te brengen aan het controleorgaan van de transmissiesysteembeheerder.
8. De nalevingsfunctionaris mag alle vergaderingen bijwonen van de bedrijfsleiding of de bestuursorganen van de transmissiesysteembeheerder, en van het controleorgaan en de algemene vergadering. De nalevingsfunctionaris woont alle vergaderingen bij waarin de volgende punten op de agenda staan:

- a) voorwaarden voor toegang tot het net als omschreven in [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] 804], met name wat betreft tarieven, toegangsdiensten aan derden, capaciteitstoewijzing, congestiebeheer, transparantie, balancering en secundaire markten;
 - b) projecten om het transmissiesysteem te exploiteren, te onderhouden en te ontwikkelen, inclusief investeringen in nieuwe transportverbindingen, in het vergroten van de capaciteit en in de optimalisering van de bestaande capaciteit;
 - c) aankoop en verkoop van energie die nodig is voor de exploitatie van het transmissiesysteem.
9. De nalevingsfunctionaris ziet erop toe dat de transmissiesysteembeheerder artikel 36 naleeft.
10. De nalevingsfunctionaris heeft toegang tot alle relevante gegevens en de kantoren van de transmissiesysteembeheerder, en tot alle informatie die voor de uitvoering van zijn taken nodig is.
11. Het controleorgaan kan de nalevingsfunctionaris ontslaan na goedkeuring door de regulerende instantie. Het ontslaat de nalevingsfunctionaris op verzoek van de regulerende instantie wegens gebrek aan onafhankelijkheid of aan beroepsbekwaamheid.
12. De kantoren van de transmissiesysteembeheerder zijn toegankelijk voor de nalevingsfunctionaris zonder voorafgaande aankondiging.

DEEL 4

ONTVLECHTING VAN SPECIFIEKE WATERSTOFNETBEHEERDERS

Artikel 62

Ontvlechting van waterstofnetbeheerders

1. De lidstaten zorgen ervoor dat waterstofnetbeheerders vanaf [...] **het einde** van de omzettingsperiode + 1 jaar] ontvlecht worden overeenkomstig de regels voor aardgastransmissiesysteembeheerders van artikel 5[...]4, leden 1, 2, 3, **6, 7 en 12** [...].
2. Voor de toepassing van dit artikel, van de artikelen 42 en 54, en van de artikelen 35 en 43 van Richtlijn (EU) 2019/944 omvat "productie of levering" de productie en levering van waterstof en omvat "transmissie" ook het transport van waterstof.
3. **Voor** [...] waterstofnetten [...] **die** toebehoren [...] aan een verticaal geïntegreerd bedrijf, kan een lidstaat besluiten lid 1 niet toe te passen. In dat geval wijst de betrokken lidstaat een onafhankelijke waterstofnetbeheerder aan die is ontvlochten overeenkomstig de in artikel 55 vastgelegde regels voor onafhankelijke aardgassysteembeheerders. Waterstofnetbeheerders en transmissiesysteembeheerders voor gas die ontvlecht zijn overeenkomstig artikel 54, lid 1, kunnen optreden als onafhankelijke waterstofnetbeheerder, met inachtneming van de vereisten van artikel 63.

4. **[...] In afwijking van artikel 54, kunnen lidstaten, indien een waterstofnet toebehoort aan een gecertificeerde transmissiesysteembeheerder voor gas, of [...] indien een waterstofnet op [datum van inwerkingtreding van de richtlijn] tot een verticaal geïntegreerd bedrijf behoorde, besluiten lid 1 niet toe te passen en een entiteit onder het uitsluitende beheer van de transmissiesysteembeheerder of het verticaal geïntegreerde waterstofbedrijf [...] aanwijzen als een geïntegreerde waterstofnetbeheerder die is ontvlochten overeenkomstig de in hoofdstuk IX, deel 3, vastgelegde regels voor onafhankelijke transmissiesysteembeheerders voor aardgas. [...]**
5. De in artikel 66 bedoelde regels die van toepassing zijn op transmissiesysteembeheerders, zijn van toepassing op waterstofnetbeheerders.

Artikel 63

Horizontale ontvlechting van waterstofnetbeheerders

Wanneer een waterstofnetbeheerder deel uitmaakt van een bedrijf dat actief is op het gebied van transmissie of distributie van aardgas of elektriciteit, is deze ten minste wat rechtsvorm betreft onafhankelijk.

Artikel 64

Ontvlechting van de boekhouding voor waterstofsysteembeheerders

De lidstaten zorgen ervoor dat de boekhouding van waterstofsysteembeheerders wordt gevoerd overeenkomstig artikel 69.

DEEL 5

AANWIJZING EN CERTIFICERING VAN AARDGAS- EN WATERSTOFNETBEHEERDERS

Artikel 65

Aanwijzing en certificering van transmissiesysteembeheerders en waterstofnetbeheerders

1. Voordat een bedrijf wordt goedgekeurd en als transmissiesysteembeheerder of waterstofnetbeheerder wordt aangewezen, wordt zij gecertificeerd volgens de procedures van de leden 4, 5 en 6 van dit artikel en artikel 13 van [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] 804].
2. Bedrijven die overeenkomstig de certificeringsprocedure door de regulerende instantie gecertificeerd zijn als zijnde in overeenstemming met de eisen van artikel 54 of artikel 62, worden door de lidstaten goedgekeurd en aangewezen als transmissiesysteembeheerders of waterstofnetbeheerders. De aanwijzing van transmissiesysteembeheerders en waterstofnetbeheerders wordt ter kennis van de Commissie gebracht en bekendgemaakt in het Publicatieblad van de Europese Unie.
3. De gecertificeerde bedrijven stellen de regulerende instantie in kennis van elke geplande transactie die een herevaluatie kan vereisen van hun naleving van de vereisten van artikel 54 of artikel 62.

4. De regulerende instanties zien erop toe dat of de gecertificeerde bedrijven de eisen van artikel 54 of artikel 62 permanent naleven. Zij starten een certificeringsprocedure om bedoelde naleving te waarborgen:
- a) wanneer zij een in lid 3 bedoelde kennisgeving van het gecertificeerd bedrijf ontvangen;
 - b) op eigen initiatief wanneer zij er kennis van hebben dat een geplande wijziging van rechten of invloed ten aanzien van gecertificeerde bedrijven of transmissiesysteem-eigenaars kan leiden tot een inbreuk op artikel 54 of artikel 62, of wanneer zij redenen hebben om aan te nemen dat een dergelijke inbreuk heeft plaatsgevonden; of
 - c) na een met redenen omkleed verzoek van de Commissie.
5. De regulerende instanties nemen een besluit over de certificering van een beheerder van een [...]transmissiesysteem of een waterstofnetbeheerder binnen 100 werkdagen na de datum van kennisgeving door de beheerder van een [...] transmissiesysteem of een waterstofnetbeheerder of de datum van het verzoek van de Commissie. Na het verstrijken van deze periode wordt de certificering geacht te zijn toegekend. Het expliciete of stilzwijgende besluit van de regulerende instantie wordt pas van kracht na de afronding van de procedure van lid 6.

6. Het expliciete of stilzwijgende besluit betreffende de certificering wordt door de regulerende instantie onverwijld ter kennis gebracht van de Commissie, samen met alle relevante informatie in verband met dit besluit. De Commissie besluit volgens de procedure van artikel 13 van [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] **804**].
7. De regulerende instanties en de Commissie kunnen bij transmissiesysteembeheerders, waterstofnetbeheerders en bedrijven die één van de functies van productie of levering verrichten, alle informatie opvragen die van toepassing is voor de uitvoering van hun taken uit hoofde van dit artikel.
8. De regulerende instanties en de Commissie nemen de vertrouwelijkheid van commercieel gevoelige informatie in acht.

Certificering met betrekking tot derde landen

1. Indien een eigenaar van een transmissiesysteem, een transmissiesysteembeheerder, een waterstofnetbeheerder of een waterstofneteigenaar waarover een persoon of personen uit een of meer derde landen zeggenschap hebben, om certificering verzoekt, stelt de regulerende instantie de Commissie daarvan in kennis.

De regulerende instantie stelt de Commissie tevens onverwijld in kennis van omstandigheden die ertoe zouden leiden dat een persoon of personen uit een of meer derde landen zeggenschap over een transmissiesysteem, een transmissiesysteembeheerder, een waterstofnet [...] of een waterstofnetbeheerder [...] verkrijgen.

2. De transmissiesysteembeheerder of waterstofnetbeheerder stelt de regulerende instantie in kennis van omstandigheden die ertoe zouden leiden dat een persoon of personen uit een of meer derde landen zeggenschap over het transmissiesysteem, de transmissiesysteembeheerder, **een waterstofnet of een waterstofnetbeheerder** verkrijgen.

3. De regulerende instantie neemt binnen 100 werkdagen na de datum van kennisgeving door de transmissiesysteembeheerder of waterstofnetbeheerder een ontwerpbesluit over de certificering van een transmissiesysteembeheerder **of waterstofnetbeheerder**. Zij weigert de certificering indien niet is aangetoond:
- a) dat de entiteit in kwestie voldoet aan de vereisten van artikel 54 of artikel 62; en
 - b) ten overstaan van de regulerende instantie of een andere bevoegde instantie, aangewezen door de lidstaat die de certificering toekent, dat het toekennen van de certificering geen bedreiging vormt voor de energievoorzieningszekerheid van de lidstaat en de Unie. Bij het beraad over deze vraag houdt de regulerende instantie of de andere aldus aangewezen bevoegde instantie rekening met:
 - i) de rechten en verplichtingen die de Unie heeft met betrekking tot het betrokken derde land uit hoofde van het internationaal recht, met inbegrip van een overeenkomst die is gesloten met een of meer derde landen waarbij de Unie partij is en waarin energievoorzieningszekerheid aan bod komt;
 - ii) de rechten en verplichtingen die de lidstaat heeft ten aanzien van het betrokken derde land uit hoofde van overeenkomsten met deze derde landen, voor zover zij stroken met het Unierecht;
 - iii) andere specifieke feiten en omstandigheden van het betrokken geval en het betrokken derde land.

4. Het besluit wordt door de regulerende instantie onverwijld ter kennis van de Commissie gebracht, samen met alle relevante informatie over het besluit.
5. De lidstaten bepalen dat de regulerende instantie of de aangewezen bevoegde instantie, bedoeld in lid 3, punt b), alvorens de regulerende instantie een besluit neemt over de certificering, bij de Commissie advies moeten inwinnen over:
 - a) de vraag of de entiteit in kwestie voldoet aan de vereisten van artikel 54 of artikel 62; en
 - b) de vraag of het toekennen van de certificering geen bedreiging vormt voor de energievoorzieningszekerheid van de Unie.
6. De Commissie onderzoekt het in lid 5 bedoelde verzoek om een advies zodra zij dat heeft ontvangen. Binnen 50 werkdagen na ontvangst van het verzoek geeft de Commissie een advies aan de regulerende instantie of aan de aangewezen bevoegde instantie, indien het verzoek afkomstig was van laatstgenoemde instantie.

Wanneer de Commissie haar advies opstelt, mag zij de standpunten vragen van ACER, de betrokken lidstaat en belanghebbenden. De periode van 50 werkdagen wordt in geval van dergelijke vraag van de Commissie met 50 werkdagen verlengd.

Als de Commissie niet binnen deze twee maanden advies uitbrengt, wordt zij geacht geen bezwaar te hebben tegen het besluit van de regulerende instantie.

7. Bij de beoordeling of zeggenschap door een persoon of personen uit een of meer derde landen een bedreiging vormt voor de energieleverings- en voorzieningszekerheid van de Unie, houdt de Commissie rekening met:
- a) de specifieke feiten van het betrokken geval en het betrokken derde land of de betrokken derde landen; en
 - b) de rechten en verplichtingen van de Unie met betrekking tot dat derde land of die derde landen uit hoofde van het internationaal recht, met inbegrip van een overeenkomst die is gesloten met een of meer derde landen waarbij de Unie partij is en waarin de voorzieningszekerheid aan bod komt.
8. De regulerende instantie neemt, binnen 50 werkdagen na de in lid 6 bedoelde periode, een definitief besluit over de certificering. Bij het nemen van haar definitieve besluit houdt de regulerende instantie ten volle rekening met het advies van de Commissie. In ieder geval hebben de lidstaten het recht certificering te weigeren wanneer toekenning van een certificering een bedreiging vormt voor de energieleverings- en voorzieningszekerheid van de lidstaat of de energieleverings- en voorzieningszekerheid van een andere lidstaat. Wanneer de lidstaat een andere bevoegde instantie heeft aangewezen om over lid 3, punt b), te oordelen, mag hij van de nationale regulerende instantie verlangen dat zij haar definitieve besluit afstemt op het oordeel van die bevoegde instantie. Het definitieve besluit van de regulerende instantie en het advies van de Commissie worden samen bekendgemaakt. Indien het definitieve besluit afwijkt van het advies van de Commissie, verstrekt en publiceert de betrokken lidstaat tezamen met dit besluit de motivering van dat besluit.

9. Niets in dit artikel doet afbreuk aan het recht van de lidstaten om, in overeenstemming met het Unierecht, nationale wettelijke controles uit te voeren ter bescherming van legitieme belangen op het gebied van de openbare veiligheid.
10. De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 83 gedelegeerde handelingen vast te stellen teneinde **deze richtlijn aan te vullen met** [...] richtsnoeren [...] waarin de voor de toepassing van dit artikel te volgen procedure nader wordt omschreven.

Artikel 67

Aanwijzing van beheerders van aardgasopslag-, waterstofopslag-, lng-installaties en waterstofterminals

De lidstaten of door hen daartoe aangezochte bedrijven met eigen aardgasopslag-, waterstofopslag-, lng-installaties en waterstofterminals wijzen een of meer beheerders voor deze infrastructuurvoorzieningen aan voor een termijn die door de lidstaten op grond van efficiëntie en economisch evenwicht wordt vastgesteld.

DEEL 6

ONTVLECHTING EN TRANSPARANTIE VAN DE BOEKHOUDING

Artikel 68

Recht op inzage van de boekhouding

1. De lidstaten of de bevoegde instantie die zij aanwijzen, waaronder de in artikel 70, lid 1, bedoelde regulerende instanties en de in artikel 24, lid 3, bedoelde instanties voor geschillenbeslechting, hebben recht op inzage van de boekhouding van de aardgas- en waterstofbedrijven overeenkomstig artikel 71, voor zover dat voor de uitvoering van hun taken nodig is.
2. De lidstaten en de bevoegde instantie die zij aanwijzen, waaronder de in artikel 70, lid 1, bedoelde regulerende instanties en de instanties voor geschillenbeslechting, eerbiedigen de vertrouwelijkheid van commercieel gevoelige gegevens. De lidstaten kunnen regelingen treffen voor het openbaar maken van dergelijke gegevens waar dit voor de uitvoering van de functies van de bevoegde instanties nodig is.

Ontvlechting van de boekhouding

1. De lidstaten zorgen ervoor dat de boekhouding van aardgas- en waterstofbedrijven wordt gevoerd overeenkomstig de leden 2 tot en met 5.
2. Ongeacht hun eigendomsregeling of rechtsvorm houden aardgas- en waterstofbedrijven zich bij de opstelling, indiening voor accountantscontrole en publicatie van hun jaarrekening aan de nationale voorschriften inzake de jaarrekening van kapitaalvennootschappen die zijn vastgesteld uit hoofde van Richtlijn 2013/34/EU van het Europees Parlement en de Raad²⁷.

Bedrijven die niet bij wet verplicht zijn hun jaarrekening te publiceren, dienen op hun hoofdkantoor een kopie daarvan ter beschikking van het publiek te houden.

²⁷ Richtlijn 2013/34/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 26 juni 2013 betreffende de jaarlijkse financiële overzichten, geconsolideerde financiële overzichten en aanverwante verslagen van bepaalde ondernemingsvormen, tot wijziging van Richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijnen 78/660/EEG en 83/349/EEG van de Raad (PB L 182 van 29.6.2013, blz. 19).

3. Om discriminatie, kruissubsidiëring en concurrentievervalsing te voorkomen, voeren bedrijven intern een afzonderlijke boekhouding voor al hun transmissie-, distributie-, lng-, waterstofterminal-, aardgasopslag-; waterstofopslag- en waterstoftransportactiviteiten, zoals zij zouden moeten doen indien die activiteiten door verschillende ondernemingen werden uitgevoerd. Zij stellen ook al dan niet geconsolideerde jaarrekeningen op voor andere activiteiten die geen verband houden met transmissie-, distributie-, lng-, waterstofterminal-, aardgasopslag-; waterstofopslag- of waterstoftransportactiviteiten. Inkomsten die voortkomen uit de eigendom van het transmissie-, distributie- of waterstofnet worden in de boekhouding gespecificeerd. In voorkomend geval voeren zij een boekhouding op geconsolideerde basis voor hun andere, niet op gasgebied liggende activiteiten. Deze interne boekhoudingen bevatten per activiteit een balans en een winst-en-verliesrekening.
4. Bij de accountantscontrole zoals bedoeld in lid 2 wordt in het bijzonder nagegaan dat de verplichting tot voorkoming van discriminatie en kruissubsidies zoals bedoeld in lid 3 wordt nagekomen.
5. Onverminderd de nationaal geldende boekhoudvoorschriften specificeren de bedrijven in hun interne boekhouding welke regels zij bij de opstelling van de in lid 3 genoemde afzonderlijke rekeningen volgen voor de toerekening van de activa en passiva, de lasten en baten, alsmede de regels voor de afschrijving. Die interne regels mogen slechts in uitzonderlijke gevallen worden gewijzigd. Dergelijke wijzigingen worden vermeld en naar behoren gemotiveerd.
6. De bedrijven specificeren in de toelichting bij de jaarrekening alle transacties van een zekere omvang met verwante bedrijven.

Hoofdstuk X

Regulerende instanties

Artikel 70

Aanwijzing en onafhankelijkheid van regulerende instanties

1. Iedere lidstaat wijst één enkele regulerende instantie op nationaal niveau aan.
2. Lid 1 belet niet dat in de lidstaten op regionaal niveau andere regulerende instanties worden aangewezen, mits er voor representatie- en contactdoeleinden op EU-niveau in de raad van regelgevers van ACER één hooggeplaatste vertegenwoordiger is, overeenkomstig artikel 7, lid 1, van Verordening (EU) 2019/942.
3. In afwijking van lid 1 kan een lidstaat regulerende instanties voor kleine systemen aanwijzen in een geografisch afgescheiden landgedeelte dat in het jaar 2008 een verbruik had van minder dan 3 % van het verbruik van de lidstaat waarvan het deel uitmaakt. De aanwijzing van een hooggeplaatste vertegenwoordiger voor representatie- en contactdoeleinden op EU-niveau in de raad van regelgevers van ACER overeenkomstig artikel 7, lid 1, van Verordening (EU) 2019/942 wordt door deze afwijking onverlet gelaten.
4. De lidstaten waarborgen de onafhankelijkheid van de regulerende instantie en zorgen ervoor dat zij haar bevoegdheid op onpartijdige en transparante wijze uitoefent. Te dien einde waken de lidstaten erover dat de regulerende instantie, bij de uitvoering van de reguleringstaken die haar bij deze richtlijn en de aanverwante wetgeving worden opgelegd:
 - a) juridisch gescheiden en functioneel onafhankelijk is van enige andere publieke of particuliere entiteit;

- b) ervoor zorgt dat haar personeel en de personen die belast zijn met haar beheer:
 - i) onafhankelijk zijn van marktbelangen;
 - ii) bij het verrichten van de regulerings taken geen directe instructies verlangen of ontvangen van regeringen of andere publieke of particuliere entiteiten. Eventuele nauwe samenwerking met andere bevoegde nationale instanties of de toepassing van algemene beleidsrichtsnoeren van de overheid die geen verband houden met de in artikel 72 genoemde regulerings taken, worden door dit voorschrift onverlet gelaten.

5. Om de onafhankelijkheid van de regulerende instantie te beschermen, zorgen de lidstaten er met name voor dat:

- a) de regulerende instantie zelfstandig besluiten kan nemen, onafhankelijk van enig politiek orgaan;
- b) de regulerende instantie beschikt over alle benodigde personele en financiële middelen om haar taken en bevoegdheden op doeltreffende en efficiënte wijze uit te voeren;
- c) de regulerende instantie een afzonderlijke jaarlijkse begrotingstoewijzing en autonomie bij de uitvoering van de toegewezen begroting heeft;
- d) de leden van het bestuur van de regulerende instantie, of bij afwezigheid van een bestuur, de hogere leiding van de regulerende instantie, worden aangesteld voor een vaste termijn van vijf tot zeven jaar, die eenmaal kan worden verlengd.

- e) de leden van het bestuur van de regulerende instantie, of bij afwezigheid van een bestuur, de hogere leiding van de regulerende instantie, worden aangesteld op grond van objectieve, transparante en bekendgemaakte criteria, volgens een onafhankelijke en onpartijdige procedure, waarmee wordt gegarandeerd dat de kandidaten voor de relevante positie in de regulerende instantie over de vereiste vaardigheden en ervaring beschikken;
- f) bepalingen inzake belangenconflicten worden vastgesteld en de vertrouwelijkheidsverplichtingen zich over een periode uitstrekken die het einde van het mandaat van de leden van het bestuur van de regulerende instantie, of bij afwezigheid van een bestuur, het einde van het mandaat van de hogere leiding van de regulerende instantie, overschrijdt;
- g) de leden van het bestuur van de regulerende instantie, of bij afwezigheid van een bestuur, de hogere leiding van de regulerende instantie, uitsluitend op basis van geldende transparante criteria kunnen worden ontslagen;
- h) de lidstaten kunnen voorzien in de controle achteraf van de jaarrekeningen van de regulerende instanties door een onafhankelijke auditor.

In verband met de eerste alinea, punt d), voorzien de lidstaten in een adequaat rouleringsschema voor het bestuur of de hogere leiding. De leden van het bestuur, of bij afwezigheid van een bestuur, de leden van de hogere leiding, mogen in die termijn uitsluitend van hun ambt worden ontheven als ze niet langer voldoen aan de in dit artikel omschreven voorwaarden of volgens de nationale wetgeving schuldig zijn geweest aan wangedrag.

6. Uiterlijk op 5 juli 2022 en vervolgens om de vier jaar dient de Commissie een verslag in bij het Europees Parlement en de Raad over de naleving door de nationale instanties van het in dit artikel vastgelegde onafhankelijkheidsbeginsel.

Algemene doelstellingen van de regulerende instantie

Bij de uitvoering van de in deze richtlijn omschreven regulerings taken neemt de regulerende instantie alle redelijke maatregelen om de volgende doelstellingen te bereiken binnen het kader van haar taken en bevoegdheden zoals vastgelegd in artikel 72, waar nodig in nauw overleg met de andere betrokken nationale autoriteiten, waaronder mededingingsautoriteiten en autoriteiten van buurlanden, met inbegrip van derde landen, en zonder dat wordt geraakt aan hun bevoegdheden:

- a) de bevordering, in nauwe samenwerking met de regulerende instanties van andere lidstaten, de Commissie en ACER, van een door concurrentie gekenmerkte, flexibele, zekere en vanuit milieuoogpunt duurzame interne markt voor aardgas, hernieuwbare en koolstofarme gassen en waterstof binnen de Unie en waarborging dat aardgas- en waterstofnetten op een doeltreffende en betrouwbare manier werken, **alsmede versnelling van de energiesysteemintegratie**, rekening houdend met doelstellingen op lange termijn, zodat wordt bijgedragen tot de samenhangende, efficiënte en effectieve toepassing van het Unierecht met het oog op de verwezenlijking van de klimaat- en energiedoelstellingen van de Unie;
- b) de ontwikkeling van door concurrentie gekenmerkte en goed functionerende regionale grensoverschrijdende markten binnen de Unie met het oog op het bereiken van de onder a) genoemde doelstelling;

- c) het opheffen van alle beperkingen voor handel in aardgas en waterstof tussen de lidstaten, inclusief het opheffen van beperkingen als gevolg van verschillen in kwaliteit van gas, verschillen qua volume waterstof dat wordt bijgemengd in het aardgassysteem, of verschillen in kwaliteit van waterstof in het waterstofsysteem, het ontwikkelen van afdoende grensoverschrijdende transmissiecapaciteit en/of transportcapaciteit om aan de vraag te voldoen en de integratie van nationale markten te versterken door de interoperabiliteit van het stelsel van aardgassystemen of waterstofsysteem in de EU te verzekeren, hetgeen de aardgasflow in de Unie kan faciliteren;
- d) **conform het energie-efficiëntie-eerstbeginsel** bijdragen aan de ontwikkeling, op de meest kosteneffectieve manier, van veilige, betrouwbare en efficiënte niet-discriminerende systemen die klantgericht zijn, de adequaatheid van systemen bevorderen, alsmede, in overeenstemming met de algemene energie- en klimaatdoelstellingen, energie-efficiëntie en de integratie van groot- en kleinschalige productie van gas uit hernieuwbare bronnen en gedistribueerde productie in transmissie- en distributienetten bevorderen, en de exploitatie ervan in verhouding tot andere energienetten voor elektriciteit en warmte vergemakkelijken;
- e) de toegang van nieuwe productiecapaciteit tot het net vergemakkelijken, met name door de belemmeringen voor de toegang van nieuwkomers op de markt en van gas en waterstof uit hernieuwbare bronnen weg te nemen;
- f) ervoor zorgen dat de systeembeheerders en -gebruikers de nodige stimulansen krijgen, zowel op korte als op lange termijn, om de efficiëntie, en met name de energie-efficiëntie, van netprestaties te verbeteren en de marktintegratie te versterken;
- g) ervoor zorgen dat afnemers baat hebben bij een efficiënte werking van hun nationale markt, bevorderen van daadwerkelijke mededinging en bijdragen tot het waarborgen van consumentenbescherming in nauwe samenwerking met de desbetreffende consumentenbeschermingsautoriteiten;
- h) bijdragen tot het bereiken van een hoog niveau van openbare dienstverlening voor aardgas, tot de bescherming van kwetsbare afnemers en tot de compatibiliteit van de processen voor de uitwisseling van gegevens die nodig zijn voor het veranderen van leverancier.

Artikel 72

Taken en bevoegdheden van de regulerende instantie

1. De regulerende instantie heeft de volgende taken:
 - a) vaststellen of goedkeuren, volgens transparante criteria, van transmissie- of distributietarieven of de berekeningsmethoden hiervoor, of beide;
 - b) vaststellen of goedkeuren, vanaf 1 januari [...] **2036** of vanaf de datum **van toepassing van [...]** artikel 31, lid 1, van deze richtlijn [...], volgens transparante criteria, van tarieven voor toegang tot waterstofnetten of de methodologieën daarvoor, of beide;
 - c) vaststellen of goedkeuren, volgens transparante criteria, van:
 - i) de omvang en duur van de specifieke heffing bedoeld in artikel 4 van [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] **804**] of de methoden daarvoor of beide;
 - ii) de waarde van de overgedragen activa en de bestemming van eventuele winsten en verliezen die daaruit kunnen voortvloeien; en iii) de verdeling van de bijdragen aan de specifieke heffing;

- d) waarborgen van de naleving door de transmissiesysteembeheerders en distributiesysteembeheerders en waar relevant de desbetreffende systeemeigenaars, waterstofnetbeheerders en alle aardgas- en waterstofbedrijven, alsook andere marktdeelnemers, met inbegrip van energiegemeenschappen van burgers, van hun verplichtingen overeenkomstig deze richtlijn, [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] **804**], de netcodes en richtsnoeren die zijn vastgesteld overeenkomstig de artikelen 52 en 53 van de gasverordening, Verordening (EU) 2017/1938 en de andere relevante Uniewetgeving, inclusief bij grensoverschrijdende kwesties, alsmede van beslissingen van ACER;
- e) er in nauwe samenwerking met de andere regulerende instanties voor zorgen dat het ENTSB voor gas, de EU-DSB-entiteit en het ENNOH hun verplichtingen uit hoofde van deze richtlijn, [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] **804**], de netcodes en richtsnoeren die zijn vastgesteld overeenkomstig de artikelen 52 tot en met 56 van [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] **804**], en ander toepasselijk Unierecht, waaronder wat betreft grensoverschrijdende kwesties, evenals de besluiten van ACER, naleven, en gezamenlijk de niet-naleving door het ENTSB voor gas, de EU-DSB-entiteit en het ENNOH van hun respectievelijke verplichtingen vaststellen; indien de regulerende instanties er niet in zijn geslaagd overeenstemming te bereiken binnen een periode van vier maanden na het begin van de raadplegingen met het oog op de gezamenlijke vaststelling van niet-naleving, wordt de kwestie ingevolge artikel 6, lid 10, van Verordening (EU) 2019/942 voor een beslissing aan ACER voorgelegd;

- f) toezicht houden op de ontwikkeling van de gaskwaliteit en het beheer van de gaskwaliteit door transmissiesysteembeheerders en, in voorkomend geval, distributiesysteembeheerders, met inbegrip van toezicht op de ontwikkeling van de kosten in verband met het beheer van de gaskwaliteit door systeembeheerders en de ontwikkelingen in verband met het bijmengen van waterstof in het aardgassysteem **en het isoleren [...] ervan uit dat systeem. Indien in een lidstaat reeds een andere bevoegde instantie met het vergaren van deze informatie is belast, deelt de bevoegde instantie deze informatie met de regulerende instantie;**
- g) toezicht houden op de ontwikkeling van de waterstofkwaliteit en het beheer van de waterstofkwaliteit door waterstofnetbeheerders, in voorkomend geval als bedoeld in artikel 46, met inbegrip van toezicht op de ontwikkeling van de kosten in verband met het beheer van de waterstofkwaliteit;
- h) bestuderen en beoordelen van, **alsmede adviseren over en aanbevelen van wijzigingen in,** het door de waterstofnetbeheerders ingediende overzicht van de ontwikkeling van de waterstoftransportinfrastructuur overeenkomstig artikel 52, rekening houdend met de algemene energetisch-economische noodzaak van het waterstofnet en met het gezamenlijke scenariokader op grond van artikel 51, lid 2, punt e), inzake netontwikkelingsplanning **en het Uniebrede tienjarenplan voor waterstofnetontwikkeling conform artikel 43 van [de herschikte gasverordening];**

- i) rekening houden met het onderzoek en de beoordeling van het overzicht inzake de ontwikkeling van de waterstoftransportinfrastructuur als gevraagd in punt [...] h), bij de goedkeuring van specifieke heffingen in de zin van artikel 4 van [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] 804];
- j) samenwerken in verband met grensoverschrijdende kwesties met de regulerende instantie of instanties van de betrokken lidstaten en met ACER, met name door deel te nemen aan de werkzaamheden van de raad van regulators van het ACER overeenkomstig artikel 21 van Verordening (EU) 2019/942. Met betrekking tot de infrastructuur van en naar een derde land kan de regulerende instantie van de lidstaat waar zich het eerste interconnectiepunt met het net van de lidstaten bevindt, samenwerken met de bevoegde autoriteiten van het derde land, met inbegrip van de bevoegde autoriteiten van de partijen bij de energiegemeenschap, na overleg met de regulerende instanties van de andere betrokken lidstaten, teneinde, wat die infrastructuur betreft, deze richtlijn consequent toe te passen op het grondgebied van de lidstaten;

- k) naleven en uitvoeren van alle relevante wettelijk bindende besluiten van ACER en de Commissie;
- l) op jaarlijkse basis verslag uitbrengen over haar activiteit en de uitvoering van haar taken aan de relevante autoriteiten van de lidstaten, ACER en de Commissie; Het verslag bevat de genomen maatregelen en behaalde resultaten voor elk van de in dit artikel genoemde taken;
- m) erover waken dat er geen kruissubsidies zijn tussen activiteiten met betrekking tot transmissie, distributie, waterstoftransport, aardgas- en waterstofopslag, lng en waterstofterminals en levering van aardgas en waterstof, **tenzij anders bepaald in het Unierecht**;
- n) toezicht houden op de investeringsplannen van de transmissiesysteembeheerders en in haar jaarverslag de samenhang beoordelen tussen het investeringsplan van de transmissiesysteembeheerders en het netontwikkelingsplan dat de gehele Unie dekt, als bedoeld in artikel 29, punt x), van [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] 804]. Een dergelijke beoordeling kan aanbevelingen voor de wijziging van deze investeringsplannen omvatten;

- o) toezicht houden op de naleving en controleren van de eerdere resultaten van de regels inzake zekerheid en betrouwbaarheid van het net, alsook vaststelling of goedkeuring van de normen en voorschriften van de kwaliteit van de diensten en de voorziening, of hier tezamen met andere bevoegde instanties toe bijdragen;
- p) toezicht houden op het transparantieniveau, met inbegrip van groothandelsprijzen, en waken over de naleving van de transparantieplichtingen door de aardgas- en waterstofbedrijven;
- q) toezicht houden op de het niveau en de doeltreffendheid van openstelling van de markt en de mededinging op groot- en kleinhandelsniveau, inclusief aardgas- en waterstofbeurzen, tarieven voor huishoudelijke afnemers, inclusief systemen voor vooruitbetaling, overstapperpercentages, afsluitingspercentages, kosten en uitvoering van onderhoudsdiensten en klachten van huishoudelijke afnemers, alsmede toezicht op vervalsing of beperking van de mededinging, inclusief toepasselijke informatie verstrekken en relevante gevallen aan de betrokken mededingingsautoriteiten voorleggen;

- r) toezicht houden op het vóórkomen van restrictieve contractuele praktijken, met inbegrip van exclusiviteitsbepalingen, die grote niet-huishoudelijke afnemers kunnen weerhouden van, of hen beperkingen kunnen opleggen met betrekking tot een keuze voor, het gelijktijdig sluiten van overeenkomsten met meer dan een leverancier, en in voorkomend geval de nationale mededingingsautoriteiten van dergelijke praktijken in kennis stellen;
- s) respecteren van de contractuele vrijheid met betrekking tot langetermijncontracten, mits deze verenigbaar zijn met het Unierecht, aansluiten bij het beleid van de Unie en bijdragen tot de decarbonisatiedoelstellingen. Er worden geen langetermijncontracten voor de levering van onbehandelde fossiele gassen gesloten die doorlopen na 2049;
- t) toezicht houden op de tijd die transmissie- en distributiesysteembeheerders voor aardgas of waterstofnetbeheerders nodig hebben om aansluitingen en herstellingen uit te voeren;
- u) toezicht op en toetsing van de voorwaarden voor toegang tot opslag, leidingbuffer en andere ondersteunende diensten als bedoeld in artikel 29 of artikel 33. Indien de toegangsregeling voor aardgasopslag is omschreven overeenkomstig artikel 29, lid 3, omvat deze taak niet de herziening van de tarieven;

- y) tezamen met andere betrokken instanties helpen waarborgen dat de in bijlage I genoemde maatregelen ter bescherming van de consument doeltreffend zijn en gehandhaafd worden;
- w) publiceren van aanbevelingen, ten minste op jaarbasis, betreffende de conformiteit van de leveringsprijzen met artikel 6, en deze waar nodig aan de mededingingsautoriteiten doen toekomen;
- x) waarborgen van de niet-discriminerende toegang tot de verbruiksgegevens van de consument, het verstrekken, voor facultatief gebruik, van een gemakkelijk te begrijpen, geharmoniseerd formaat op nationaal niveau voor verbruiksgegevens en voor de onverwijldde toegang voor alle afnemers tot dergelijke gegevens overeenkomstig de artikelen 22 en 23;
- y) toezicht houden op de uitvoering van regels betreffende de taken en verantwoordelijkheden van de transmissiesysteembeheerders, distributiesysteembeheerders, waterstofnetbeheerders, leveranciers en afnemers en andere marktpartijen overeenkomstig [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] 804];

- z) toezicht houden op de correcte toepassing van de criteria die bepalen of een opslaginstallatie voor aardgas onder artikel 29, lid 3 of lid 4, valt; en
- aa) toezicht houden op de uitvoering van beschermingsmaatregelen als bedoeld in artikel 77;
- bb) bijdragen tot de compatibiliteit van gegevensuitwisselingsprocessen voor de belangrijkste marktprocessen op regionaal niveau;
- cc) uitvoeren van de op grond van artikel 52 **van de [herschikte gasverordening]** vastgestelde netcodes en richtsnoeren door middel van nationale maatregelen of, in voorkomend geval, gecoördineerde regionale maatregelen of maatregelen op Unieniveau;
- dd) zorgen voor een transparant en efficiënt proces voor het opstellen van het nationale netontwikkelingsplan overeenkomstig de in de artikelen 51 en 52 vastgelegde eisen;
- ee) goedkeuren en wijzigen van de netontwikkelingsplannen **bedoeld in artikel 51 [...] en artikel 52, leden 6 en 7;**

[...]

[...];

- hh) toezicht houden op de beschikbaarheid van vergelijkingswebsites, met inbegrip van vergelijkingsinstrumenten die voldoen aan de criteria van artikel 12;
- ii) toezicht houden op het wegnemen van ongerechtvaardigde belemmeringen en beperkingen voor het verbruik van zelfgeproduceerd hernieuwbaar aardgas en energiegemeenschappen van burgers.

2. Indien het in een lidstaat aldus is geregeld, kunnen de in lid 1 bedoelde toezichtstaken door andere instanties dan de regulerende instantie worden uitgevoerd. In dat geval wordt de uit dit toezicht verkregen informatie zo spoedig mogelijk aan de regulerende instantie ter beschikking gesteld.

Bij de uitvoering van haar taken als bedoeld in lid 1, raadpleegt de regulerende instantie de beheerders van aardgastransmissiesystemen en waterstofnetten en werkt zij in voorkomend geval nauw samen met andere betrokken nationale instanties, zonder daarbij afbreuk te doen aan hun onafhankelijkheid, onverminderd haar eigen specifieke bevoegdheden en overeenkomstig de beginselen van betere regelgeving.

3. Wanneer een onafhankelijke systeembeheerder of een onafhankelijke waterstofnetbeheerder is aangewezen uit hoofde van artikel 55 of artikel 62, heeft de regulerende instantie naast de haar uit hoofde van lid 1 van dit artikel toevertrouwde taken de volgende taken:
- a) toezicht houden op de naleving door de eigenaar van het transmissiesysteem en de onafhankelijke systeembeheerder alsook door de eigenaar van het waterstofnet en de onafhankelijke waternetbeheerder van hun verplichtingen uit hoofde dit artikel, en sancties opleggen bij niet-naleving overeenkomstig lid 4, punt d);
 - b) toezien op de betrekkingen en de communicatie tussen de onafhankelijke systeembeheerder en de eigenaar van het transmissiesysteem of tussen de eigenaar van het waterstofnet en de onafhankelijke waternetbeheerder, teneinde ervoor te zorgen dat de onafhankelijke systeembeheerder of de onafhankelijke waternetbeheerder zijn verplichtingen naleeft, en in het bijzonder contracten goedkeuren en optreden als geschillenbeslechtingsinstantie tussen de onafhankelijke systeembeheerder en de eigenaar van het transmissiesysteem of tussen de eigenaar van het waterstofnet en de onafhankelijke waternetbeheerder, ten aanzien van een klacht die door één van beide is ingediend overeenkomstig lid 11;

- c) onverminderd de procedure van artikel 55, lid 2, punt c), in het kader van het eerste tienjarige netontwikkelingsplan, de investeringsplanning en het meerjarige netontwikkelingsplan goedkeuren dat door de onafhankelijke systeembeheerder of de onafhankelijke waternetbeheerder wordt ingediend;
- d) ervoor zorgen dat de door de onafhankelijke systeembeheerders of de onafhankelijke waternetbeheerders aangerekende tarieven voor nettoegang een vergoeding omvatten voor neteigenaars, die voorziet in een adequate vergoeding voor netactiva en nieuwe investeringen daarin, mits die op economisch verantwoorde en efficiënte wijze zijn uitgevoerd;
- e) inspecties uitvoeren, ook onaangekondigde, in de gebouwen van de eigenaren van transmissiesystemen en de onafhankelijke systeembeheerders of van de eigenaren van waterstofnetten en de onafhankelijke waternetbeheerders.

4. De lidstaten zorgen ervoor dat de regulerende instantie de bevoegdheden krijgt die haar in staat stelt de haar overeenkomstig de leden 1, 3 en 6 toevertrouwde taken op een efficiënte en snelle wijze uit te voeren. Daartoe beschikt de regulerende instantie ten minste over de volgende bevoegdheden:
- a) vaststellen van bindende besluiten voor aardgasbedrijven en waterstofbedrijven;
 - b) onderzoeken uitvoeren naar de werking van de markten voor gas en besluiten tot en opleggen van noodzakelijke en evenredige maatregelen om daadwerkelijke mededinging te bevorderen en de goede werking van de markt voor gas te waarborgen en, in passende gevallen, is de regulerende instantie ook bevoegd om samen te werken met de nationale mededingingsautoriteit en de regulators van de financiële markt of de Commissie in het kader van een onderzoek in verband met de mededingingswetgeving;
 - c) opvragen bij aardgasbedrijven en waterstofbedrijven van informatie die relevant is voor de uitvoering van haar taken, met inbegrip van verklaringen voor de weigering een derde partij toegang te geven en informatie over maatregelen die nodig zijn om het net te versterken;

- d) opleggen van effectieve, evenredige en afschrikkende sancties aan aardgasbedrijven en waterstofbedrijven die hun verplichtingen uit hoofde van deze richtlijn of enig toepasselijk wettelijk bindend besluit van de regulerende instantie of ACER niet naleven, dan wel een bevoegde rechtbank voorstellen dergelijke sancties op te leggen, waaronder de bevoegdheid om aan de transmissiesysteembeheerder, de waterstofnetbeheerder of het verticaal geïntegreerde bedrijf, naargelang het geval, sancties van maximaal 10 % van de jaaromzet van de transmissiesysteembeheerder, de waterstofnetbeheerder of van het verticaal geïntegreerde bedrijf op te leggen of voor te stellen deze op te leggen, wegens niet-naleving van hun respectieve verplichtingen uit hoofde van deze richtlijn;
- e) passende bevoegdheden om onderzoek uit te voeren en onderzoeksbevoegdheden met het oog op geschillenbeslechting krachtens de leden 11 en 12.

5. De regulerende instantie die is gevestigd in de lidstaat waarin het ENTSB voor gas, het Europees netwerk van waterstofnetbeheerders of de EU-DSB-entiteit is gevestigd, heeft de bevoegdheid om effectieve, evenredige en afschrikkende sancties aan deze entiteiten op te leggen wanneer zij hun verplichtingen uit hoofde van deze richtlijn, [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] 804]] of enig toepasselijk juridisch bindend besluit van de regulerende instantie of ACER niet naleven, of om voor te stellen een bevoegde rechtbank dergelijke sancties te laten opleggen.

6. Naast de haar krachtens de leden 1 en 4 van dit artikel verleende taken en bevoegdheden worden aan de regulerende instantie, wanneer een onafhankelijke transmissiebeheerder of een geïntegreerde waterstofnetbeheerder is aangewezen overeenkomstig hoofdstuk IX, deel 3, ten minste de volgende taken en bevoegdheden toegekend:
- a) straffen opleggen overeenkomstig lid 4, punt d), wegens discriminerend gedrag ten gunste van het verticaal geïntegreerd bedrijf;
 - b) toezicht houden op de communicatie tussen de transmissiesysteembeheerder of een geïntegreerde waterstofnetbeheerder en het verticaal geïntegreerde bedrijf om ervoor te zorgen dat de transmissiesysteembeheerder of de geïntegreerde waterstofnetbeheerder zijn verplichtingen naleeft;
 - c) optreden als instantie voor het beslechten van geschillen die zich tussen het verticaal geïntegreerde bedrijf en de transmissiesysteembeheerder of de geïntegreerde waterstofnetbeheerder kunnen voordoen naar aanleiding van krachtens lid 11 ingediende klachten;
 - d) toezien op de commerciële en financiële betrekkingen, waaronder leningen, tussen het verticaal geïntegreerde bedrijf en de transmissiesysteembeheerder of de geïntegreerde waterstofnetbeheerder;

- e) haar goedkeuring hechten aan alle commerciële en financiële overeenkomsten tussen het verticaal geïntegreerde bedrijf en de transmissiesysteembeheerder of de geïntegreerde waterstofnetbeheerder, mits deze in overeenstemming zijn met de marktvoorwaarden;
- f) het verticaal geïntegreerde bedrijf na een melding door de nalevingsfunctionaris overeenkomstig artikel 64, lid 4, om een rechtvaardiging verzoeken die met name bewijsmateriaal bevat waaruit blijkt dat geen discriminerend gedrag ten voordele van het verticaal geïntegreerde bedrijf heeft plaatsgevonden;
- g) inspecties, ook onaangekondigde, verrichten in de gebouwen van het verticaal geïntegreerde bedrijf en de transmissiesysteembeheerder of de geïntegreerde waterstofnetbeheerder;
- h) alle of welbepaalde taken van de transmissiesysteembeheerder of de geïntegreerde waterstofnetbeheerder aan een overeenkomstig artikel 64 aangewezen onafhankelijke systeembeheerder of onafhankelijke waterstofnetbeheerder toevertrouwen in geval van voortdurende overtreding, door de transmissiesysteembeheerder of de geïntegreerde waterstofnetbeheerder van diens verplichtingen uit hoofde van deze richtlijn, en met name in geval van herhaalde discriminerende gedragingen ten voordele van het verticaal geïntegreerde bedrijf.

7. De regulerende instanties zijn bevoegd om ten minste de methoden voor het berekenen of tot stand komen van de volgende voorwaarden vast te stellen of voldoende ruim vóór hun inwerkingtreding goed te keuren:
- a) de aansluiting op en toegang tot nationale aardgasnetten, inclusief de transmissie- en distributietarieven en voorwaarden en tarieven voor toegang tot lng-installaties, waarbij tarieven of methoden het mogelijk maken dat de noodzakelijke investeringen in de netten en lng-installaties op een zodanige wijze worden uitgevoerd dat deze investeringen de levensvatbaarheid van de netten en de lng-installaties kunnen waarborgen;
 - b) de aansluiting op en toegang tot nationale waterstofnetten, met inbegrip van, met ingang van 1 januari 2031, de tarieven voor waterstofnetten, **indien van toepassing**, en de voorwaarden voor toegang tot waterstofopslag en waterstofterminals, [...];
 - c) de verstrekking van balanceringsdiensten, die zo economisch mogelijk worden uitgevoerd en passende stimuleringsmaatregelen bieden voor netgebruikers om hun input en output op elkaar af te stemmen op een billijke en niet-discriminerende wijze en op basis van objectieve criteria;
 - d) de goedkeuring van en het toezicht op specifieke heffingen overeenkomstig artikel 4 van [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...]] **804**].
 - e) de toegang tot grensoverschrijdende infrastructuren, inclusief de procedures voor de toewijzing van capaciteit en congestiebeheer.
8. De in lid 7 vermelde methoden of de voorwaarden worden gepubliceerd.

9. Bij de vaststelling of goedkeuring van de tarieven of methoden en de balanceringsdiensten zorgen de regulerende instanties ervoor dat de transmissie- en distributiesysteembeheerders en, vanaf 1 januari 203 [...] **6 of vanaf de datum van toepassing van artikel 31, lid 1**, waterstofnetbeheerders passende stimulansen krijgen, zowel op korte als op lange termijn, om de efficiëntie te verbeteren, de marktintegratie en de voorzieningszekerheid te versterken en verwante onderzoeksactiviteiten te ondersteunen.
10. De regulerende instanties monitoren het congestiebeheer van de nationale transmissie- en waterstofnetten, inclusief interconnectoren, en de uitvoering van de regels inzake congestiebeheer. Hiertoe leggen de transmissiesysteembeheerders, waterstofnetbeheerders of marktdeelnemers hun congestiebeheersprocedures, inclusief de toewijzing van capaciteit, aan de regulerende instanties ter goedkeuring voor. De regulerende instanties mogen verzoeken om wijzigingen in deze procedures.

Beslissingen en klachten

1. De regulerende instanties zijn bevoegd om zo nodig van de beheerders van transmissie-, opslag-, lng- en distributiesystemen voor aardgas, alsook van waterstofopslag- en waterstofterminalbeheerders en [...] van waterstofnetbeheerders te verlangen dat zij de voorwaarden, inclusief de in dit artikel bedoelde tarieven en methoden, wijzigen om ervoor te zorgen dat deze evenredig zijn en op niet-discriminerende wijze worden toegepast. Indien de toegangsregeling voor opslag is omschreven overeenkomstig artikel 29, lid 3, omvat deze taak niet de wijziging van de tarieven. **Indien de toegangsregeling voor waterstofopslag of waterstofnetten stoelt op via onderhandelingen tot stand gekomen toegang van derden overeenkomstig artikel 31, lid 4, artikel 32, lid 1, of artikel 33, lid 1, omvat deze taak niet de wijziging van de tarieven.** In geval van vertraging bij de vaststelling van transmissie- en distributietarieven voor aardgas en, waar nodig, waterstofnettarieven hebben de regulerende instanties de bevoegdheid om transmissie- en distributietarieven en de berekeningswijzen hiervan, alsook waterstofnettarieven en de berekeningswijzen daarvan, voorlopig vast te stellen of goed te keuren en een besluit te nemen over passende compensatiemaatregelen indien de definitieve tarieven of berekeningswijzen afwijken van deze voorlopige tarieven of berekeningswijzen.

2. Partijen die een klacht hebben tegen de beheerder van een transmissie-, opslag-, lng- of distributiesysteem voor aardgas of tegen een waterstofnet-, waterstofopslag- of waterstofterminalbeheerder met betrekking tot diens verplichtingen overeenkomstig deze richtlijn, kunnen deze klacht voorleggen aan de nationale regulerende instantie die fungeert als geschillenbeslechttingsinstantie en een besluit neemt binnen twee maanden na ontvangst van de klacht. Deze periode kan met twee maanden worden verlengd indien de regulerende instantie aanvullende informatie behoeft. Deze periode kan met instemming van de klager nog eens worden verlengd. De beslissing van de regulerende instantie heeft bindende kracht tenzij of totdat zij in beroep wordt herroepen.
3. Benadeelde partijen die gerechtigd zijn om bezwaar te maken tegen een overeenkomstig dit artikel genomen besluit over de gehanteerde methoden of, wanneer de regulerende instantie een raadplegingsplicht heeft met betrekking tot de voorgestelde tarieven of methoden, kunnen binnen maximaal twee maanden of binnen een door de lidstaten vastgestelde kortere termijn, na de bekendmaking van het besluit of voorstel voor een besluit, een bezwaar maken met het oog op herziening. Een dergelijk bezwaar heeft geen schorsende werking.

4. De lidstaten voorzien in geschikte en doelmatige mechanismen voor regulering, controle en transparantie, teneinde eventueel misbruik van een machtspositie, met name ten nadele van afnemers, en eventueel roofzuchtig marktgedrag te voorkomen. Bij deze mechanismen worden de bepalingen van het VWEU, en met name artikel 102, in acht genomen.
5. De lidstaten dragen er zorg voor dat passende maatregelen, waaronder bestuursrechtelijke of strafrechtelijke procedures in overeenstemming met hun nationale wetgeving, tegen de verantwoordelijke natuurlijke of rechtspersonen worden genomen wanneer de door deze richtlijn opgelegde vertrouwelijkheidsregels niet in acht zijn genomen.
6. Klachten en bezwaren zoals bedoeld in de leden 2 en 3 doen geen afbreuk aan de uitoefening van de beroepsmogelijkheden uit hoofde van het Unierecht of de nationale wetgeving.
7. De door de regulerende instantie genomen besluiten worden volledig gemotiveerd en verantwoord, ten einde door de rechter te kunnen worden getoetst. Deze besluiten zijn voor het publiek beschikbaar waarbij de vertrouwelijkheid van commercieel gevoelige informatie behouden blijft.
8. De lidstaten zorgen ervoor dat er geschikte mechanismen op nationaal niveau bestaan krachtens welke een partij die getroffen wordt door een besluit van de regulerende instantie beroep kan aantekenen bij een instantie die onafhankelijk is van de betrokken partijen en van regeringen.

Regionale samenwerking tussen regulerende instanties voor grensoverschrijdende kwesties

1. De regulerende instanties werken onderling nauw samen en raadplegen elkaar, en met name binnen ACER, en voorzien elkaar en ACER van alle informatie die zij nodig hebben voor de uitvoering van hun taken overeenkomstig deze richtlijn. Wat de ontvangen informatie betreft, waarborgt de ontvangende instantie dezelfde graad van vertrouwelijkheid als van de verzendende instantie wordt verlangd.
2. De regulerende instanties werken ten minste samen op regionaal niveau om:
 - a) de invoering van operationele regelingen te bevorderen, teneinde een optimaal beheer van het net mogelijk te maken, gemeenschappelijke gas- en waterstofbeurzen en de toewijzing van grensoverschrijdende capaciteit te stimuleren, en een adequaat niveau van interconnectiecapaciteit binnen de regio en tussen de regio's mogelijk te maken, mede door nieuwe interconnecties, om de ontwikkeling van daadwerkelijke mededinging mogelijk te maken en de voorzieningszekerheid te verbeteren zonder tussen leveringsbedrijven uit verschillende lidstaten te discrimineren;
 - b) de ontwikkeling van alle netcodes voor de relevante transmissiesysteembeheerders, waterstofnetbeheerders en andere marktdeelnemers te coördineren;
 - c) de ontwikkeling van de regels inzake congestiebeheer te coördineren;
 - d) te waarborgen dat juridische entiteiten die de taken van transmissiesysteembeheerders en netbeheerders op grensoverschrijdend of regionaal niveau vervullen, de regelgeving naleven.

3. Regulerende instanties hebben het recht om met elkaar regelingen aan te gaan ter bevordering van samenwerking op het gebied van regulering.
4. De in lid 2 bedoelde taken worden, zo mogelijk, uitgevoerd in nauwe samenwerking met andere betrokken nationale instanties en onverminderd hun eigen specifieke bevoegdheden.
5. De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 83 gedelegeerde handelingen vast te stellen teneinde deze richtlijn aan te vullen door richtsnoeren vast te stellen betreffende de omvang van de taken van regulerende instanties wat betreft hun onderlinge samenwerking en de samenwerking met ACER.
6. Regulerende instanties, of in voorkomend geval andere bevoegde autoriteiten, kunnen overleg plegen en samenwerken met de betrokken autoriteiten van derde landen, met inbegrip van de partijen bij de energiegemeenschap, wat de exploitatie van de gas- en waterstofinfrastructuur van en naar derde landen betreft, om ervoor te zorgen dat deze richtlijn met betrekking tot de betrokken infrastructuur consequent wordt toegepast op het grondgebied en in de territoriale wateren van een lidstaat.

Overeenstemming met de netcodes en de richtsnoeren

1. Elke regulerende instantie en de Commissie kunnen ACER verzoeken na te gaan of een door een regulerende instantie genomen besluit strookt met de netcodes en de in deze richtlijn of in [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] 804] bedoelde richtsnoeren.
2. ACER geeft binnen een termijn van drie maanden na ontvangst van het verzoek zijn advies aan de regulerende instantie die hierom heeft verzocht of, in voorkomend geval, aan de Commissie, alsmede aan de regulerende instantie die het besluit in kwestie heeft genomen.
3. Wanneer de regulerende instantie die het besluit heeft genomen niet binnen een termijn van vier maanden volgende op de datum van ontvangst van het advies daaraan voldoet, brengt ACER de Commissie daarvan op de hoogte.

4. Wanneer een regulerende instantie van oordeel is dat een voor grensoverschrijdende handel relevant besluit van een andere regulerende instantie niet in overeenstemming is met de **netcodes** en de in deze richtlijn of de in [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] **804**] bedoelde richtsnoeren, kan zij de Commissie daarvan in kennis stellen binnen een termijn van twee maanden nadat het besluit is genomen.
5. Wanneer de Commissie, binnen twee maanden na de in lid 3 bedoelde kennisgeving van ACER of de in lid 4 bedoelde kennisgeving van een regulerende instantie, of op eigen initiatief binnen een termijn van drie maanden nadat het besluit is genomen, van oordeel is dat er ernstige twijfels bestaan over de overeenstemming van dit besluit met de netcodes en de in deze richtlijn of de in [de herschikte gasverordening volgens voorstel COM(2021) [...] **804**] bedoelde richtsnoeren, kan zij besluiten de zaak verder te bestuderen. In dat geval verzoekt zij de relevante regulerende instantie en de betrokken partijen hun opmerkingen in te dienen.
6. Wanneer de Commissie besluit om de zaak verder te bestuderen, neemt zij binnen een termijn van maximaal vier maanden na dit besluit het definitieve besluit:
 - a) geen bezwaar te maken tegen het besluit van de regulerende instantie; of
 - b) de desbetreffende regulerende instantie te verzoeken haar besluit te herroepen, wanneer zij van oordeel is dat het niet in overeenstemming is met de netcodes en de richtsnoeren.

7. Wanneer de Commissie niet binnen de in lid 5 of 6 gestelde termijn heeft besloten de zaak verder te bestuderen, respectievelijk een definitief besluit heeft genomen, wordt zij geacht geen bezwaar te hebben gemaakt tegen het besluit van de regulerende instantie.
8. De regulerende instantie voert het besluit van de Commissie tot herroeping van haar besluit uit binnen een termijn van twee maanden en stelt de Commissie daarvan in kennis.
9. De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 83 gedelegeerde handelingen vast te stellen **teneinde** deze richtlijn aan te vullen[...] door richtsnoeren vast te stellen waarin de voor de toepassing van dit artikel te volgen procedure nader wordt omschreven.

Bijhouden van gegevens

1. De lidstaten eisen van hun leveringsbedrijven dat zij gedurende ten minste vijf jaar de relevante gegevens met betrekking tot al hun transacties in aardgas- en waterstofleveringscontracten en aardgas- en waterstofderivaten met grootafnemers en transmissiesysteembeheerders, opslag- en lng-systeembeheerders, alsook waterstofnet-, waterstofopslag- en waterstofterminalbeheerders ter beschikking houden van hun nationale instanties, waaronder de regulerende instantie, de nationale mededingingsautoriteit en de Commissie, voor de uitvoering van hun taken.
2. Deze gegevens omvatten bijzonderheden betreffende de kenmerken van de betrokken transacties, zoals looptijd, leverings- en betalingsregels, hoeveelheden, uitvoeringsdata en -tijdstippen, transactieprijsen en middelen om de betrokken grootafnemer te identificeren, alsmede specifieke nadere gegevens over alle openstaande aardgas- en waterstofleveringscontracten en aardgas- en waterstofderivaten.
3. De regulerende instantie kan besluiten om delen van deze informatie ter beschikking te stellen van marktdeelnemers, op voorwaarde dat commercieel gevoelige gegevens inzake afzonderlijke marktspelers of afzonderlijke transacties niet worden vrijgegeven. Dit lid is niet van toepassing op informatie over financiële instrumenten die binnen het toepassingsgebied van Richtlijn 2014/65/EU vallen.

4. De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 83 gedelegeerde handelingen vast te stellen **teneinde** deze richtlijn aan te vullen[...] door richtsnoeren vast te stellen waarin de methoden en regelingen voor het bijhouden van gegevens en de vorm en inhoud van bedoelde verslagen worden omschreven.
5. Voor transacties in aardgas- en waterstofderivaten van leveringsbedrijven met grootafnemers en aardgastransmissiesysteembeheerders, opslag- en lng-systeembeheerders, alsook waterstofnet-, waterstofopslag- en waterstofterminalbeheerders, geldt dit artikel enkel zodra de Commissie de in lid 4 bedoelde richtsnoeren heeft vastgesteld.
6. De bepalingen van dit artikel doen voor de binnen het toepassingsgebied van Richtlijn 2014/65/EU vallende entiteiten geen extra verplichtingen ontstaan ten aanzien van de in lid 1 genoemde autoriteiten.
7. Ingeval de in lid 1 genoemde autoriteiten toegang moeten hebben tot gegevens die door de binnen het toepassingsgebied van Richtlijn 2014/65/EU vallende entiteiten worden bijgehouden, verstrekken de onder die richtlijn vallende verantwoordelijke autoriteiten de in lid 1 genoemde autoriteiten de opgevraagde gegevens.

Hoofdstuk XI

Slotbepalingen

Artikel 77

Beschermingsmaatregelen

1. Bij een plotselinge crisis op de energiemarkt of wanneer de fysieke veiligheid van personen, de veiligheid of betrouwbaarheid van apparatuur of installaties of de systeemintegriteit wordt bedreigd, kan een lidstaat **de in het nationale noodplan voorziene maatregelen treffen en, zo nodig, een noodtoestand afkondigen** overeenkomstig artikel 11 van Verordening (EU) 2017/1938[...].

Artikel 78

Gelijke mededingingsvoorwaarden

1. De maatregelen die de lidstaten krachtens deze richtlijn kunnen nemen om gelijke mededingingsvoorwaarden te garanderen, moeten verenigbaar zijn met het VWEU, met name artikel 36, en de wetgeving van de Unie.
2. De in lid 1 bedoelde maatregelen zijn evenredig, niet-discriminerend en transparant. Zij mogen uitsluitend worden toegepast na kennisgeving aan en goedkeuring door de Commissie.
3. De Commissie reageert binnen twee maanden na ontvangst ervan op de in lid 2 bedoelde kennisgeving. Deze termijn vangt aan op de dag volgende op die van de ontvangst van de volledige informatie. Indien de Commissie niet binnen deze periode van twee maanden heeft gereageerd, wordt zij geacht geen bezwaren te hebben tegen de maatregelen waarvan kennis is gegeven.

Artikel 79

Technische overeenkomsten over de exploitatie van aardgas- en waterstofpijpleidingen met derde landen

Deze richtlijn **doet** [...] geen afbreuk aan de vrijheid van transmissiesysteembeheerders, waterstofnetbeheerders of andere marktdeelnemers om technische overeenkomsten over kwesties in verband met de exploitatie van pijpleidingen tussen een lidstaat en een derde land van kracht te laten blijven of te sluiten, voor zover die overeenkomsten verenigbaar zijn met het Unierecht en met desbetreffende besluiten van de regulerende instanties van de betrokken lidstaten. Van dergelijke overeenkomsten wordt kennisgegeven aan de regulerende instanties van de betrokken lidstaten.

Afwijkingen voor het aardgassysteem

1. Lidstaten die niet rechtstreeks verbonden zijn met het stelsel van systemen van een andere lidstaat, kunnen **afwijken [...]** van artikel 3, 7, **30**, 54 of artikel 27, **lid 1**. Een dergelijke afwijking vervalt vanaf het moment waarop de eerste interconnector met de lidstaat is voltooid. **De Commissie wordt van een dergelijke afwijking in kennis gesteld.**
2. Lidstaten kunnen de Commissie om afwijkingen verzoeken inzake de toepassing van artikel 3, 7, 54 of 27 op ultraperifere gebieden in de zin van artikel 349 VWEU of andere geografisch geïsoleerde gebieden. Een dergelijke afwijking vervalt zodra een verbinding tussen het gebied en een lidstaat met een stelsel van systemen is voltooid.
- 2 bis. Luxemburg mag afwijken van artikel 54. De Commissie wordt van een dergelijke afwijking in kennis gesteld.**
3. De Commissie stelt de lidstaten in kennis van verzoeken om afwijkingen als bedoeld in [...] **lid 2 [...]** alvorens een besluit te nemen, rekening houdend met gerechtvaardigde verzoeken om vertrouwelijkheid van commercieel gevoelige informatie.

4. Door de Commissie **op grond van lid 2** verleende afwijkingen zijn beperkt in de tijd en zijn onderworpen aan voorwaarden die erop gericht zijn de concurrentie op en de integratie van de interne markt te vergroten en ervoor te zorgen dat de afwijkingen de overgang naar hernieuwbare energie of de toepassing van het energie-efficiëntie-eerstbeginsel in de zin van artikel 2, punt 18, van Verordening (EU) 2018/1999 niet belemmeren.
5. Afwijkingen krachtens Richtlijn 2009/73/EG zonder vervaldatum **of afgebakende toepassingstermijn** verstrijken op 31 december 2025. Lidstaten die op het tijdstip van inwerkingtreding van deze richtlijn deze afwijkingen nog genieten, kunnen **tot een nieuwe afwijking besluiten overeenkomstig lid 1 of 5 bis, of** de Commissie om een nieuwe afwijking verzoeken volgens de **in lid 2 vastgelegde [...]** voorwaarden.
- 5 bis.** [...] Lidstaten die na de inwerkingtreding van deze richtlijn de eerste commerciële levering van hun eerste langlopende aardgasleveringscontract ontvangen, kunnen afwijken [...] van [...] artikel 3, leden 1 tot en met 4, artikel 4, lid 1, artikel 7, artikel 27, lid 1, artikel 30, artikel 35, leden 1 tot en met 5, artikel 39, artikel 40, lid 6, en de artikelen 42, 54, 55 en 69. [...] De Commissie wordt van een dergelijke afwijking in kennis gesteld.
6. **Kennisgevingen van [...]** afwijkingen en van [...]besluiten tot toekenning van afwijkingen **bedoeld in de in de leden 1, 2, 2 bis en 5 bis** worden in het Publicatieblad van de Europese Unie bekendgemaakt.

Artikel 80 bis

Afwijkingen voor waterstof

Tot 31 december 2030 mogen Estland, Letland en Litouwen afwijken van artikel 63.

De Commissie wordt van een dergelijke afwijking in kennis gesteld.

Artikel 81

Afwijkingen met betrekking tot transmissieleidingen voor aardgas van en naar derde landen

1. Wat gastransmissieleidingen tussen een lidstaat en een derde land betreft die vóór 23 mei 2019 voltooid zijn, kan de lidstaat waar zich het eerste connectiepunt van die transmissieleiding met het net van de lidstaat bevindt, ertoe besluiten af te wijken van de artikelen 54, 65, 66 en 27 en artikel 72, leden 7 en 9, en artikel 73, lid 1, voor de gedeelten van de gastransmissieleiding die zich op zijn grondgebied en in zijn territoriale wateren bevinden, indien daarvoor objectieve redenen bestaan zoals de mogelijkheid om de gedane investering terug te verdienen of de behoefte aan voorzieningszekerheid, mits de afwijking niet ten koste gaat van de mededinging, van het efficiënte functioneren van de interne markt voor aardgas of van de leverings- en voorzieningszekerheid in de Unie.

De afwijking is in de tijd beperkt tot maximaal 20 jaar op basis van een objectieve rechtvaardiging, kan, mits gerechtvaardigd, worden verlengd, en kan onderworpen zijn aan voorwaarden die bijdragen tot de verwezenlijking van de in de eerste alinea vermelde eisen.

Dergelijke afwijkingen zijn niet van toepassing op transmissieleidingen tussen een lidstaat en een derde land dat ertoe gehouden is deze richtlijn om te zetten en deze effectief in zijn rechtsorde ten uitvoer legt overeenkomstig een met de Unie gesloten overeenkomst.

2. Indien de betrokken transmissieleiding zich op het grondgebied van meer dan één lidstaat bevindt, besluit de lidstaat op wiens grondgebied zich het eerste connectiepunt met het net van de lidstaten bevindt, na overleg met alle betrokken lidstaten, of hij een afwijking voor die transmissieleiding verleent.

Op verzoek van de betrokken lidstaten kan de Commissie besluiten om als waarnemer te fungeren in het overleg tussen de lidstaat op wiens grondgebied zich het eerste connectiepunt bevindt en het derde land met betrekking tot de consequente toepassing van deze richtlijn op het grondgebied en in de territoriale wateren van de lidstaat waar het eerste interconnectiepunt zich bevindt, ook met betrekking tot het verlenen van afwijkingen voor zulke transmissielijnen.

3. Besluiten op grond van de leden 1 en 2 worden uiterlijk op 24 mei 2020 genomen. De lidstaten stellen de Commissie van dergelijke besluiten in kennis en maken deze bekend.

Machtigingsprocedure

1. Onverminderd andere Unierechtelijke verplichtingen en de bevoegdheidsverdeling tussen de Unie en de lidstaten kunnen bestaande overeenkomsten tussen een lidstaat en een derde land over de exploitatie van een gastransmissieleiding of een upstreampijpleidingnet van kracht blijven tot de inwerkingtreding van een latere overeenkomst tussen de Unie en het betrokken derde land of totdat de procedure uit hoofde van de leden 2 tot en met 15 van dit artikel van kracht wordt.
2. Onverminderd de bevoegdheidsverdeling tussen de Unie en de lidstaten stelt een lidstaat die voornemens is onderhandelingen met een derde land aan te knopen teneinde een overeenkomst over de exploitatie van een transmissieleiding **of een waterstof-interconnector met dit land** te wijzigen, te verlengen, aan te passen, te vernieuwen of te sluiten betreffende zaken die geheel of gedeeltelijk onder deze richtlijn **of de [de herschikte gasverordening]** vallen, de Commissie schriftelijk van dat voornemen in kennis.

Een dergelijke kennisgeving gaat vergezeld van de relevante ondersteunende stukken en van een opgave van de bepalingen waarover zal worden onderhandeld of heronderhandeld, de onderhandelingsdoelen en alle andere relevante informatie, en wordt ten minste vijf maanden voor de beoogde start van de onderhandelingen aan de Commissie toegezonden.

3. Na een kennisgeving op grond van lid 2 machtigt de Commissie de betrokken lidstaat om formele onderhandelingen met een derde land aan te knopen voor wat betreft het gedeelte dat van invloed kan zijn op de gemeenschappelijke regels van de Unie, tenzij zij oordeelt dat het aanknopen van die onderhandelingen:
- a) in strijd zou zijn met het Unierecht op een andere grond dan een onverenigbaarheid die voortvloeit uit de bevoegdheidsverdeling tussen de Unie en de lidstaten;
 - b) schadelijk zou zijn voor het functioneren van de interne markt voor aardgas **of waterstof**, het concurrentievermogen of de voorzieningszekerheid in een lidstaat of in de Unie, **rekening houdend met het beginsel van solidariteit tussen de lidstaten overeenkomstig artikel 194, lid 1, VWEU**;
 - c) afbreuk zou doen aan de doelstellingen van lopende onderhandelingen of [...] **internationale** overeenkomsten tussen de Unie en een derde land;
 - d) discriminerend zou zijn.
4. Bij het verrichten van de beoordeling uit hoofde van lid 3 houdt de Commissie rekening met de vraag of de beoogde overeenkomst betrekking heeft op een transmissieleiding of upstreampijpleiding die met nieuwe aardgasbronnen bijdraagt tot de diversificatie van de aardgastoevoer en -leveranciers.

5. Binnen negentig dagen na ontvangst van de in lid 2 bedoelde kennisgeving stelt de Commissie een besluit vast waarbij een lidstaat wordt gemachtigd, of waarbij het een lidstaat wordt geweigerd, om onderhandelingen aan te knopen teneinde een overeenkomst met een derde land te wijzigen, te verlengen, aan te passen, te vernieuwen of te sluiten. Als aanvullende informatie vereist is voor de vaststelling van een besluit, gaat de termijn van negentig dagen in op de datum waarop die aanvullende informatie is ontvangen.
6. Ingeval de Commissie een besluit vaststelt waarbij het een lidstaat wordt geweigerd om onderhandelingen aan te knopen teneinde een overeenkomst met een derde land te wijzigen, te verlengen, aan te passen, te vernieuwen of te sluiten, stelt zij de betrokken lidstaat daarvan in kennis en geeft zij een motivering hiervoor.
7. Besluiten waarbij een lidstaat wordt gemachtigd, of waarbij het een lidstaat wordt geweigerd, om onderhandelingen aan te knopen teneinde een overeenkomst met een derde land te wijzigen, te verlengen, aan te passen, te vernieuwen of te sluiten, worden door middel van uitvoeringshandelingen volgens de in artikel 83, lid 2, bedoelde procedure vastgesteld.
8. De Commissie kan richtsnoeren beschikbaar stellen en kan verzoeken om in de beoogde overeenkomst bepaalde clausules op te nemen om ervoor te zorgen dat de overeenkomst verenigbaar is met het Unierecht, overeenkomstig Besluit (EU) 2017/684 van het Europees Parlement en de Raad²⁸.

²⁸ Besluit (EU) 2017/684 van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2017 tot instelling van een mechanisme voor informatie-uitwisseling met betrekking tot intergouvernementele overeenkomsten en niet-bindende instrumenten tussen lidstaten en derde landen op energiegebied, en tot intrekking van Besluit nr. 994/2012/EU (PB L 99 van 12.4.2017, blz. 1).

9. De Commissie wordt in de verschillende stadia op de hoogte gehouden van de voortgang en de resultaten van de onderhandelingen tot wijziging, verlenging, aanpassing, vernieuwing of sluiting van een overeenkomst, en kan overeenkomstig Besluit (EU) 2017/684 verzoeken aan de onderhandelingen tussen de lidstaat en het derde land deel te nemen.
10. De Commissie stelt het Europees Parlement en de Raad in kennis van de op grond van lid 5 vastgestelde besluiten.
11. Alvorens een overeenkomst met een derde land te ondertekenen, stelt de betrokken lidstaat de Commissie in kennis van het resultaat van de onderhandelingen en zendt hij de Commissie de tekst van de onderhandelde overeenkomst toe.
12. Na ontvangst van de kennisgeving op grond van lid 11, beoordeelt de Commissie de door onderhandelingen tot stand gekomen overeenkomst op grond van lid 3. Wanneer de Commissie oordeelt dat de onderhandelingen hebben geleid tot een overeenkomst die voldoet aan lid 3, machtigt zij de lidstaat de overeenkomst te ondertekenen en te sluiten.

13. Binnen negentig dagen na ontvangst van de in lid 11 bedoelde kennisgeving neemt de Commissie een besluit waarbij een lidstaat wordt gemachtigd, of waarbij het een lidstaat wordt geweigerd, om een overeenkomst met een derde land te ondertekenen en te sluiten. Als aanvullende informatie vereist is voor de vaststelling van een besluit, gaat de termijn van negentig dagen in op de datum waarop die aanvullende informatie is ontvangen.
14. Indien de Commissie op grond van lid 13 een besluit neemt waarbij een lidstaat wordt gemachtigd om een overeenkomst met een derde land te ondertekenen en te sluiten, stelt de betrokken lidstaat de Commissie in kennis van de sluiting en inwerkingtreding van de overeenkomst, alsook van alle toekomstige wijzigingen in de status van die overeenkomst.
15. Indien de Commissie op grond van lid 13 een besluit neemt waarbij het een lidstaat wordt geweigerd om een overeenkomst met een derde land te ondertekenen en te sluiten, stelt zij de betrokken lidstaat daarvan in kennis en geeft zij een motivering hiervoor.

Uitoefening van de bevoegdheidsdelegatie

1. De bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen, wordt aan de Commissie toegekend onder de in dit artikel neergelegde voorwaarden.
2. De in de artikelen 8, 56, 66, 74, 75 en 76 bedoelde bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen, wordt aan de Commissie toegekend voor onbepaalde tijd met ingang van [datum van inwerkingtreding].
3. Het Europees Parlement of de Raad kan de in de artikelen 8, 56, 66, 74, 75 en 76 bedoelde bevoegdheidsdelegatie te allen tijde intrekken. Het besluit tot intrekking beëindigt de delegatie van de in dat besluit genoemde bevoegdheid. Het wordt van kracht op de dag na die van de bekendmaking ervan in het Publicatieblad van de Europese Unie of op een daarin genoemde latere datum. Het laat de geldigheid van de reeds van kracht zijnde gedelegeerde handelingen onverlet.
4. Vóór de vaststelling van een gedelegeerde handeling raadpleegt de Commissie de door elke lidstaat aangewezen deskundigen overeenkomstig de beginselen die zijn neergelegd in het Interinstitutioneel Akkoord van 13 april 2016 over beter wetgeven.
5. Zodra de Commissie een gedelegeerde handeling heeft vastgesteld, doet zij daarvan gelijktijdig kennisgeving aan het Europees Parlement en de Raad.

6. Een overeenkomstig de artikelen 8, 56, 66, 74, 75 en 76 vastgestelde gedelegeerde handeling treedt alleen in werking indien het Europees Parlement noch de Raad daartegen binnen een termijn van twee maanden na de kennisgeving van de handeling aan het Europees Parlement en de Raad bezwaar heeft gemaakt, of indien zowel het Europees Parlement als de Raad voor het verstrijken van die termijn de Commissie hebben meegedeeld dat zij daartegen geen bezwaar zullen maken. Die termijn wordt op initiatief van het Europees Parlement of de Raad met twee maanden verlengd.

Artikel 84

Comitéprocedure

1. De Commissie wordt bijgestaan door een comité. Dat comité is een comité in de zin van Verordening (EU) nr. 182/2011.
2. Wanneer naar dit lid wordt verwezen, is artikel 4 van Verordening (EU) nr. 182/2011 van toepassing.
3. Wanneer naar dit lid wordt verwezen, is artikel 5 van Verordening (EU) nr. 182/2011 van toepassing.

Evaluatie en verslaglegging

1. Uiterlijk op 31 december 2030 evalueert de Commissie deze richtlijn en dient zij hiertoe een verslag, **zo nodig vergezeld van passende wetgevingsvoorstellen**, in bij het Europees Parlement en de Raad. Bij de evaluatie wordt meer bepaald gekeken naar:
 - i. de toepassing van artikel 8 en de daarmee verband houdende definities in artikel 2, om te beoordelen of installaties die in bedrijf worden genomen vanaf 1 januari 2031, teneinde certificering te ontvangen overeenkomstig dat artikel, dienen aan te tonen dat zij door gebruik te maken van koolstofarme brandstoffen en koolstofarme waterstof meer broeikasgasemissiereducties realiseren;
 - ii. **de toepassing van een uniform regelgevingskader op waterstofnetbeheerders zonder onderscheid tussen de functies van waterstoftransmissie[...] en waterstof distributie, met inbegrip van het effect van de toepassing van de in artikel 62 vastgelegde eisen op alle waterstofnetten.**
2. Uiterlijk op 31 december 2031 [...] beoordeelt de Commissie de uitvoering van de regels voor onafhankelijke transmissiesysteembeheerders voor aardgas en voor aangewezen geïntegreerde waterstofnetbeheerders, rekening houdend met de werking van de waterstofmarkt, de mededinging, de liquiditeit en de ontwikkeling van waterstof-infrastructuur, en dient zij bij het Europees Parlement en de Raad een verslag in. Het verslag bevat de bevindingen van de beoordeling door de Commissie. Zo nodig stelt de Commissie een herziening van de bepalingen in dit lid voor.

Wijzigingen van Richtlijn 2012/27/EU

Richtlijn 2012/27/EU wordt als volgt gewijzigd:

- 1) de artikelen 9, 10 en 11 worden geschrapt;
- 2) bijlage VII wordt geschrapt.

Omzetting

1. De lidstaten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk [...] **twee jaar na de inwerkingtreding van deze richtlijn** te voldoen aan **de artikelen 2 tot en met 5, 7 tot en met [...] 27, [...] 29, 31 tot en met 34, artikel 35, lid 1, punt a), leden 3, 4, 7, 8 en 9, de artikelen 37 en 38, artikel 40, leden 1, 2, 7, 8 en 9, artikel 41, artikel 42, lid 2, de artikelen 46 tot en met 53, artikel 56, artikel 58, lid 11, de artikelen 62 tot en met 69, artikel 70, leden 5 en 6, de artikelen 71, 72 en 73, artikel 75, leden 1, 5, 6 en 9, de artikelen 76 en 77 en de bijlagen [...] I en II.** Zij stellen de Commissie onmiddellijk in kennis van de tekst van deze maatregelen.

Wanneer de lidstaten die bepalingen aannemen, wordt in die bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking ervan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor die verwijzing en de formulering van die vermelding worden vastgesteld door de lidstaten.

2. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de belangrijkste bepalingen van intern recht mee die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

Artikel 88

Intrekking

Richtlijn 2009/73/EG, als gewijzigd door de in bijlage III, deel A, genoemde handelingen, wordt met ingang van [1 januari 2023] ingetrokken, onverminderd de verplichtingen van de lidstaten met betrekking tot de termijnen voor omzetting en de datum van toepassing van de in bijlage III, deel B, genoemde richtlijnen.

Verwijzingen naar de ingetrokken richtlijn gelden als verwijzingen naar deze richtlijn en moeten gelezen worden overeenkomstig de concordantietabel in bijlage IV.

Artikel 89

Inwerkingtreding

Deze richtlijn treedt in werking op de twintigste dag na die van de bekendmaking ervan in het Publicatieblad van de Europese Unie.

Artikel 90

Geadresseerden

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten.

Gedaan te Brussel,

Voor het Europees Parlement
De voorzitter

Voor de Raad
De voorzitter

BIJLAGE I

**MINIMUMEISEN VOOR FACTURERING EN FACTURERINGSINFORMATIE VOOR
GASSEN**

- 1. MINIMUMGEGEVENS OP DE FACTUUR EN IN DE FACTURERINGSINFORMATIE VOOR GASSEN**
- 1.1. Op zijn facturen, duidelijk onderscheiden van andere gedeelten van de factuur, wordt de eindafnemer duidelijk geattendeerd op de volgende essentiële informatie:
 - (a) de te betalen prijs, en waar mogelijk een uitsplitsing van de prijs, samen met een duidelijke verklaring dat alle energiebronnen ook kunnen profiteren van stimuleringsmaatregelen die niet werden gefinancierd met heffingen die in de uitsplitsing van de prijs zijn aangegeven;
 - (b) de dag waarop de betaling verschuldigd is.

- 1.2. Op zijn facturen en in zijn factureringsinformatie, duidelijk onderscheiden van andere gedeelten van de factuur, wordt de eindafnemer duidelijk geattendeerd op de volgende essentiële informatie:
- (a) verbruik van gassen tijdens de factureringsperiode;
 - (b) de naam en contactgegevens van de leverancier, met inbegrip van een telefonische hulpdienst voor consumenten en het e-mailadres;
 - (c) de tariefnaam;
 - (d) de einddatum van het contract, indien van toepassing;
 - (e) informatie over de mogelijkheid en de voordelen van overstappen;
 - (f) de overstapcode of unieke identificatiecode van de eindafnemer voor zijn leveringspunt;
 - (g) informatie over de rechten van de eindafnemers inzake buitengerechtelijke geschillenbeslechting met inbegrip van de contactgegevens van de entiteit die daarvoor verantwoordelijk is op grond van artikel [...] 24;
 - (h) het één enkel contactpunt bedoeld in artikel [...] 23;
 - (i) alleen voor aardgas, een link of verwijzing naar waar vergelijkingsinstrumenten als bedoeld in artikel [...] 12 kunnen worden gevonden.

1.3. Indien facturen gebaseerd zijn op het daadwerkelijke verbruik of uitlezing op afstand door de exploitant wordt aan de eindafnemer op, bij of als verwijzing op zijn facturen of in periodieke afrekeningen de volgende informatie ter beschikking gesteld:

- (a) vergelijkingen van het huidige verbruik van gassen door de eindafnemer met het verbruik van de eindafnemer over dezelfde periode van het voorgaande jaar, in grafiekvorm;
- (b) contactinformatie voor consumentenorganisaties, energieagentschappen of soortgelijke organen, met inbegrip van webadressen, waar informatie kan worden verkregen over de beschikbare maatregelen voor meer energie-efficiëntie voor energieverbruikende apparatuur;
- (c) vergelijkingen met een gemiddelde genormaliseerde of benchmark-eindafnemer van dezelfde gebruikerscategorie.

**2. FREQUENTIE VAN DE FACTURERING EN VERSTREKKING VAN
FACTURERINGSINFORMATIE:**

- (a) de facturering op basis van het daadwerkelijke verbruik vindt ten minste eenmaal per jaar plaats;
- (b) indien een eindafnemer geen meter heeft die op afstand door de exploitant kan worden uitgelezen, of wanneer de eindafnemers er uit eigen beweging voor hebben gekozen de uitlezing op afstand te deactiveren overeenkomstig het nationaal recht, wordt aan hen ten minste eenmaal per zes maanden nauwkeurige factureringsinformatie beschikbaar gesteld op basis van het daadwerkelijke verbruik, of eenmaal per drie maanden wanneer daarom wordt verzocht of wanneer de eindafnemer heeft gekozen voor elektronische facturering;

- (c) indien een eindafnemer geen meter heeft die op afstand door de exploitant kan worden uitgelezen, of wanneer de eindafnemer er actief voor heeft gekozen de uitlezing op afstand te deactiveren overeenkomstig het nationaal recht, kan aan de onder a) en b) bedoelde verplichtingen worden voldaan door middel van een systeem waarbij de eindafnemer zelf op regelmatige basis de gegevens van de meter uitleest en meedeelt aan de exploitant; alleen indien de eindafnemer voor een bepaalde factureringsperiode geen metergegevens heeft verstrekt, wordt de facturering of de factureringsinformatie gebaseerd op het geschatte verbruik of op een forfaitair tarief;
- (d) indien de eindafnemer geen meter heeft die op afstand door de exploitant kan worden uitgelezen, wordt ten minste maandelijks nauwkeurige factureringsinformatie verstrekt op basis van het daadwerkelijke verbruik. Deze informatie kan ook via het internet beschikbaar worden gesteld en zo vaak worden bijgewerkt als de gebruikte meetapparatuur en -systemen dat toelaten.

3. UITSPLITSING VAN DE PRIJS VOOR DE EINDAFNEMER

De prijs voor afnemers is gelijk aan de som van de volgende drie componenten: de component energie en levering, de netwerkcomponent (transmissie, distributie, transport) en de component bestaande uit belastingen, heffingen, vergoedingen en kosten.

Wanneer in facturen een uitsplitsing van de prijs voor eindafnemers wordt opgenomen, worden in de hele Unie de in Verordening (EU) 2016/1952 van het Europees Parlement en de Raad geformuleerde gemeenschappelijke definities van de drie componenten van die uitsplitsing gebruikt.

4. Toegang tot aanvullende informatie over het verbruiksverleden

De lidstaten schrijven voor dat, voor zover er aanvullende gegevens over eerder verbruik beschikbaar zijn, deze op verzoek van de eindafnemer beschikbaar worden gesteld aan de door hem aangewezen leverancier of dienstverlener.

Wanneer de eindafnemer een meter heeft die uitlezing op afstand door de exploitant toelaat, krijgt deze gemakkelijk toegang tot aanvullende informatie om zelf hun verbruiksverleden in detail te kunnen controleren.

Aanvullende informatie over het verbruiksverleden omvat:

- (a) cumulatieve gegevens over de periode van ten minste de drie voorgaande jaren of over de periode sinds de aanvang van het [...] **gas**leveringscontract, indien deze korter is. De gegevens hebben betrekking op de termijnen waarvoor frequente factureringsinformatie is verstrekt; en
- (b) gedetailleerde gegevens over de verbruiksduur per dag, week, maand en jaar. Deze gegevens worden op het internet of op de meterinterface onverwijld ter beschikking gesteld van de eindafnemer en hebben betrekking op een periode van ten minste de voorgaande 24 maanden of de periode sinds de aanvang van het [...] **gas**leveringscontract, indien deze korter is.

5. Verstrekking van informatie over energiebronnen

Leveranciers vermelden in de facturen het aandeel hernieuwbaar gas en afzonderlijk het aandeel koolstofarm gas dat door de eindafnemer is aangekocht in overeenstemming met het leveringscontract voor gassen (informatieverschaffing op productniveau). In het geval van een mix verstrekt de leverancier dezelfde informatie afzonderlijk voor verschillende categorieën gassen, met inbegrip van hernieuwbare of koolstofarme gassen.

De volgende informatie wordt aan de eindafnemer beschikbaar gesteld in, bij of als verwijzing op zijn facturen en factureringsinformatie:

- (a) het aandeel hernieuwbare en koolstofarme gassen in de mix die de leverancier in het voorgaande jaar heeft gebruikt (op nationaal niveau, namelijk in de lidstaat waar het leveringscontract voor gassen is afgesloten, alsook op het niveau van de leverancier indien de leverancier in meerdere lidstaten actief is);
- (b) informatie over het milieueffect, ten minste wat betreft CO₂-emissies afkomstig van de door de leverancier in het voorgaande jaar geleverde gassen.

In verband met punt a) van de tweede alinea kunnen, voor gassen die zijn verkregen via een gasbeurs of die zijn ingevoerd van een buiten de Unie gelegen bedrijf, door de elektriciteitsbeurs of het betrokken bedrijf verstrekte geaggregeerde cijfers over het voorgaande jaar worden gebruikt.

Informatie over het aandeel van het door de eindafnemer aangekochte hernieuwbare gas wordt verstrekt aan de hand van garanties van oorsprong **op grond van Richtlijn (EU) 2018/2001**.

Wanneer de afnemers gas uit een waterstof- of aardgasnet verbruiken, wordt gewaarborgd dat de geannuleerde garanties van oorsprong overeenstemmen met de desbetreffende netkenmerken.

De regulerende instantie of een andere bevoegde nationale instantie neemt de nodige stappen om ervoor te zorgen dat de op grond van dit punt door de leveranciers aan hun eindafnemers verstrekte informatie betrouwbaar is en op een duidelijk vergelijkbare wijze op nationaal niveau wordt verstrekt.

BIJLAGE II**SLIMME-METERSYSTEMEN VOOR AARDGAS EN WATERSTOF**

[...] **1.** De lidstaten zorgen ervoor dat op hun grondgebied slimme-metersystemen worden ingevoerd die kunnen worden onderworpen aan een economische evaluatie op de lange termijn van de kosten en baten voor de markt en de individuele consument of aan een onderzoek ter bepaling van welke vorm van slim meten economisch haalbaar en kosteneffectief is en welke termijn haalbaar is voor de distributie ervan.

2. Bij die evaluatie wordt rekening gehouden met de methode voor de kosten-batenanalyse en de minimumfunctionaliteiten voor slimme-metersystemen waarin Aanbeveling 2012/148/EU van de Commissie²⁹ voorziet, voor zover deze van toepassing zijn op aardgas **en waterstof**, alsook met de beste beschikbare technieken om het hoogste niveau van cyberbeveiliging en gegevensbescherming te waarborgen.

Bij die evaluatie wordt ook terdege rekening gehouden met potentiële synergieën met een reeds uitgerolde slimme-elektriciteitsmeterinfrastructuur, of met opties voor selectieve uitrol in gevallen die snel nettovoordelen kunnen opleveren om de kosten beheersbaar te houden.

²⁹ Aanbeveling 2012/148/EU van de Commissie van 9 maart 2012 inzake de voorbereiding van de uitrol van slimme-metersystemen (PB L 73 van 13.3.2012, blz. 9).

3. Onder voorbehoud van deze evaluatie stellen de lidstaten een tijdschema met een horizon van maximaal tien jaar op voor de invoering van slimme-metersystemen. Indien de invoering van slimme-metersystemen positief wordt geëvalueerd, wordt minstens 80 % van de eindafnemers binnen zeven jaar volgend op de datum van de positieve evaluatie uitgerust met slimme meters.

BIJLAGE III

Deel A

Ingetrokken richtlijn
met overzicht van de achtereenvolgende wijzigingen ervan
(bedoeld in artikel 90)

Richtlijn 2009/73/EG van het Europees Parlement en de Raad (PB L 211 van 14.8.2009, blz. 94)	
Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad (PB L 328 van 21.12.2018, blz. 1)	Alleen artikel 51
Richtlijn (EU) 2019/692 van het Europees Parlement en de Raad (PB L 117 van 3.5.2019, blz. 1)	

Deel B

Termijn voor omzetting in intern recht en toepassingsdatum

(bedoeld in artikel 90)

Richtlijn	Omzettingstermijn	Toepassingsdatum
Richtlijn 2009/73/EG	3 maart 2011	3 maart 2011, behalve wat betreft artikel 11 3 maart 2013 wat betreft artikel 11
Richtlijn (EU) 2019/692	24 februari 2020	

BIJLAGE IV

CONCORDANTIETABEL

Richtlijn 2009/73/EG	Deze richtlijn
Artikel 1, lid 1	Artikel 1, lid 1
Artikel 1, lid 2	-
-	Artikel 1, leden 2, 3 en 4
Artikel 2, aanhef	Artikel 2, aanhef
-	Artikel 2, punten 1 tot en met 13
Artikel 2, punt 1	Artikel 2, punt 14
Artikel 2, punt 2	Artikel 2, punt 15
Artikel 2, punt 3	Artikel 2, punt 16
Artikel 2, punt 4	Artikel 2, punt 17
Artikel 2, punt 5	Artikel 2, punt 18
Artikel 2, punt 6	Artikel 2, punt 19
-	Artikel 2, punten 20, 21 en 22
Artikel 2, punt 7	Artikel 2, punt 23
Artikel 2, punt 8	Artikel 2, punt 24
Artikel 2, punt 9	Artikel 2, punt 252
Artikel 2, punt 10	Artikel 2, punt 26
Artikel 2, punt 11	Artikel 2, punt 27
Artikel 2, punt 12	Artikel 2, punt 28
Artikel 2, punt 13	Artikel 2, punt 29

Artikel 2, punt 14	Artikel 2, punt 30
Artikel 2, punt 15	Artikel 2, punt 31
Artikel 2, punt 16	Artikel 2, punt 32
Artikel 2, punt 17	Artikel 2, punt 33
-	Artikel 2, punt 34
Artikel 2, punt 18	Artikel 2, punt 35
Artikel 2, punt 19	Artikel 2, punt 36
Artikel 2, punt 20	Artikel 2, punt 37
Artikel 2, punt 21	Artikel 2, punt 38
Artikel 2, punt 22	Artikel 2, punt 39
Artikel 2, punt 23	Artikel 2, punt 40
Artikel 2, punt 24	Artikel 2, punt 41
Artikel 2, punt 25	Artikel 2, punt 42
Artikel 2, punt 26	Artikel 2, punt 43
Artikel 2, punt 27	Artikel 2, punt 44
Artikel 2, punt 28	Artikel 2, punt 45
-	Artikel 2, punten 46 en 47
Artikel 2, punt 32	Artikel 2, punt 48
Artikel 2, punt 34	Artikel 2, punt 49
Artikel 2, punt 35	Artikel 2, punt 50
Artikel 2, punt 36	Artikel 2, punt 51

-	Artikel 2, punten 52 tot en met 71
Artikel 37	Artikel 3
-	Artikel 4
Artikel 3	Artikel 5, leden 1 en 2
-	Artikel 5, leden 3 en 4
Artikel 5, lid 11	Artikel 5, lid 5
Artikel 7	Artikel 6
Artikel 4, lid 1	Artikel 7, lid 1
-	Artikel 7, lid 2
Artikel 4, lid 2	Artikel 7, lid 3
-	Artikel 7, lid 4
-	Artikel 7, leden 5 tot en met 9
Artikel 4, lid 3	Artikel 7, lid 10
Artikel 4, lid 4	Artikel 7, lid 11
-	Artikel 8
Artikel 8	Artikel 9
-	Artikel 10
-	Artikel 11
-	Artikel 12
-	Artikel 13
-	Artikel 14

-	Artikel 15
-	Artikel 16
-	Artikel 17
-	Artikel 18
-	Artikel 19
-	Artikel 20
-	Artikel 21
-	Artikel 22
-	Artikel 23
-	Artikel 24
-	Artikel 25
-	Artikel 26
Artikel 32	Artikel 27
-	Artikel 27, lid 3
Artikel 34	Artikel 28
Artikel 33	Artikel 29
Artikel 38	Artikel 30
-	Artikel 31
-	Artikel 32
-	Artikel 33
Artikel 35	Artikel 34

-	Artikel 34, lid 3
Artikel 13, leden 1 en 2	Artikel 35, leden 1 en 2
-	Artikel 35, leden 3 en 4
Artikel 13, lid 3	Artikel 35, lid 5
-	Artikel 35, leden 7 tot en met 9
Artikel 13, lid 5	Artikel 35, lid 10
Artikel 16	Artikel 36
-	Artikel 37
Artikel 23	Artikel 38
Artikel 24	Artikel 39
Artikel 25, lid 1	Artikel 40, lid 1
-	Artikel 40, lid 2
Artikel 25, lid 2	Artikel 40, lid 3
Artikel 25, lid 3	Artikel 40, lid 4
Artikel 25, lid 4	Artikel 40, lid 5
Artikel 25, lid 5	Artikel 40, lid 6
-	Artikel 40, leden 7 tot en met 9
-	Artikel 41
Artikel 26	Artikel 42
Artikel 27	Artikel 43
Artikel 28, leden 1 en 4	Artikel 44, leden 1 en 4

-	Artikel 44, lid 5
Artikel 29	Artikel 45
-	Artikel 46
-	Artikel 47
-	Artikel 48
-	Artikel 49
-	Artikel 50
Artikel 22	Artikel 51
-	Artikel 52
-	Artikel 53
Artikel 9	Artikel 54
Artikel 14	Artikel 55
Artikel 15	Artikel 56
Artikel 17	Artikel 57
Artikel 18, leden 1 en 10	Artikel 58, leden 1 en 10
-	Artikel 58, lid 11
Artikel 19	Artikel 59
Artikel 20	Artikel 60
Artikel 21	Artikel 61
-	Artikel 62
-	Artikel 63

-	Artikel 64
Artikel 10	Artikel 65
Artikel 11	Artikel 66
Artikel 12	Artikel 67
Artikel 30	Artikel 68
Artikel 31	Artikel 69
Artikel 39	Artikel 70, leden 1 en 5
-	Artikel 70, lid 6
Artikel 40	Artikel 71
Artikel 41	Artikel 72
-	Artikel 72, lid 5
Artikel 41, leden 5 tot en met 9	Artikel 72, leden 6 tot en met 10
Artikel 41, leden 10 tot en met 17	Artikel 73, leden 1 en 8
Artikel 42, leden 1 en 4	Artikel 74, leden 1 en 4
-	Artikel 74, lid 5
Artikel 42, lid 6	Artikel 74, lid 6
Artikel 43	Artikel 75
Artikel 44	Artikel 76
Artikel 46	Artikel 77
Artikel 47	Artikel 78
Artikel 48 bis	Artikel 79

-	Artikel 80
Artikel 49 bis	Artikel 81
Artikel 49 ter	Artikel 82
-	Artikel 83
-	Artikel 84
-	Artikel 85
-	Artikel 86
Artikel 54	Artikel 87
Artikel 53	Artikel 88
Artikel 55	Artikel 89
Artikel 56	Artikel 90
Bijlage I	Bijlage I
-	Bijlage II
-	Bijlage III
Bijlage II	Bijlage IV